БЕЛАРУСКАЯ МАЛАДЗЁЖНАЯ ГАЗЕТА

ЧЫРВОНАЯ Змена

ВЫДАЕЦЦА З 1921 ГОДА

ВЫХОДЗІЦЬ ПА ПЯТНІЦАХ

№ 48 (13580)

23 — 29 лістапада 1992 года

Кошт 3 рублі.

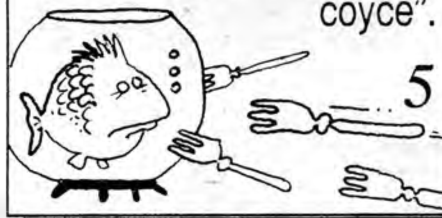

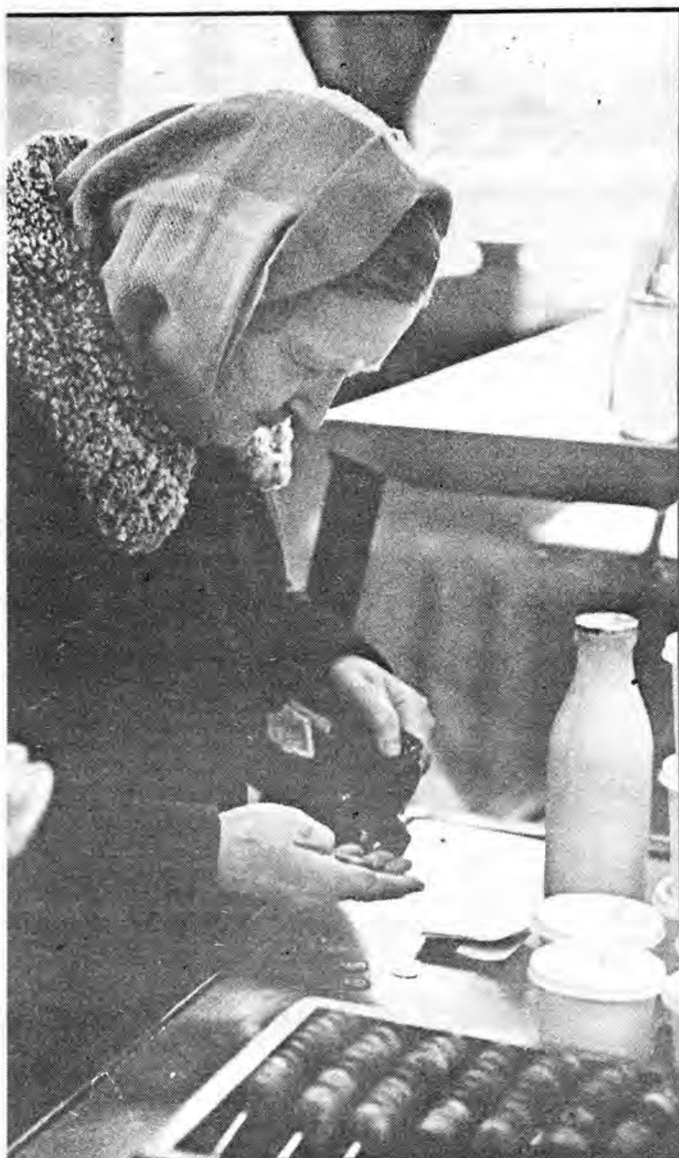

НЕ ПРАСПІЦЕ ЗІМУ!

ПАДПІСКА-93: ЗАМІЖ ПАСЛЯСЛОЎЯ

ПАСТАВІЛІ Ў КУТ "ЧЫРВОНКУ"

Вось і закончылася падпісная кампанія. На ніве беларускага Адраджэння зноўку вырасла многа бур'яну, зацвіла свірэпа, а на жыта няўрод — будзе зноў нішчымніца. Што рабіць? Хто вінаваты? Пытанні... пытанні...

Тут, браточкі, як у тога амерыканца, у каго кішэня шырокая, той і ў Прэзідэнтах. Бог не роўна дзеле. "Чырвонка", вядома, не мела мажлівасці развешваць на людных сталічных вуліцах лозунгі кшталту "Гори-сияй, моя "Звязда", не мела раскошы плаціць паштавікам прэміі па выніках падпіскі, як тое рабіла "Рэспубліка", не трапіла і ў прэстыжныя каталогі замежнай краіны Расіі — куды нам "со свиным рылом да в калашный ряд"? Застаецца спадзявацца на "Саюздрук".

Скажы мне, хто твой "Саюздрук", і я скажу, ці моцным будзе твой саюз з ім. На Віцебшчыне — дзвесце два кіёскі, у якія, паводле слоў Таісы Сцяпанаўны Шыраковай, намесніка начальніка абласнога прадпрыемства "Саюздруку", паступіць налета аж дзвесце дваццаць экземпляраў "Чырвонкі". Не трэба быць Лабачэўскім, каб вылічыць, колькі цэлых і колькі дзесятых нашае газеты паступіць у кожны кіёск. Праўда, рынак мудрэйшы за любога матэматыка, налета ён мяркуе добра падскараціць кіёскі (пачыталі і хопіць) і, такім чынам, на брата выйдзе па два экземпляры. На развод!

У Лепелі — чатыры кіёскі. Пакуль што. Падыходжу, цікаўлюся "лёсам" газеты.

Кіёск нумар тры (раён аўтавакзала). Кіяскёр Гаас Алена Паўлаўна.

— Паступаюць "Чырвонай змены" 1-2 экземпляры.

— А колькі змаглі б рэалізаваць?

— Не болей чым пяць. Пакупнік у нас прыезджы, у дарогу пачытаць бярэ ў асноўным рускамоўныя выданні.

Кіёск нумар два (ля гарадскога рынку). Мацельская Алена Іванаўна.

— Калі адзін, калі два экземпляры прыходзіць... Прадаць? Штук пяць можна...

Добра. На рынку гандлярам не да газеты. А што ў цэнтры?

Кіёск нумар адзін. Плошча Свабоды. Ляйшкова Аляксандра Ільінічна.

— Прыходзіць не болей як дзве газеты. І ляжаць. Бяруць толькі, калі з праграмай... Рэалізаваць? З праграмай — экземпляраў дзесяць, не болей...

— ?!!

І нарэшце, кіёск нумар чатыры (раён гідрамеліярацыйнага тэхнікума). Засека Марыя Андрэеўна.

— А дзе падзелася, скажыце, ваша газета? Раней прыходзіла добра, зараз — толькі адзін экземпляр. У мяне пастаянны пакупнік бярэ... А што, прынеслі? (Думае, што газеты ў мяне ў дыпламаце). Давайце, давайце. Газета цікавая. Штук дзесяць смела прадам.

А што, мо і праўда заключыць дагавор са сваім дыпламатам і — на базар. На "Саюздрук" спадзявайся, а... казаў той Райкін, "два пишем, семь на ум пошло...". Чатыры кіёскі, ды па пяць экземпляраў (а то і па дзесяць). Па пяць экземпляраў, ды на дзвесце два кіёскі... то на адной Віцебшчыне. "Мечты, мечты, где ваша сладость, мечты ушлі, осталась...".

Раённае аддзяленне "Саюздруку". Пакуль ацяпляльныя батарэі раздумваюць, награвацца ім альбо пачакаць, начальнік і бухгалтар пахукваюць на рукі, захутваюцца ў паліто.

— Газета, самі ведаеце, не вельмі папулярная, — распавядае Ала Пятроўна Міснік, — а ў нас — цвёрды заказ. Не рэалізуеш — спісвай за свой кошт. Да таго ж, прыходзіць яна нерэгулярна. Адзін раз шаснаццаць, а часам чатыры прыйдзе на раён... Па дзесяць экземпляраў на кіёск?! Хто вам такое сказаў? Кіяскёры? Цікава-цікава! Ну, што ж, паспрабуем павялічыць заказ.

А на горадзе знаёмую настаўніцу сустрэў.

— Выпісала сёлета "Чырвонку", — пахвалілася. — Дык ледзьве выпісала. На пошту прыходжу, а там яе ў каталозе няма і ніхто цаны не ведае. Добра, я кагадзе ў газеце вычытала. Кажу, выпісвайце, і ўсё тут!..

Вось вам і пасляслоўе.

Уладзімір МІХНО.

Ф.А. БАЧЫЛА

Упаў сокал з партызанскага бору — памёр Хведар Бачыла. Зажурыліся магутныя хвоі ў лясах пад Мінскам. Яны помняць яго маладым, бо і самі ў вайну былі маладыя.

Хведар Бачыла — адзін з вядомых радавых партызанскага войска Беларусі, безразважна адчайная галава, чыстая душа, як незамутнёная крыніца. У свае дзевятнаццаць гадоў ён прайшоў ужо агонь, ваду і медныя трубы. Не кожнаму гэта пад сілу. Адтуль і да апошняга свайго імгнення на зямлі ён заставаўся простым і мужным, даступным, высакародным, таварыскім, як і належыць быць сапраўднаму чалавеку.

Наўрад ці знойдзецца куток на Беларусі, дзе б ні пабываў фотажурналіст "Чырвонай змены" Хведар Бачыла. Нямала дарог мы скалясілі, пратупалі з ім разам. І вось яго апошняя дарога да жалобнага долу, да жоўтага жвіру. Нізкі паклон табе, вечны супакой тваёй душы, дарагі Хведар Апанасавіч. Бывай, Федзя!

Уладзімір ПАЎЛАЎ.

Калектыў штотыднёвіка "Чырвоная змена" смуткуе з прычыны заўчаснай смерці былога супрацоўніка Фёдара Апанасавіча БАЧЫЛЫ і выказвае спачуванне яго родным, блізкім, сябрам.

ПРАВІНЦЫЯЛЬНАЯ ХРОНІКА

ОРША

ПЕРАКУЕМ НА АРАЛЫ МЯЧЫ

Нядаўна гэты невялікі беларускі горад зрабіў свой дастойны ўклад у справу ліквідацыі міжнароднай напружанасці. Гарадскія ўлады разам з міліцыяй правялі паспяховую аперацыю па раззбраенню кабінетаў пачатковай ваеннай падрыхтоўкі ў школах, вучылішчах, тэхнікумах. Мера вымушаная, прадыктаваная значным ростам у горадзе падлеткавай злачыннасці. Зброю ўбралі. Хто ведае, можа, зараз падлеткі будуць высвятляць свае адносіны з дапамогаю шпагі і рапіры?

"ЯНКА СЕЯЎ — ЛЮДЗІ ЖАЛІ..."

Гэтым радком аднаго з яго вершаў Купала як бы прадвызначыў значэнне сваёй творчасці для цэлага народа. Сеяў Янка і на аршанскай зямлі. Тут, у маляўнічым урочышчы Ляўкі, стварыў паэт лепшыя свае лірычныя вершы.

Не так даўно купалаўскаму музею-запаведніку "Ляўкі" споўнілася трыццаць гадоў. Тысячы людзей пабывалі тут за гэты час не толькі з Аршаншчыны ды іншых беларускіх зямель, але з розных куткоў былога Савецкага Саюза.

ІШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ...

Час ляціць імкліва, зусім як цягнікі па аршанскае чыгунцы і нікому іх не спыніць, хіба рабочыя, не вытрымаўшы шалёнай інфляцыі, некалі выйдуць зноў ды лягуць на рэйкі...

Спяшаючыся да рынку, забыліся мы пра чалавека, які ў свой час спыняў у Оршы цягнікі цаною жыцця, каб наша жыццё працягвалася. Забыліся – ды не ўсе. Сёлета – 50 гадоў з дня гібелі Канстанціна Заслонава. У Оршы адкрылася выстава "Вобраз Заслонава ў выяўленчым мастацтве". На ёй былі прадстаўлены работы беларускіх мастакоў. І не толькі...

(УЛ.ІНФ.).

* * *

Рашучую барацьбу з курыльшчыкамі і прагульшчыкамі праводзяць у сярэдняй школе № 17 горада Гомеля. З'яўленне на школьнай тэрыторыі з цыгарэтай у "зубах" пагражае парушальніку штрафам у суме 100 рублёў. Для тых, хто любіць бавіць "вольныя" дзянькі не за партай, а каля тэлевізара, таксама існуюць "жорсткія" законы. Прагульшчыкі пазбаўляюцца грашовай датацыі на харчаванне. Дарэчы, адзін прагул "каштуе" цэлых 20 рублікаў!

Дырэктар школы Вольга Мікалаеўна Шапавалава задаволена: павысілася дысцыпліна, дый у калідорах пасвяжэла.

* * *

Сурдалагапедычны кабінет і магазін па рэалізацыі слухавых апаратаў працуе па вуліцы братоў Лізюковых пры абласной кансультацыйнай паліклініцы. Яны абслугоўваюць насельніцтва горада і вобласці. Месячны план выконваецца на 130–150 тысяч рублёў. Пенсіянеры і дзеці да 16 год атрымліваюць слухавыя апараты бясплатна.

* * *

Гомельскі завод пускавых рухавікоў запланаваў перамясціць усе асноўныя ўчасткі вытворчасці на новую пляцоўку. На старой жа застануцца і будуць дзейнічаць розныя рамонтна-дапаможныя службы. Зараз ідзе мадэрнізацыя электроднага цэха.

* * *

Амаль у два разы скараціў выпуск кандытарскіх вырабаў гарадскі хлебазавод № 2. Попыт на салодкія "тавары" прыкметна знізіўся. Сёння не кожны чалавек можа выкласці за адзін фігурны торт больш за 200 рублёў.

* * *

Гомельскія будаўнікі ўзводзяць па вул.Катоўскага царкву для хрысціян Адвентыстаў Сёмага дня. Прыгожы двухпавярховы будынак мае добрую планіроўку. Зала з кафедрай займае 200 квадратных метраў. Усе сталярныя вырабы выкананы з дубу.

Падрыхтавала Ганна АТРОШЧАНКА, (г.Гомель).

ПЛЕНУМ ЦР БСДГ

Сёмага лістапада гэтага года адбыўся чарговы пленум Цэнтральнай Рады БСДГ.

Удзельнікі пленума ўшанавалі хвілінай маўчання памяць старшыні ЦР Грамады М.Ткачова. Былі прыняты пастанова "Аб увекавечанні памяці М.Ткачова" рашэнне аб устанаўленні дзвюх стыпендый імя М.Ткачова студэнтам-гісторыкам Беларускага і Гродзенскага універсітэтаў і выданні сумесна з БелЭН зборніка публіцыстычных артыкулаў М.Ткачова, а крыху пазней і збору яго твораў.

Было вырашана правесці другі з'езд Грамады ў Мінску з 18 па 20 снежня 1992 года.

Удзельнікі пленума абмеркавалі сацыяльна-палітычнае становішча ў нашай краіне, што склалася пасля забароны Вярхоўным Саветам Беларусі правядзення рэферэндуму. Выканкам Грамады атрымаў даручэнне прыняць рэзалюцыю аб сацыяльна-эканамічным становішчы ў нашай рэспубліцы. Сярод удзельнікаў пленума былі распаўсюджаны два варыянты праекта будучай праграмы БСДГ.

На пленуме адбыўся прыём у Грамаду новых сяброў і прынята віншаванне з нагоды абрання новага прэзідэнта ЗША.

(Ул.інф.).

Віншуем!

25 лістапада свой 70-гадовы юбілей адзначыла Ефрасіння Леанідаўна Бондарава, беларускі кіназнаўца, кінакрытык, заслужаны дзеяч навукі РБ. Не адно пакаленне журналістаў (у тым ліку і чырвоназменаўцаў) прайшло школу майстэрства Ефрасінні Леанідаўны. Цяпер яе выхаванцы самі ўжо сталыя журналісты і педагогі, але, мы ўпэўнены, усе яны ў святочны дзень 25 лістапада ўсе кветкі і ўсе словы падзякі аддалі Настаўніку, Майстру і Жанчыне. Шчасця, здароўя і поспехаў Вам, шаноўная Ефрасіння Леанідаўна!

Чырваназменаўцы.

САЦЫЯЛІЗМ З РУЖАМІ

У мінулую суботу ў Мінску прайшла другая рэспубліканская канферэнцыя "Руху за дэмакратыю, сацыяльны прагрэс і справядлівасць".

Сказаць, што канферэнцыя ўнесла новыя фарбы ў палітычны спектр рэспублікі, нельга. Гаворка на ёй ішла пра праведзеную работу, заслухоўваліся даклады выканаўчых органаў. І ўсё ж гэта пасяджэнне мела і свае асаблівасці. Кіраўнікі руху на гэты раз не спяшаліся вешаць ярлыкі "ворагаў народа" на сваіх палітычных апанентаў. Зменшылася сярод выступаючых і колькасць прыхільнікаў "жалезнай рукі". Запрошаны на пасяджэнне старшыня Каардынацыйнага савета грамадскіх арганізацый С.В.Гайдукевіч параіў РСПС не траціць сілы на барацьбу з БНФ, таму што гэта карысна цэнтрыстам. На яго думку, патрэбна шырэй інфармаваць насельніцтва аб дзейнасці сацыялістаў, больш гібка падыходзіць да палітыкі і не забывацца пра магчымасці зарабіць папулярнасць на памылках урада. Наступны пункт парадку дня – прыняцце сімволікі РСПС – выклікаў буру самых розных прапаноў. Нарэшце дэлегаты выбралі палотнішча чырвонага колеру з залатымі літарамі назвы руху ў верхнім куце ля дрэўка і эмблему – ружу з надпісам: РСПС.

Аляксандр СУХАВЕРХІ.

Стоп-факт

КАМУНІСТЫ ЗАВУЦЬ. ПОЙДЗЕМ?

На мінулым тыдні адбылася Мінская абласная ўстаноўчая канферэнцыя Партыі камуністаў Беларусі. На ёй былі заслуханы дзве справаздачы – аб бягучым моманце і аб новай партыйнай праграме. З дакладаў стала вядома, што ў Мінскай вобласці сёння дзейнічаюць 21 раённая і дзве гарадскія арганізацыі камуністаў, якія аб'ядноўваюць больш за дзве тысячы арганізаваных прыхільнікаў камуністычных ідэй (а ўвогуле, як сцвярджалі на канферэнцыі, іх намнога больш, але не ўсе яны пакуль што зарыентаваліся).

На канферэнцыі прагучалі словы за ўзнаўленне вялікай дзяржавы, за адмену рашэння аб прыпыненні дзейнасці КПБ.

У час канферэнцыі быў прыняты зварот да камуністаў (які заклікае да больш рашучых дзеянняў), выбраны абласны камітэт партыі і яго палітсавет, узначалены Васілём Новікавым.

СНІДу — ЗАСЛОНУ!

Па ініцыятыве Рэспубліканскага цэнтра СНІДу ў нашай рэспубліцы з 23 лістапада па 2 снежня ўпершыню праводзіцца дабрачынная акцыя "Дзеячы культуры і мастацтва супраць СНІДу". Ініцыятыву цэнтра падтрымалі Беларускі ДАВТ оперы і балета, Альтэрнатыўны тэатр, Мастацкі музей.

Пад час акцыі жадаючыя могуць убачыць выступленні розных калектываў нашай рэспублікі. У рабоце акцыі прымаюць удзел таксама дзеячы культуры і мастацтва з Расіі і Украіны.

У рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтваў пройдзе Тыдзень аўтарскага кіно Адэскай кінастудыі "Эксперымент". Вядомыя кінарэжысёры правядуць творчыя сустрэчы, пакажуць свае лепшыя работы.

А 1 снежня ў Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце адбудзецца студэнцкі фестываль.

Асноўная мэта акцыі – паказаць, што праблема СНІДу – гэта праблема ўсяго грамадства.

"УСХОДНІЯ ТАРГІ" Ў МІНСКУ

25–26 лістапада ў Мінску адбылася штогадовая міжнародная выстава "Усходнія таргі". Выстава праводзілася ўжо ў трэці раз. Першая прайшла ў Польшчы, у Лодзі, другая (у красавіку гэтага года) у Мінску.

На "Усходнія таргі" былі запрошаны фірмы з Германіі і Аўстрыі, Францыі і Польшчы, Чэха-Славакіі і Скандынаўскіх дзяржаў, краін СНД і Балтыі, Грузіі і Малдовы.

У праграме выставы нямала мерапрыемстваў, адным з якіх быў конкурс замежных і айчынных інвестараў на права будаўніцтва на міжнароднай аўтастрадзе Мінск–Масква сервіснага комплексу ў раёне горада Крупкі.

Франц ЛЯВІЦКІ.

Старонку вядзе Франц ЛЯВІЦКІ, тэл. 32-13-04.

Бацькі і дзеці. Працяг

ТРАЦЕЙСКАЕ ПАКАЛЕННЕ

...Чытаю ў сачыненні ўчарашняга школьніка: "Беларускі народ нагадвае статак жывёл". Слухаю пагардлівае выступленне паэта сярэдняга ўзросту: "Назавіце мне народ, які адрокся ад мовы і забыўся на сваю гісторыю".

Што ж адбываецца з беларускай маральнасцю? Асобная кучка палітыкаў і ўладальнікаў камунікатыўных каналаў беспадстаўна абражае цэлы народ! З моладзі гадуецца кагорта грозных суддзяў без кодэкса гонару. Прэсінгам наіўнага крытыканства плодзіцца абыякавасць. Значная частка маладых выконвае ролю трутняў-назіральнікаў: заварылі кашу, самі і расхлёбвайце! І ні кроку: ні ў армію, ні на завод, а пра сяло нават і згадкі няма. Сувязь з сучаснасцю і грамадствам для многіх стала вымярацца толькі формулай: купі-прадай.

Самае цікавае, што сучасныя прапаведнікі ад палітыкі (лепш ад палітыканства) усе свае пастулаты імкнуцца падмацаваць самым святым імем — імем народа!? Дык дзе тут кінута каінава семя? Зразумела, калі ў натоўп шпурляць словы-абвінавачванні, як запалкі ў сухое сена, то эмоцыі могуць выбухнуць нават на плошчы Незаробак, поўны дзікунскі развал сацыяльнай сферы, жабрацкі адпачынак, пагрозу застацца беспрацоўным, якая цікуе за юнакамі і дзяўчатамі кожны дзень. Чалавек стаў падзёншчыкам і ня ведае, што будзе заўтра.

А заўтра будзе вось што! Скарачаюцца наборы ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, працоўныя месцы на заводах. Беспрацоўе грукае ў дзверы! Моладзь будзе ўсё больш і больш люмпенізавацца. Сацыяльная раўнавага ўжо парушана і працэнт злачыннасці няўмольна ўзрастае.

Беспрацоўе, рабаўніцтва, маральнае разбэшчванне — ужо цяпер гэта не моўныя крытэрыі, а жахлівыя з'явы сучаснага жыцця. Прыхватызатары, бізнесмены, прадпрымальнікі пра гэта не гавораць. Іх больш турбуе адваёўванне манапольнасці на эксплуатацыю дармавой працоўнай сілы.

моладзь — працоўная сіла — капітал.

Патрэбен тэрміновы хаўрус усіх маладзёжных груповак, цесныя кантакты з прафсаюзамі і рознымі партыямі, каб пазбегнуць палітычнай тузаніны і скіраваць намаганні на ўтаймаванне эканамічнай разрухі і ўсеагульнага збяднення.

Ды толькі новыя партыі маўчаць пра выхаванне моладзі. Ды і што скажаш пра маральна-палітычнае, працоўнае, этычнае і эстэтычнае, патрыятычнае і г.д. выхаванне. Крый божа! Гэта ж камуністычныя пастулаты!..

Але запытайся ў маладога немца пра асноўную жыццёвую каштоўнасць: ён адкажа — праца. Амерыканскі юнак добраахвотна пойдзе ваяваць за свой сцяг ажно ў Ірак, а японец у патрыятычным экстазе можа зрабіць сабе харакіры за свой востраў.

Мы ж апошнім часам забыліся, што моладзь неабходна вы-

Дэпутаты розных узроўняў і палітычных накірункаў несупынна сцвярджаюць: беларусы апалітычныя, нерашучыя, абыякавыя... Агідна ўсё гэта слухаць, бачыць, перажываць! Сродкі масавай інфармацыі ўвогуле выкінулі народную тэматыку са свайго ўжытку. Быццам існуе толькі Алімп, а ўнізе поўзаюць непрыкметныя мурашкі — людзі.

залежнасці. І крыкуны здолеюць стаць каліфам на гадзіну, а сродкі масавай інфармацыі, абагульняючы падзеі, выдаткуюць паведамленне пра амаль што ўсенароднае ўзрушэнне.

Гэта наўмысны падман. "Кайф" зловяць некалькі дзесяткаў, хай соцень, можа і тысяч! Але сотні тысяч, мільёны юнакоў і дзяўчат будуць "уколваць", каб зарабляць сабе на хлеб, ды яшчэ ствараць капіталы "бізнесменам"-спекулянтам.

Юнацтву прапанаваны дзікунскі запавет: узбагачайся любым шляхам. Паглядзіце, як у цэнтры Мінска маладыя дзецюкі і лянівыя юныя кабеты абселі ў малюсенькіх кіёсках з агромністымі лічбамі на цэнніках ля крадзеных тавараў. На кожнай плошчы нашых гарадоў тусуюцца людзі з незлічонымі клункамі і торбамі. Не, яны збіраюцца не на працу ў падшэфны калгас, а на базар у Польшчу, Турцыю, Кітай і яшчэ чорт ведае куды адпраўляюцца полчышчы спекулянтаў. Якія юныя ў іх твары!

Гэта дрыгва ўцягвае нашу моладзь, калечыць яе душу і пазбаўляе будучыні. Але ніхто не гаворыць пра тое, што ўсё маладое пакаленне спекулянтамі стаць не зможа. Усё роўна большая частка юнакоў і дзяўчат вучыцца і будзе вучыцца, як працавала на заводах і ў калгасах, так надалей будзе вырабляць тавары і вырошчваць хлеб.

Наша моладзь павінна ведаць, што прапанаваны рынак — гэта жорсткая эксплуатацыя ейнай працы. Таму што створаны ёю прадукт асядае ў тых жа крамках, плыве няспынным патокам за мяжу, нават вяртаецца ў рукі вытворцы, але ўжо па скурадзёрскай цане. А гэта ўжо двайная эксплуатацыя! З боку дзяржавы і з боку спекулятыўнага прадпрымальніцтва.

Моладзь нават не заўважыла, што "добрыя дзядзькі" пад прыгожымі шыльдамі падкінулі ёй страшэнную дарагоўлю, мізэрны

Так, шаноўная моладзь Рэспублікі Беларусь! Замест сацыяльнай роўнасці праклятага сацыялізму вам ужо падсунулі першую пілюлю таксама праклятага капіталізму — эксплуатацыі чалавека чалавекам. Толькі падсаладжанай непрыкрытай прагай да нажывы нашых местачковых і заморскіх мільянераў.

Працэс маёмаснага раздзялення моладзі цяпер будзе развівацца вельмі бурна. Паразітуючая частка нуварышаў яшчэ больш будзе абагачацца, прыбіраючы да рук грамадскі прадукт, а працоўнае падрастаючае пакаленне рэспублікі, прыціснутае галечай, будзе прадаваць свае працу і жыццё.

І тут, калі не здзіўляе абыякавасць да маладзёжных праблем дзяржаўных структур, то чаму яны выпалі з поля зроку сацыяльных арганізацый? Таго ж Саюза Моладзі Беларусі. У яго ж ёсць пачэсная і глабальная задача — арганізацыя грамадзянскай абароны падрастаючага пакалення ад рыначнага продажу па формуле: хоўваць. За такі промах гісторыя нас пакарае. Гавораць так: паміраць збірайся, але жыта сей!

Такім чынам, беларуская моладзь на раздарожжы. І яна павінна зразумець, што за свой лёс, а тым больш за будучыню, трэба змагацца. Гэта ў тым сэнсе, што сваю самую асноўную прывілею — ісці на змену старэйшага пакалення і будаваць сваю Айчыну нельга перадаць анікому, а тым больш перакласці на чужыя плечы. Гэта прысуд гісторыі — прайсці свой адрэзак часу.

У самы апошні час з'явілася раптоўна яшчэ адна небяспека — моладзь не цэніць і не шануе жыццё: забойствы, самазабойствы, рабаўніцтва са смерцю чалавека з мэтай нажывы. Па рэспубліцы зменшылася колькасць шлюбаў, усё менш і менш нараджаецца дзяцей...

Мы кінулі камень у сваіх дзяцей і ў сваю будучыню. Ён вернецца да нас бумерангам.

Алег СЛУКА,
доктар гістарычных навук, прафесар.

ВЕСТКІ З ПАРЛАМЕНТА

Пасля перапынку вярнуўся ў залу пасяджэнняў парламент. Дзесятая сесія дванаццатага склікання Вярхоўнага Савета Беларусі працягвае сваю работу. Раніцай, 24 лістапада, у парламента было 60 неразгледжаных пытанняў. Паралельна аднаўленай сесіі на плошчы Незалежнасці сабралася грамада. На гэты раз грамадзянскую акцыю зарганізаваў Саюз афіцэраў Беларусі. Вайскоўцы падкрэслілі, што не хочуць, каб іхнія цяжкасці вырашаліся за кошт іншых слаёў насельніцтва. Пікетчыкі выказваліся за далучэнне Беларусі да Дагавора аб калектыўнай бяспецы, па іншых палітычных і эканамічных праблемах.

Нечаканай стала адстаўка дэпутата Сяргея Навумчыка з пасады сакратара Камісіі па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правах чалавека. Відаць, у парламентарыяў былі свае прычыны ўсміхацца на запальчыва-пакрыўджаны тон Сяргея Іосіфавіча. Спадара Навумчыка авальная зала ўвішна адпусціла на радавую дэпутацкую дзейнасць. Ніжэй змяшчаем вытрымку са стэнаграмы сесіі з выступам Сяргея Навумчыка.

"НАВУМЧЫК С.І. (Віцебская-Чыгуначная выбарчая акруга № 181). Маё выступленне будзе кароткім. Два гады назад, калі была абрана і створана Камісія па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі, то я, як абраны вамі на пасаду сакратара гэтай камісіі, бачыў сваю мэту ў тым, каб стварыць заканадаўчыя гарантыі для існавання прынцыпаў свабоды слова, свабоды інфармацыі, але відавочна, што гэтыя прынцыпы і ідэі былі варожыя для большасці з вас.

Вось ужо некалькі сесій запар ні Прэзідыум, ні Вярхоўны Савет...

СТАРШЫНЯ. Сяргей Іосіфавіч, я вам зраблю заўвагу. Варожымі не могуць быць прынцыпы, тыя, якія зацверджаны ў Канстытуцыі. Я прашу вас не рабіць такіх заяў.

НАВУМЧЫК С.І. Ва ўсякім разе супярэчлівыя з прынцыпамі большасці дэпутатаў. Вось ужо некалькі сесій запар ні Прэзідыум, ні Вярхоўны Савет не ўключаюць у парадак дня сесіі праект закона аб свабодзе інфармацыі і, пагадзіўшыся з магчымасцю манапалізацыі амаль што ўсяго перыядычнага друку Саветам Міністраў, Вярхоўны Савет адмаўляецца прыняць адпаведныя заканадаўчыя акты і адпаведныя пастановы.

Акрамя таго, адмаўляючы мільёнам грамадзян у правядзенні рэферэндуму, Вярхоўны Савет, на маю думку, парушыў іх правы на палітычнае выяўленне, удзел у кіраванні дзяржавай і пайшоў пры гэтым далей. Нягледзячы на мае, як сакратара Камісіі па галоснасці, і выступленні дэпутатаў апазіцыі, прыняў шэраг законаў, якія фактычна легалізуюць умяшанне ў асабістае жыццё грамадзян.

З самага пачатку свайго існавання БНФ заяўляў, што ўлада сама па сабе не з'яўляецца для нас самамэтай, а толькі інструментам для паляпшэння жыцця і правядзення дэмакратычных працэсаў. З самага пачатку свайго ўтварэння Беларускі народны фронт заяўляў таксама, што палітыка ніколі не будзе на карысць народу, калі яна не абапіраецца на мараль. Пасля таго, як Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь адхіліў правядзенне рэферэндуму, асабіста для мяне, як члена апазіцыі, стала немагчымай прафесійная работа ў гэтым Вярхоўным Савеце, таму я прашу вызваліць мяне ад абавязкаў сакратара Камісіі па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правоў чалавека і хачу сканцэнтраваць сваю далейшую дзейнасць на рабоце з выбаршчыкамі і ў апазіцыі."

"ПАС"
падрыхтавала
Алена АГІБАЛАВА,
рэдактар аддзела
па пытаннях палітыкі.

ЁСЦЬ ПЫТАННЕ!

Мы адкажам на ўсе вашы пытанні. Тэлефануйце: 32-13-04

АЎТОБУСЫ АМАЛЬ ПУСТЫЯ. АЛЕ І ГЭТА ВЫГАДНА

"Хацелася б даведацца, як адбілася павышэнне цэн на праезд у аўтобусах на загружанасці, запаўняльнасці машын?

В.КАРОЛЬ, г.Мінск".

Як паведаміў Міхаіл Васільевіч Багушэўскі, намеснік дырэктара аўтавакзала "Цэнтральны", што ў Мінску, падаражанне зрабіла тое, чаго і чакалі: людзі сталі ездзіць менш. Пасажыраў паменела дзесьці ў паўтара раза. Але паколькі цэны на білеты "падскочылі" ў два разы, то нейкая "капеечная" выгада ўсё ж такі ёсць. Грошай, адным словам, транспартнікам хапае. Пакуль.

Маршруты засталіся ўсе, але колькасць рэйсаў зменшылася.

ХАЧУ СЛУЖЫЦЬ. ВОСЬ ТОЛЬКІ Я — ЖАНЧЫНА.

"Мне 19 год. І я хацела б служыць у войску. Што мне трэба для гэтага зрабіць, куды звярнуцца, якія дакументы аформіць?

Наташа Р., Мядзельскі р-н".

Цікавае пытанне. Звычайна звяртаюцца людзі, якія хацелі б "адкруціцца" ад арміі, а вы — наадварот. Але гэта ўжо, як кажуць, ваша справа.

Як паведамілі ў арганізацыйна-мабілізацыйным упраўленні Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь, жанчыны служыць могуць (і такія жанчыны ёсць). Для гэтага неабходна знайсці такую вайсковую часць, дзе вы хацелі б служыць і камандзір якой згодзен прыняць вас. Ён афармляе адпаведны дакумент, з якім вы накіроўваецеся ў ваенкамат па месцы жыхарства. А там ужо звычайныя медкамісіі і г.д. — і вы ўжо ў войску.

Адразу вас возьмуць на два гады, а потым — як самі захочаце. Так што служыць можна. Галоўнае, каб жанчыне было не менш чым дзевятнаццаць і не больш за трыццаць пяць гадоў (вы яшчэ можаце трапіць), бяруць незамужніх і не маючых дзяцей.

БЫЎ "ЗЯЛЁНЫ" — СТАЎ...

"Раней Мінск лічыўся адным з самых "зялёных", самых чыстых гарадоў Савецкага Саюза. А як справы ў гэтых адносінах абстаяць сёння?

Р.ВАРАНЕЦ, г.Мінск".

Зараз справы ў экалагічным пытанні, як і ўвогуле ва ўсім жыцці, пагоршыліся. У Камітэце па экалогіі паведамілі, што ў параўнанні з іншымі буйнымі гарадамі СНД Мінск знаходзіцца ў чацвёртай дзесятцы па валавому выкіду ў паветра розных вытворчых адходаў (як бачым, не вельмі дрэнна). Але затое ад забруджвання транспартам беларуская сталіца церпіць вельмі шмат (і знаходзіцца на чацвёртым месцы). Гэту праблему можа, напэўна, вырашыць толькі метро.

Са сцёкавымі водамі і ўвогуле дрэнна (не хапае магутнасцей для ачышчэння). Пагоршылася і якасць пітной вады (але да атруты ёй, на шчасце, яшчэ далёка). Вось такія справы.

А для даведкі паведамім: самым брудным горадам у СНД з'яўляецца Нарыльск, а ў Беларусі — Навапалацк.

НА ЧЫМ ЖЫВЁМ?

"Адкажыце, калі ласка, праз колькі год пасля апошняга пахавання могілкі можна знішчыць? Ці можна на месцы могілак будаваць якія-небудзь аб'екты? І ці ёсць такія аб'екты ў Мінску?

В.АСТРЭЙКА, г.Мінск".

Як паведаміў Уладзімір Паўлавіч Калодка, начальнік упраўлення прадпрыемстваў камунальнай гаспадаркі Мінгарвыканкама, не існуе ніякіх афіцыйных правілаў наконт знішчэння могілак. Калі ж яны старыя і там даўно нікога не хавалі, то могілкі могуць закрыцца, а магілы пахаваных па просьбах сваякоў пераносяцца ў іншае месца.

Што датычыць другога пытання, то тут таксама няма ніякіх указанняў. А значыць, будаваць на месцы могілак можна, хоць і непрыгожа гэта, мякка кажучы.

А якія ёсць у Мінску аб'екты, пабудаваныя на месцах могілак? На гэта пытанне, на жаль, адказу мы не знайшлі. Даведаліся толькі, што, напэўна, ёсць. А якія і дзе — невядома.

ЖАДАЕЦЕ ЛЯТАЦЬ? КАЛІ ЛАСКА!

"Ці існуе ў Мінску аэраклуб? І калі існуе, як у яго трапіць?

У.БУРЭЙКА, г.Мінск".

Так, існуе. Мінскі аэраклуб знаходзіцца ў пасёлку Баравая.

Як паведамілі ў аэраклубе, трапіць у яго могуць усе жадаючыя (калі толькі не падвядзе здароўе і вы падыходзіце па ўзросту). На гэты год прыём ужо скончаны, а на наступны будзе праводзіцца прыкладна ў жніўні-верасні 1993-га. На лётнае аддзяленне прымаюцца людзі з семнаццаці гадоў, а на аддзяленне парашутыстаў — з шаснаццаці.

Неба чакае вас.

СМАЧНА ЕСЦІ!

"Чуў, што нядаўна зменены дапушчальныя ўзроўні ўтрымання радыенуклідаў у прадуктах харчавання. Ці так гэта і дзе ў Мінску можна праверыць прадукты на радыеактыўнасць?

В.ІВАШКА, г.Мінск."

Адказвае галоўны дзяржаўны санітарны ўрач г.Мінска В.М.Чалноў.

З 21 кастрычніка 1992 года замест рэспубліканскіх кантрольных узроўняў (РКУ-90) уведзены "Рэспубліканскія дапушчальныя ўзроўні ўтрымання радыенуклідаў цэзію і стронцыю ў харчовых прадуктах і вадзе (РДУ-92)", зацверджаныя Міністэрствам аховы здароўя РБ. У параўнанні з ранейшым утрыманнем радыенуклідаў цэзію ў малацэ і натуральнамалочнай прадукцыі дапускаецца не больш за 111 Бекерэляў на літр замест 185; у хлебе і хлебапрадуктах — 185 Бк/кг, замест 370; у бульбе — 370 Бк/кг замест 592. У горадзе дзейнічае дзяржаўны і ведамасны кантроль за выкананнем гэтых нарматываў, функцыяніруюць наступныя грамадскія пункты кантролю: на базе ўсіх раённых і абласной санэпідстанцый; па пр.газеты "Правда", 30 (ЖЭС-73); пр.газеты "Известия" (ЖЭС-84); па вул.Бялецкага, 20 (ЖЭС-108); па вул.Прытыцкага, 108; на МПА "Гарызонт"; ПА "Белвар"; на заводах імя Арджанікідзе, "Ударнік"; у МДМІ, Інстытуце народнай гаспадаркі; у НДІ АН РБ; БНТЦ ІРБ "Белрад"; таксама адчынена 20 пунктаў незалежнага радыеметрычнага кантролю на базе сярэдніх школ № 1, 2, 10, 16, 17, 198, 40, 54, 65, 68, 100, 103, 108, 119, 131, 158, 160, 173, 182, 67.

Прынятыя меры накіраваны на зніжэнне дозы ўнутранага апраменьвання насельніцтва.

СТАНЕ МЕНШ КІЁСКАЎ. АЛЕ НЕ КАМЕРЦЫЙНЫХ

"Цікава, колькі кіёскаў "Саюздруку" ў г.Мінску і ці праўда, што іх колькасць будзе змяншацца?

Т.ВАСІЛЕВІЧ, г.Мінск".

Нялёгкія часы настаі зараз для "Саюздруку". Растуць цэны на транспарт, на электраэнергію. Як паведамілі ў гарадскім прадпрыемстве "Саюздрук", газетных кіёскаў у Мінску 320. Але, на жаль, колькасць іх можа зменшыцца. Нерэнтабельныя кропкі будуць закрывацца.

СВЯТЫЯ ЗЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ

"Нядаўна мы адзначалі 1000-годдзе Праваслаўнай царквы на Беларусі. А ці ёсць у нас свае святыя?

Т.РАКАВЕЦ, г.Мінск."

Свяціцель Міна, епіскап полацкі (1105—1116). Прападобная Еўфрасіння Полацкая (1110—1173). Благаверны Міхал (Расціслаў), князь смаленскі (1126—1168). Прападобны Марцін Тураўскі (1120—1170). Свяціцель Дыянісій, епіскап полацкі (1166—1182). Свяціцель Кірыла, епіскап полацкі (1169—1182). Свяціцель Лаўрэнцій, епіскап полацкі (1182—1194). Свяціцель Ігнацій, епіскап полацкі (к.1197—к.1210). Свяціцель Аўраам Смаленскі (1172—1222). Прападобны Яфрэм Смаленскі (канец XII ст.—1238). Мучанік Меркурый Смаленскі (пач. XIII ст.—1238). Прападобны Елісей Лаўрышаўскі (II пал. XII ст.). Прападобная Харытына, княжна літоўская (І пал. XIII ст.—1281). Свяціцель Сымон, епіскап полацкі (пач. XIII ст.—1289). Благаверны Фёдар, князь смаленскі (1240—1299). Благаверны Канстанцін, князь смаленскі (XIII ст.). Мучанікі Антоній, Іаан, Яўстафій Віленскія (пач. XIV ст.—1347). Благаверны Андрэй, князь смаленскі (1360—1390). Прападобны Сымон, архімандрыт смаленскі (к.1351 да 1392). Свяціцель Міхал, епіскап смаленскі (1383—1402). Благаверны Глеб, князь смаленскі (XIV ст.), Прападобная Ульяна Гальшанская (к. 1534 — к.1550). Прападобная Софія, княжна слуцкая (1575—1612). Прападобнамучанік Афанасій Брэсцкі (1597—1648). Прападобнамучанік Макарый Пінскі (пач. XVII ст.—1678). Мучанік Гаўрыіл Заблудаўскі (1684—1690). Свяціцель Сымон, мітрапаліт смаленскі (пам. 1699).

ЗАЎВАГА: у дужках пазначаны вядомыя даты жыцця або епіскапства(праўлення)

Паводле часопіса "Голас часу" (Лондан).

На пытанні адказвалі: Сяргей ВІШНЕЎСКІ, Франц ЛЯВІЦКІ, Алесь ПАЛЫНСКІ.

МАЎЧАННЕ ЗАЛАТОЙ РЫБКІ

Пайшла бабка да сіняга мора...

Пажылая жанчына, стоячы перад дзвярыма магазіна "Акіян", падзялілася з суседкай па чарзе жаданнем купіць пару селядцоў. Дзверы адчыніліся — і наведвальнікі кінуліся да прылаўкаў займаць чаргу — давалі акуня. Агледзеўшы залу і не заўважыўшы селядцоў, пенсіянерка няспешна накіравалася да выхаду. Сумны і задуменны выраз твару адлюстроўваў думкі жанчыны: "Прыйдзецца есці бульбу сухама".

Колькі старых людзей увайшлі сёння з раніцы ў рыбныя магазіны і аддзелы з надзеяй купіць штосьці таннае на вячэру? Колькі з іх вярнулася дамоў з пустымі рукамі, наракаючы на ўрад за непавагу да сябе і на старасць за бездапаможнасць? Вядома, апрача селядцоў, ёсць і іншая рыба, але падумайце, ці можа пажылы чалавек на мізэрную пенсію купіць кілаграм камбалы па 110 рублёў або за 75 карпа другога гатунку? Праўда, калі вам пашанцуе знайсці магазін, дзе прадаюць свежазамарожаны мінтай па 39 рублёў за кілаграм, і калі чарга за ім будзе налічваць менш як трыццаць чалавек, то вы маеце шанц наладзіць сабе сапраўдны банкет...

Гэты маленькі эпізод з нашага жыцця нарадзіў пытанне: "Куды падзелася "Кілька" і "Стаўрыда" ў таматным соусе"? Памятаеце, гэтыя кансервы былі любімым ласункам студэнтаў, пенсіянераў, інвалідаў. І наогул, дзе дастатак рыбных прадуктаў,нават не замежны, а наш, савецкі, калі чалавек мог купіць хоць і не першай свежасці рыбу, але па кішэні?

Рыба даражэй за мяса

Адным з магутнейшых рыбных прадпрыемстваў у былым Саюзе лічыўся Мінскі халадакамбінат па перапрацоўцы, захаванню і рэалізацыі рыбных тавараў, здольны штодзень выдаваць 30 тон прадуктаў. Так было да распаду СССР, калі камбінат застаўся адрэзаным ад рыбных басейнаў. У выніку вытворчасць у параўнанні з мінулым годам склала 57 працэнтаў.

— Мы працуем толькі на завозімай, (у асноўным з Мурманска і Уладзівастока) акіянічнай рыбе,— тлумачыць дырэктар камбіната М.І.Фаменка, — калі раней Белрыбпрамзбыт, зараз перайменаваны ў асацыяцыю, праз Маскву цэнтралізавана пастаўляў сыравіну, то цяпер прадпрыемства атрымала самастойнасць і само клапоціцца аб сваёй жыццяздольнасці. Практычна ўсе дагаворы на пастаўку сыравіны заключаны праз пасрэдніцкія арганізацыі, якія зарабляюць на гэтым восем працэнтаў. Выплачвае іх у выніку пакупнік магазіна. Тры гады таму кілаграм свежазамарожанай траскі каштаваў нам 55 капеек, зараз у сто разоў больш. Рыба стала даражэй за мяса. Таму ўзніклі праблемы з рэалізацыяй. На сённяшні дзень у нас на прадпрыемстве ляжыць 46 тон гатовай прадукцыі — 17 назваў. Вы бачылі ў магазіне такі асартымент? Нягледзячы на тое, што ў Мінску 150 магазінаў, раздаць прадукты цяжка. Бо гандаль іх проста не хоча браць. Ім бы хутчэй атрымаць прыбытак...

— З сыравінай зусім дрэнна,— падключаецца да размовы інжынер-тэхнолаг Т.В.Трус.— Таму закрылі цэх, дзе рыхтавалі паўфабрыкаты для дзіцячых сталовых, шпіталяў. Крыўдна, бо на нашым абсталяванні трэба імкнуцца зрабіць як мага больш, а тут...

Вось ужо сапраўды грымасы рынку. Насычанасць прылаўка рыбнымі прадуктамі мінімальная, а буйнейшы камбінат працуе напаўсілы. Засмучае тое, што прадпрыемства не можа знайсці выйсце з такога становішча. З аднаго боку хранічны недахоп сыравіны, з другога — прадукты не знаходзяць пакупніка. Дастаць сыравіну сваімі сіламі немагчыма — пастаўшчыкі патрабуюць аплаты наяўнымі, якіх у рыбнікаў няма. Прыходзіцца браць тавар у "дзялкоў", а тут выбару няма — што даюць, тое і бяром. Нават загадзя ведаючы, што гэты гатунак рыбы не пойдзе. Інакш прыйдзецца скарачаць рабочы калектыў, які, дарэчы, паменшыўся ўжо на 80 чалавек. Каб не выганяць людзей на вуліцу, адміністрацыя спяшаецца наладзіць кантакты з замежнымі партнёрамі, у прыватнасці, з датчанамі, якія з-за недахопу таннай рабочай сілы на радзіме згодныя прывозіць крэветак на камбінат для чысткі, а гатовую прадукцыю забіраць назад, на радзіму. Чорная работа? Але што зробіць, наракае дырэктар, людзей жа трэба чым-небудзь заняць.

Міністр — усяму галава

Некалі Мінскі холадакамбінат і Мінскі аптовы рыбны халадзільнік былі ў роднасных адносінах і жылі разам пад дахам старога Белрыбпрамзбыту. Але час, як вядома, разбурае нават самыя моцныя сувязі, і цяпер яны ледзь ківаюць адзін аднаму пры сустрэчы. А, між тым, справу яны робяць адну — пастаўляюць рыбныя тавары ў магазіны. Толькі камбінат трапіў у няміласць да гандлю, таму што яго дарагая вэнджаніна дрэнна купляецца. Халадзільнік жа насупраць — танная марожаная рыба — тавар ходкі. За восем месяцаў гэтага года "аптавік" адгрузіў гандлю 7427 тон рыбы і 312 тон селядцоў.

— Попыт задавальняе нас поўнасцю. Хіба толькі гандаль марудна грошы пералічвае, але гэта нашы праблемы,— упэўнена адказвае дырэктар халадзільніка Валянціна Апанасаўна Пархоменка,— аб'ём продажу скараціўся, але мы нагонім упушчанае. Непакоіць іншае: халадзільнік настолькі свабодны, што калі здарыцца няшчасце, то і звярнуцца не будзе куды. На маю думку, у рэспубліцы неабходна ўтварыць міністэрства, якое б прадстаўляла інтарэсы рыбнікаў на ўрадзе. Перш за ўсё неабходна засцерагчы сябе ад непрыемнасцей з боку пастаўшчыкоў і ўтварыць уласны флот у водах Расіі, улоў якога ішоў бы поўнасцю ў рэспубліку. У гэтым і дапамога міністэрства. Па-другое, — сцвярджаюць вучоныя, — выратаванне беларусаў у рыбе. Асабліва яна неабходна дзецям. Месяц таму мы пералічылі пастаўшчыку чорнай ікры ў Астрахань тры мільёны рублёў. Грошы аселі ў дзяржаўным банку "Расія" і да пастаўшчыка не дайшлі. Крэдыт, які мы ўзялі ў беларускім банку пад працэнты, расце. Пытанні такога характару павінна вырашаць міністэрства.

Валянціна Апанасаўна, безумоўна, у нечым мае рацыю. Але думаць, што міністэрства — універсальная панацэя ад усіх няшчасцяў рыбнікаў, таксама не варта. Міністраў у рэспубліцы шмат, а справы ідуць усё горш. Трывогі кіраўнікоў зразумелыя: самастойнасць, якая звалілася як снег на галаву, што і казаць, толькі пашкодзіла справе. "Широка страна моя родная"— паспрабуй аб'ездзі ўсіх пастаўшчыкоў, дамоўся, ды яшчэ і бойся памыліцца, а то прыйдзецца вывозіць на звалку няякасную рыбу. Зараз прадпрыемства паступова накоплівае вопыт работы ва ўмовах рынку. Сказаць, што рыбнікі сядзяць склаўшы рукі, нельга, але рыбы ўсё ж мала, не кажу ўжо пра асартымент. Магчыма, палепшыць становішча зможа ўтварэнне ўласнага флоту? Калі гэта і адбудзецца, то, на жаль, не хутка. А пакуль трэба вырашаць неадкладныя пытанні. І дапамагчы ў гэтым павінен урад. Чаму грошы ад беларускіх прадпрыемстваў месяцамі "ляжаць" у банку "Расія"? Урад пра гэта добра ведае, але да гэтага часу змен не відаць. Што гэта: боязь старэйшага брата або ж бяздзейнасць вышэйшых органаў рэспублікі? Акрамя іх, наўрад ці хто зможа вырашыць пытанне станоўча, бо рыбнікам яно не пад сілу.

Больш свабоды

— Мне здаецца, што рыбы менш у параўнанні з мінулым годам не стала, але шанцаў павялічыць аб'ём яе продажу больш,— разважае выконваючая абавязкі загадчыцы магазіна "Акіян" Л.Н.Арэхава.— Трэба даць свабоду магазінам, каб яны маглі заключаць дагаворы напрамую. Халадзільнік рабіць гэта забараняе, бо мы ў яго ў падпарадкаванні і, пастаўляючы тавар, ён накручвае сабе працэнты.

— Людміла Мікалаеўна, на халадакамбінаце зараз ляжыць 17 назваў прадукцыі, у вашым магазіне такога асартыменту няма.

— За дзень магазін прадае, напрыклад, сем кілаграмаў смажанай камбалы, 40 мойвы, больш заказваць нельга — тэрмін рэалізацыі смажанай рыбы — 24 гадзіны.

Сажалка ўсхадзілася

Быццам рыбы ва ўзбоўтанай вадзе сажалкі, плаваюць камбінат, халадзільнік, магазін і ніяк не могуць адшукаць адзін аднаго, дакладней, не хочуць, таму што кожны вырашае праблемы па-свойму. Адны ў асобе міністэрства, другія, дабіваючыся самастойнасці, трэція чакаюць дапамогі з-за мяжы.

Іх дзеянні напамінаюць спробы тапельца ўхапіцца за саломінку. Спяшацца з вывадамі і крытыкаваць не варта — не па сваёй волі трапілі яны ў водаварот. Непаразуменне выклікае іншае: напамінаючы герояў байкі, яны,быццам лебедзь, рак ды шчупак, цягнуць воз у розныя бакі. Ці не лепш паспрабаваць зноў жыць адной сям'ёй? Размаўляючы з кіраўнікамі прадпрыемстваў, бачыў — перажываюць за справу, нераўнадушныя да калектываў і праблем пакупнікоў. Дык няўжо так цяжка павярнуцца тварам адзін да аднаго, абмеркаваць праблемы, вырашыць, што цяпер больш важнае, якія структуры ствараць, каб перабору з сыравінай не было.

Дабіваючыся ўтварэння міністэрства, халадзільнік і не думаў далучаць да работы камбінат, спадзеючыся на свае сілы. А ці зможа ён у адзіночку зрушыць гару і колькі часу на гэта спатрэбіцца? Магазін хоча самастойнасці, бо гэта — залог удачы. Так, самастойнасць патрэбна да разумных межаў, але каб не перарасла яна ў анархію і не стала тормазам у справах.

Аляксандр СУХАВЕРХІ.

Сакрэты дзелавога поспеху

ЯК НЕ ПРАГАДАЦЬ?

Тэст

Сёння многія задумваюцца над пытаннем "А ці не заняцца мне бізнесам?" Ці ўжо зрабілі пэўныя крокі ў гэтым напрамку. І як у некаторых аказалася – не зусім паспяховыя.

Таму, перад тым, як усур'ёз заняцца прадпрымальніцтвам, трэба добра задумацца: "Ці спраўлюся я з гэтай справай? Ці гатовы я да таго?" Прыведзены ніжэй тэст дапаможа вызначыць вашу псіхалагічную гатоўнасць да гэтага адказнага кроку.

Адказваць трэба "Так" або "Не".

1. Ці лічыце вы, што ваш жыццёвы вопыт дае падставу вам спадзявацца на поспех у прадпрымальніцтве?
2. Вы вызначылі, якія паслугі (тавары) можаце прапанаваць на рынку?
3. Як вы думаеце, прапанаваныя вамі паслугі (тавары) будуць карыстацца попытам?
4. Ці лічыце вы, што ў вас будзе мала канкурэнтаў?
5. Ці ведаеце вы, чым будзеце займацца, калі ваша справа раптам акажацца стратнай?
6. Ці разумееце вы, што ў выпадку правалу ваша вяртанне на папяровую працу псіхалагічна непажадана?
7. Ці ёсць у вас партнёры, якім вы абсалютна давяраеце?
8. Ці з'яўляюцца вашы партнёры дастаткова кампетэнтнымі ў выбранай галіне?
9. Як вы лічыце, ці зможаце вы ў сваёй дзейнасці заўсёды прытрымлівацца закона?
10. Калі вам прапануюць справу, якая дае імгненна 200—300 працэнтаў, ці задумаецеся, перш чым згадзіцца?
11. Ці схільны вы заўсёды ўважліва правяраць дзелавую інфармацыю?
12. Ці збіраецеся вы абмяжаваць свае патрабаванні пры выкарыстанні першага прыбытку?
13. Ці падтрымліваюць вашае пачынанне родныя (жонка або муж)?
14. Ці ўмееце вы даражыць сваімі партнёрамі?
15. Ці зможаце вы ў выпадку ўдачы не хваліцца сваімі даходамі?
16. Ці падрыхтаваны вы і ці ўмееце працаваць па 10—16 гадзін у суткі?

Ацэнка вынікаў

Калі вы адказалі "Так" на 16–12 пытанняў, то дастаткова падумалі пра сваю будучыню і гатовы да ўдараў лёсу і да яго падарункаў.

Калі ў вас ад 11 да 6 станоўчых адказаў, вам неабходна яшчэ раз усё прыкінуць, перш чым брацца за справу.

Калі вы адказалі "Так" усяго 5 або меншую колькасць разоў – вы не падрыхтаваны да прадпрымальніцтва і вам неабходна добра задумацца, перш чым заняцца ініцыятыўнай эканомікай.

ПАДРУЧНІК ДЛЯ ВАЙСКОЎЦАЎ

На мінулым тыдні ў Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь адбылося падпісанне дамовы аб выданні для вайскоўцаў вучэбнага дапаможніка па гуманітарнай падрыхтоўцы. Сумеснае выданне будзе называцца "Гісторыя Беларусі (кароткі нарыс)".

Можа атрымацца так, што Узброеныя Сілы, якія лічацца адной з самых кансерватыўных арганізацый, пяройдуць на беларускую мову хутчэй, чым некаторыя цывільныя ўстановы. Ва ўсялякім выпадку, узровень падручніка, прызначанага для генералаў, афіцэраў, прапаршчыкаў і салдат тэрміновай службы, сведчыць: і ў Міністэрстве абароны, і ў навуковым асяроддзі разумеюць не толькі складанасць задачы пераходу Узброеных Сіл на беларускую мову, але і неабходнасць гэтага.

Падручнік разлічаны на два гады заняткаў. Ён уключае ў сябе 5 асобных частак, падзеленых на 30 тэм, у якіх распавядаецца аб гісторыі нашай Беларусі ад старажытнасці да цяперашняга часу. Акрамя вывучэння гісторыі, падручнік адначасова з'яўляецца добрай падмогай для вывучэння беларускай мовы. Для тых жа, хто пакуль з цяжкасцю карыстаецца ёю, газета "Во славу Родины" будзе перыядычна друкаваць метадычныя рэкамендацыі на рускай мове.

Агульную рэдакцыю вучэбнага дапаможніка ажыццяўляюць член-карэспандэнт АН РБ Міхаіл Паўлавіч Касцюк і доктар гістарычных навук Міхаіл Восіпавіч Біч. Задзейнічаны вельмі моцны састаў аўтараў, сярод якіх акадэмік АН РБ І.М. Ігнаценка, член-карэспандэнт АН РБ І.Я.Марчанка, дактары навук Г.В.Штыхаў, У.А.Палуян, У.І.Навіцкі і Я.С.Палмаў. З боку вайскоўцаў у рабоце над падручнікам прымаюць удзел палкоўнікі Я.Нікулін, М.Скомскі, У.Хамянкоў і У.Шошын. Навучанне асабовага саставу па першай частцы падручніка пачнецца ўжо з новага года, цалкам вучэбны дапаможнік будзе падрыхтаваны да чэрвеня 1993 года.

(НАШ КАР.).

СОЛА ДЛЯ ЧАМАДАНА З АРКЕСТРАМ,

або Беларускае войска ў чаканні рэформ

Многія сцвярджаюць: вышэйшая пасада ва Узброеных Сілах — прапаршчык. Адкінем убок жарты — бо сапраўды, прапаршчыкі з'яўляюцца неад'емнай часткай нашага войска, яны быццам бы стаяць пасярэдзіне паміж афіцэрамі і салдатамі, ведаюць праблемы і тых, і другіх. Сённяшняя наша гутарка з прапаршчыкам беларускіх Узброеных Сіл Львом МАСЛОУСКІМ.

– Леў, адкажы, калі ласка, як ставяцца афіцэры і прапаршчыкі, якія не з'яўляюцца грамадзянамі Беларусі, да неабходнасці змяніць месца службы?

— Многія з тых, хто не збіраецца працягваць службу ў беларускіх Узброеных Сілах, пакуюць чамаданы. Ва ўсялякім выпадку, многія з расіян, якія раней служылі тут, адназначна збіраюцца пераводзіцца ў Расію. Але ж перашкаджаюць бюракраты — пакуль прыйдзе адказ на рапарт аб пераводзе ды знойдзецца падыходзячае месца... Акрамя таго, трэба ж і свае праблемы вырашаць — з маёмасцю, кватэрай. А то ж бывае — чалавек прадаў усё, што мог, кватэру памяняў... тут прыходзіць папера, маўляў, вы падумайце яшчэ — хочаце пераводзіцца ці не, можа застаняцеся, а калі не атрымаецца, тады пішыце чарговы рапарт... Гэта пасля трох-чатырох месяцаў блукання гэтых папер.

– Але будзем гаварыць не пра тых, хто ад'язджае, а пра тых, хто застаецца...

— У тых, хто застаецца, таксама праблем нямерана. І ўсіх хвалюе адно пытанне: ці будзе паляпшэнне? Нават збоку не складана ўбачыць, якія праблемы стаяць перад беларускімі вайскоўцамі. Гэта, па-першае, жыллёвае пытанне. І тут масла ў агонь падлівае такое меркаванне: маўляў, шмат народу вяртаецца з-за мяжы, ім неабходна прадаставіць жыллё, нейкія квоты, каб самі будаваліся, і ўрэшце людзі, якія служылі тут гадамі, спадзеючыся нешта атрымаць, зноў застаюцца, бы старая ля разбітага карыта. Думкі розныя ў галаву лезуць... Служыў, служыў — і што выслужыў? І нават надзеі ніякай. А тут прыедзе чалавек знекуль — яму хоць штосьці дадуць, а ты як не меў нічога, так і не будзеш мець. Нам нават адназначна сцвярджаюць: з жыллём глуха.

– На Беларусі застаюцца служыць не толькі беларусы. Ці не адчуюць яны ў адносінах да сябе нейкай злосці – маўляў, сваіх няма куды падзець...

— Гэта залежыць толькі ад чалавека. Калі яго ў сваім калектыве паважалі, дык ніхто і не заўважыць, што ён застаўся. Яго лічылі сваім — і будуць лічыць.

– Але калі ён камусьці не падабаецца, на яго ўсё ж могуць паказаць пальцам – ты хахол, вось і едзь у свой Кіеў...

— У нашым палку служаць не толькі беларусы, і ніхто нават у думках іх не папракае. Наадварот, ёсць нашы землякі, аб якіх ніхто б не пашкадаваў, калі б яны куды-небудзь пераваліся. Адным словам, я лічу, што ў вайсковых калектывах нацыянальнае пытанне не адыгрывае вялікай ролі. Давай паглядзім па логіцы — напрыклад, навошта нашаму старшыні роты, малдаваніну па нацыянальнасці, у якога тут і сям'я, і жыллё, і "фазэнда", — адным словам, усё, што патрэбна для нармальнага жыцця, — перабірацца кудысьці, пачынаць усё з нуля? Усе ставяцца да яго нармальна, служба ідзе, дык што яму тут перашкаджае?

– Аднак ці будзе ён прымаць прысягу на вернасць Беларусі?

— Скажу табе шчыра: многія ў войску (пераважна, канешне, не беларусы) не гараць жаданнем прымаць беларускую прысягу. А раптам з'явіцца неабходнасць перавесціся за мяжу ці проста звольніцца?.. Людзі не хочуць, каб надалей гэтая прысяга стала... ну, будзем казаць, нейкім каменем спатыкнення. Таго ж малдаваніна ўзяць — ён і па-руску з акцэнтам гаворыць, і проста не ўяўляе сабе, якім чынам прымаць прысягу па-беларуску. Хаця мы маем вопыт, калі туркмены, таджыкі, якія ў рускай мове не бельмеса не разумелі, прымалі прысягу па-руску. Вядома, беларусы прысягу прымуць. Але зноў жа ўзгадаем таго Жору-малдаваніна: яму некалькі месяцаў да выслугі, і ён са спакойным сумленнем пойдзе на пенсію. Мяркуй сам — навошта яму звальняцца толькі з-за таго, што ён не хоча прымаць прысягу? Яму прыйдзецца гэта зрабіць, толькі каб даслужыць свой тэрмін. Але я не думаю, што ён будзе так ужо гарэць жаданнем гэтую прысягу выконваць... Зноў жа паўтару: калі мы прымалі саюзную прысягу, меўся на ўвазе і беларускі народ таксама.

– А як з беларускай мовай? Супраціўленне ёсць?

— Многія кажуць: беларуская мова, гэта, канешне, добра, але трэба пакінуць дзве мовы. Тут чысцейшы прагматызм — бач, 19 гадоў па-руску каманды падаваў, а цяпер па-беларуску прыйдзецца... З аднаго боку — чаму б і не, але не многія хочуць сябе абцяжарваць. Акрамя таго, для многіх беларуская мова не такая ўжо простая рэч, нават для беларусаў, для тутэйшых.

– А можа, проста не спрабавалі?

— Ведаеш, для многіх нават смешна — як гэта каманды будуць падавацца на беларускай мове? Наш камадзір палка з гэтай нагоды гаварыў: "Можа быць, я таму пераводжуся ў расійскае войска, што не ўяўляю сябе перад усім палком, падаючы каманды па-беларуску". Не так гэта ўсё проста. Народ наш адаптаваны да ўсяго, ён усё прыме, будзе вывучаць мову, пяройдзе на яе і г.д... Але калі б гэта была справа чыста добраахвотная — маўляў, карыстайся той мовай, на якой атрымліваецца гаварыць...

– Дык тады ж усе па-руску і будуць кантактаваць...

— Уся справа ў тым, што народ не хоча прымусовасці.

– Дык хіба расійская мова не насаджалася прымусова?

— Іншы час, тады, можа, сэнс у гэтым быў...

– Як вядома, на тэрміновую службу ў беларускія Узброеныя Сілы прызываюцца цяпер толькі ўраджэнцы Беларусі. Ці паўплывала гэта на ўзаемаадносіны паміж салдатамі, на тую ж самую "дзедаўшчыну"?

— Я б сказаў, што не надта. Па-першае, "дзедаўшчына" як з'ява амаль што знікла. Прызыў, які дэмабілізоўваўся ў 1987—1988 гг., забраў з сабою яе карані. А ўсё тое, што зараз адбываецца, гэта адбітак усяго таго, што адбываецца ўсюды — у школах, вучылішчах... Як моладзь прыгнятала адзін аднаго, так і прыгнятае. Але бессэнсоўных здзекаў, такіх, як былі раней, стала значна менш. Я нават назіраю парадаксальную з'яву — калі раней "дзед" прыгнятаў маладога, цяпер часта адбываецца адваротнае: малады баец, які праслужыў літаральна некалькі дзён, можа "припахивать" нават "дзембеля". Моладзь пачынае перыядычна "шугаць" стараслужачых.

– Нават так? І чым ты гэта тлумачыш?

— Карэннымі зменамі ў кадравым саставе. Напрыклад, у нас большасць "маладых" — мясцовыя. І чаму той хлапец, які раней "шугаў" цэлы раён, не можа дыктаваць сваю волю іншым? Хіба ён не здольны перадаць сваім хлопцам, каб яны таго "дзеда" злавілі, калі ён ідзе ў звальненне?

– А што афіцэры і прапаршчыкі? Так бы мовіць, "забілі цвік" на службу?

— Ну, не тое што канчаткова, але... Многа народу збіраецца звальняцца... Вось у нас амаль адзіны, хто не падыходзіць да катэгорыі "забіўшых цвік", — гэта ротны. Сапраўды, яму трэба расці, рухацца па службе, і ў гэтым ён павінен спадзявацца на тых, кім кіруе. Скажу шчыра калі я што і раблю — у сэнсе больш, чым трэба непасрэдна для службы — толькі для таго, каб ён не заставаўся крайнім. Чалавечыя адносіны! Наогул беларускае войска зараз трымаецца толькі на тэтых чалавечых адносінах. Можа, дзесьці інакш, але я мяркую па свайму калектыву і думаю, што так усюды...

Гутарку вёў
Алесь ПАЛЫНСКІ.

СЦЯГ — БРЫГАДЗЕ

Працягваецца працэс скарачэння і рэфармавання Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь. Днямі ў Слоніме адбылося ўручэнне Баявога сцяга наваствoранай 11-й Асобнай Гвардзейскай механізаванай брыгадзе. Сцяг уручаў намеснік міністра абароны РБ генерал-палкоўнік П.Чавус. Згодна з традыцыяй Праваслаўнай царквы, сцяг асвяціў рэктар Мінскай Духоўнай семінарыі ігумен Нікан.

Брыгада ўзнікла не на пустым месцы, яе асновай паслужыла 11-я Гвардзейская ордэна Чырвонага сцяга і Суворава II ступені Прыкарпацка-Берлінская танкавая дывізія. Ва Узброеных Сілах нашай рэспублікі гэта ўжо другое такое фарміраванне. Створаная на Гарадзеншчыне падобная брыгада паказала сябе з лепшага боку. Відавочна, што мабільныя, узброеныя сучаснай тэхнікай драбнейшыя, чым у былой Савецкай Арміі, вайсковыя злучэнні – будучыня беларускага войска.

Брыгадзе, як кажуць яе афіцэры, шанцуе: ужо вырашана большасць побытавых і матэрыяльных пытанняў. Напрыклад, для сем'яў афіцэраў (а большасць з іх выведзена з Германіі) турэцкай фірмай "ЭНКА" пабудаваны катэджы, быў праведзены і капітальны рамонт казармаў. Цяпер пачынаецца камплектаванне брыгады ваеннаслужачымі тэрміновай службы.

В. АКУЛІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Баявы сцяг 11-й Асобнай Гвардзейскай механізаванай брыгады. 2. Намеснік міністра абароны РБ генерал-палкоўнік П.Чавус гутарыць з ігуменам Ніканам.

ФОТА АЎТАРА.

ЗВАНОК НА ЎРОК

Потым ужо
з гадамі,
з мудрай далечы
людзі не раз
прыгадвалі гэтыя дні,
гэтае лета.
Тады ж нікому
асабліва не думалася,
што дням гэтым
суджана запомніцца,
надоўга асесці
ў людской памяці.
Усё пакуль было
агорнута
невядомасцю:
запомніліся гэтыя
дні не так па сабе,
як тымі восенню
і зімой,
што ішлі за імі...
...Няхутка
набліжаліся
бліскавіцы, паволі
раслі, мацнелі грамы,
а ўсё ж
падступаліся,
гразіліся.
Вось ужо сталі
заходзіць збоку,
як бы акружаць.
Вецер таксама нібы
цешыўся людскім
неспакоем — то
ўціхаў на хвіліну,
то налятаў
з новым шалам,
біў вільгаццю і
холадам.

Іван МЕЛЕЖ.

ПОДЫХ НАВАЛЬНІЦЫ

(Гл. "Людзі на балоце", "ЧЗ" 9.09—15.09.1991 г.)

Дваццаць восьмага кастрычніка меў адбыцца Канец Свету. Калі верыць прадказальнікам. А чаму ж ім не верыць? Хіба не іхняму брату Настрадамусу пашэнціла ў свой час прадказаць канчыну нашае айчыннае камуністычнае імперыі пасля цяжкай ды працяглай хваробы, на семдзесят чацвёртым годзе жыцця? Няма сумневу, скангчэнне свету — рэч сур'ёзная, і аднесціся да яго трэба, казаў той Ленін, як да мастацтва. Памятаеце ж, "прамаруджванне з паўстаннем смерці падобнае" (Поўны збор твораў. Том "ікс", стар."ігрэк").

А літаральна праз некалькі дзён пачалася забастоўка настаўнікаў, што зноў жа пацвярджала правільнасць прадказання астролагаў. Згадзіцеся, калі ўжо настаўнікі, самая агаломшаная, заезджаная і бяспраўная катэгорыя насельніцтва, адважылася на ТАКОЕ — канец свету. Ці ж не яны, настаўнікі, заўсёды адкладвалі рашучыя дзеянні да Другога Прышэсця Хрыста?

У Чашніках гаварылі пра забастоўку шмат, але ўсё неяк няўпэўнена, напаўголасу, ці то і самі не ўпэўнены былі, ці то чагосьці баяліся, чакалі. Хоць і накіравалі ў Мінск калектыўны ліст, і нават, нехта казаў, зачытвалі яго па радыё, хоць і набліжалася няўмольна субота, тая субота, калі прыйдуць яны на працу, але не пойдуць на ўрокі (і што рабіць будуць?), але ўсё роўна не верылі. Да таго ж, чакалі каманды зверху. Прывыклі яны чакаць каманды. Прывыклі за доўгія і плённыя гады выхавання ўсебакова і гарманічна развітой асобы, калі камандзірам над настаўнікам мог стаць кожны: ці то "свой" дырэктар, завуч, ці то заезджы "дарадца" з райана, з газеты, з міністэрства. Здаралася, камандзірам у настаўніка станавіўся калгасны аграном альбо брыгадзір, які не супроць быў праверыць, колькі вёдзер бульбы "прыпісаў" небарака дзецям, калі працавалі ў полі. Дзіва, што з гадамі ў настаўніка выпрацаваўся стойкі імунітэт супроць кожнага "гастралёра", які імкнецца пераступіць парог яго нарэшце-такі суверэннае школьнае дзяржавы. Дзіва, што нават зараз, перажыўшы гэтулькі рэформ і начытаўшыся ў сваёй прафесійнай газеце шэрагу Канцэпцый, нават зараз, даросшы да забастовак, настаўнік па-ранейшаму лічыць за лепшае "варыцца ў сваім саку".

Мае знаёмыя беларусісты сёння таксама падаліся а ці стомленымі, а ці занятымі нейкім трывожным, зусім не ўласцівым ім чаканнем. Нават здзівілі. Успамінаю, як год назад, акурат пасля путчу, з ахвотаю дзяліліся яны і вялікімі крыўдамі, і маленькімі радасцямі: гарталі з імі "дарэвалюцыйную" (яшчэ дзевяностага года) праграмку па літаратуры, а яна ўвачавідкі рассыпалася — выпадалі асобныя творы і нават цэлыя раздзелы, у нас на вачах рабілася тады гісторыя, адбывалася вялікая, бадай, рэвалюцыйная ломка стэрэатыпаў. Мо і занадта наламалі тады стэрэатыпаў, бо, кажуць, цяпер зноў вяртаюцца звыклыя творы, а разам з імі прыходзіць "цэ-у," як іх трэба разумець. Новым прачытаннем называецца. Праграмка засталася ранейшай, а настаўнікаў не пазнаю.

Прызнацца, я і сам стаміўся. Найперш стаміўся бачыць, як дэкляраваная, выпушчаная пагуляць на волю з высокіх дзяржаўных заканадаўчых трыбун беларусізацыя, яшчэ не дасягнуўшы правінцыі, сустракае глухое, маўклівае, цярплівае пакуль і таму нябачнае простым вокам, але зацятае ўнутранае непрыняцце з боку чыноўнікаў розных расфарбовак, адміністратараў, з боку звычайнага абывацеля, які займае падчас не такія ўжо бяскрыўдныя пасады і лічыцца інтэлігенцыяй. Стаміўся ўсведамляць, што кволыя атожылкі Адраджэння — назавём так пачатковыя беларускамоўныя класы, што паадчыняліся, бадай, ва ўсіх школах — проста не выжывуць у асяроддзі суцэльнага манкуртства.

Чашнікі — не выключэнне.

Тут, адразу за аўтастанцыяй, пачынаецца шырокае бруднае рэчышча, прама на асфальце, якое тутэйшыя далікатна называюць калюжынай. Дажджліваю слотнаю восенню калюжына разбухае, засціць дарогу машынам, дабіраецца да рэдакцыі раённай газеты, так што будынак становіцца падобным да Ноевага каўчэга. Тады калегі, напалоханыя камунальнікамі і астролагамі, выходзяць на камуністычны суботнік па барацьбе з грознаю стыхіяй з мэтай не дапусціць сусветнага патопу. Дапытлівыя журналісты правялі службовае расследаванне, у выніку чаго выказваюць версію, нібыта ў каналізацыйны сцёк кінуўся ў спячку калючы вожык і цяпер абодва, як вожык, так і сцёк, загадалі доўга жыць.

Тут, адразу за аўтастанцыяй, пачынаецца шырокая нацыянальная абыякавасць, якую тутэйшыя далікатна называюць настальгіяй па часінах застою. Пад час няпэўнага і зменлівага палітычнага міжсезоння абыякавасць разбухае, засціць дарогу тым нешматлікім энтузіястам, якія яшчэ руплцца на ніве Адраджэння, нягледзячы ні на што, рукамі голымі спрабуюць нешта змяніць. У гэты час школа застаецца адзіным Ноевым каўчэгам, дзе ўдумлівыя настаўнікі, шукаючы прычыну, чаму забівае вадасцёкі духоўнасці, чаму грамадскія фільтры-адстойнікі не спраўляюцца адфільтроўваць высокую маральнасць ад звычайнага мяшчанскага бруду, знаходзяць калюча-просты адказ: нашы людзі не адчуваюць унутранай патрэбнасці да самавыражэння. А для беларуса гэта ёсць мова, ёсць усведамленне нацыянальнае годнасці, нарэшце, калі хочаце, пэўны ўзровень культуры.

"Каждой твари — по паре". А каўчэг адзін...

ЗАМІЖ ПАСЛЯСЛОЎЯ
Хроніка скангчэння свету

Вовачка:

— Ура! Канікулы! У Мар'і Іванаўны заўтра забастоўка.

Тата:

— Якая яшчэ забастоўка?!

— Ну, гэта калі з урокаў "сачкуюць" настаўнікі!

(Мужчынская размова).

* * *

"Я, Мар'я Іванаўна, у суботу прапусціла ўрокі ў сувязі з тым, што сядзела... без штаноў".

(Тлумачальная дырэктару школы).

* * *

24 кастрычніка ў Маскве ўрачыста прыступіў да работы кангрэс Фронту нацыянальнага выратавання...

Завяршылася стварэнне Фронту харавым выкананнем песні "Священная война"...

У прынятым маніфесце Фронт нацыянальнага выратавання адказаў на шэраг пытанняў, ім жа самім пастаўленых.

ШТО РАБІЦЬ: "Мы знойдзем сілы і сродкі, каб прымусіць нацыяналістычных лідэраў "суверэнных" дзяржаў паважаць нашых...", "праводзіць мітынгі, маніфестацыі, пікеты...".

(З газет).

* * *

— Чуў, кагадзе ў Чашніках камуністы мітынгавалі.

— Канец свету! Дзе?

— Ды ў клубе.

— Хіба ў клубе мітынгуюць? Там жа спектаклі...

— А ў іх не спектакль хіба?

(З размовы).

— Не бойся... Ето Ілля катаецца... Ілля-прарок... — туліла малую, ласкава і трывожна шаптала ёй Ганна. — Ён добры... Ён малых не чапае... Ён толькі здаецца такі — страшны. А напраўду ён — добры... Добры...

І ў громе чула, як цяжка, часта дыхае Верачка...

(Іван Мележ "Подых навальніцы").

Цьфу-цьфу-цьфу! Пранесла...

Уладзімір МІХНО.

Фота В. ПАЛУБІНСКАГА.

Жаніцца, напэўна, у шаснаццаць год яшчэ ніхто не збіраецца, але вучыцца жадаюць далёка не ўсе. Хаця многім падабаюцца заняткі ў школе, і ў гэтым, відаць, заслуга настаўнікаў. А калі ў школе сумна? Хто вінаваты? Таксама выкладчыкі? І наогул, ці можа школьнае жыццё быць шэрым? Сёння мы друкуем вашы лісты, у якіх вы спрабуеце высветліць гэтыя пытанні.

ШТО ГАРЧЭЙ ЗА РЫБІН ТЛУШЧ?

Пасярод вуліцы стаіць маленькі хлопчык у школьных штанах і адчайна плача. Па пульхных шчоках цякуць буйныя, празрыстыя горкія слёзы.

– Што здарылася?– нахіляюся да яго. – Цябе хтосьці пакрыўдзіў?

– Я...я... я не хачу ісці ў школу.

Дарослыя! Вас кармілі рыбіным тлушчам?

Замест таго, каб губляць раніцой туфлі ад вечнай спешкі, спыніцеся на хвіліначку і паглядзіце на вашых нашчадкаў, якія збіраюцца ў школу. Вы зразумееце, якім павінен быць твар у тых, хто п'е гэтыя славутыя лекі.

На лаўцы, лузгаючы семкі, дзве юныя дзевы аб нечым захоплена гутараць.

– Дзяўчынкі,– падыходжу я да іх,– вам цікава ў школе?

У адной з іх сумка выпала з рук і пляснулася на зямлю, а ў другой семкі заселі ў горле.

Яны абедзве гучна засмяяліся.

– Не,– выціраючы слёзы ад рогату, адказвае адна,– у школе мне сумна.

– Чаму?

– Выкладаюць дрэнна,– гаворыць яе менш смяшлівая сяброўка,– настаўнікам усё роўна цікава табе ці не, абы належныя гадзіны адпрацаваць. Прыйдуць, раскладуць свае сшыткі, адчытаюць урок, паставяць пару адзнак і ўсё.

– А вы чаго хочаце?

– Каб на ўроках цікава было, каб у школу хадзілі з задавальненнем.

Дзяўчаты падняліся і з гордым выглядам пайшлі прэч.

– Ты чаго тут сядзіш?– чую раптам.

Аглядаюся. Мой былы аднакласнік.

– Слухай,– звяртаюся да яго,– табе было цікава ў школе?

– Не. Я школу заўсёды цярпець не мог.

– Але ты ж хадзіў туды...

– Толькі дзеля майго класа.

– А хто, па-твойму, вінаваты ў тым, што ў школу ходзяць, як на катаргу? Настаўнікі, вучні, праграма?

– Думаю, што настаўнікі. Ну ўяві: сапраўдны выкладчык можа дзесь у праграме капнуць глыбей, дзесьці менш, а наогул выкладаць матэрыял так, каб клас слухаў, адкрыўшы рот.

– Прабачце,– умяшалася настаўніца, якая ішла міма. – Прабачце, але вы падумайце самі: настаўнікі павінны вучыць дзяцей з адной прафесійнай этыкі. А вы паспрабуйце правесці 6–7 урокаў у класе, дзе кожны крычыць нешта сам сабе, ніхто нікога не слухае, і тым больш усім глыбока абыякава, што ўяўляе сабой формула вады і ў якім годзе памёр Лермантаў... А зарплата?!

– Ну, не скажыце, – заспрачаўся мой аднакласнік. – У нас быў настаўнік, дык ён увесь клас прымусіў палюбіць свой прадмет. Тут проста талент патрэбны. Калі ў чалавека няма здольнасцей да педагогікі, яго ніякі інстытут, ніякая зарплата не выратуюць.

Яны захоплена працягвалі спрачацца, а я задумалася.

Быццам і вучань мае рацыю, і настаўнік не вінаваты, але ў школу дзеці не ідуць як на свята і рады любой прычыне, каб збегчы з урокаў. Штосьці дарослыя дзядзькі і цёткі недадумалі...

Алена КАГАЛОЎСКАЯ,
вучаніца 11 класа
СШ № 104 г.Мінска.

ДЗЕ ВУЧЫЦЦА ДОБРА, ДЗЕ ВУЧЫЦЦА ДРЭННА

У вас сёння добры настрой? Не засмучайцеся, ёсць цудоўны сродак пазбавіцца ад яго. Трэба толькі павучыцца ў школе – і ўсё як рукой зніме.

Раніцай мы, разлічыўшы сілу цяжкасці, сілу трэння, адрываем сваё мікраскапічнае цела па другому закону Н'ютана і вылічваем, з якой хуткасцю і паскарэннем нам трэба рухацца, каб не спазніцца ў школу. Мы ніколі не солім суп, загадзя не напісаўшы хімічнай формулы. А на дні нараджэння дорым кветкі з сямейства складанакветных.

Настаўнікі нашы бураціністыя, няўжо вы думаеце, што мы будзем так жыць?

Мы не можам адрозніць нахабнасць ад раскаванасці, затое ведаем, як размнажаюцца дажджавыя чарвякі. Мы не маем уяўлення аб культуры свайго народа, затое добра засвоілі даты франка-прускай вайны.

Можа, наша галава і безразмерная панчоха, але з вушэй ужо лезуць формулы і даты. А вы ўсё пхаеце, пхаеце...

Здаецца, так проста аддзяліць хімікаў ад літаратараў, матэматыкаў ад біёлагаў (можа, геніяў стала б больш). І машыніст "за", і пасажыры –"не супраць", а цягнік усё ніяк не выйдзе з тупіка.

Ёсць, праўда, некалькі гімназій, дзе ўсё рухаецца супраць устаноўленага цячэння.

Бачылі б вы расклад васьмікласнікаў, якія стаяць на шляху выпрабаванняў і памылак: увядзенне ў эканоміку, увядзенне ў журналістыку, увядзенне ў юрыспрудэнцыю. Старэйшыя ўжо бачаць не туманна-размазаную пляму, а дакладную мэту, да якой яны хутка карабкаюцца ўгару. Вышэйшую матэматыку праходзяць. Мы б ад такіх нагрузак "задыміліся", а іхнія механізмы бойка цікаюць.

Чаму ў іх не санліва-спісваючыя адносіны да вучобы? Яны зразумелі – сёння я пасплю на ўроку, вечарам – не вывучу дамашняе заданне, а праз месяц пра мяне ніхто ўжо не ўспомніць. І буду я з жалем раздумваць аб кар'еры маладога прадпрымальніка...

Не кажу ўжо пра настаўніка. Школьныя настаўнікі і выкладчыкі гімназіі адрозніваюцца паміж сабой як сонца і месяц.

Так што пакуль мы стаім у тупіку, гімназісцкі новенькі цягнік хутка імчыцца да вяршыні.

Таццяна КАВАЛЁВА,
вучаніца 10 класа, г.Мінск.

СНЕЖАНЬ

Амаль увесь снежань — Піліпаўскі пост, які супадае з Язычніцкім шанаваннем бога зла — Чарнабога.

1/18 — Адвент, перадкалядны пост.

2/19 — У гэты дзень варажылі на надвор'е. Калі свеціць сонца — будзе добрая вясна і лета. Калі завіруха альбо дождж — вясна і лета будуць няўдалымі.

4/21 — Хрысціянскі прысвятак — Увядзенне. Супадае з каталіцкім святам у гонар святой Барбары — адной з самых шануемых у гэтым асяроддзі святой.

5/22 — Дзень свята Савы і святога Пракопа. У некаторых рэгіёнах Беларусі сяляне расстаўлялі вешкі ўздоўж дарог, каб не збіліся са шляху падарожнікі.

6/23 — Дзень святога Міколы ў каталікаў. У яго дзяўчаты не збіраліся прасці на вячоркі. Але разам варажылі пра жаніха.

7/24 — Дзень святой Кацярыны. У гэты дзень жанчыны адзначалі свята свечкі. Дзяўчаты варажылі на будучае.

9/26 — Юр'еў дзень. Разгар Піліпаўкі, па язычніцкіх уяўленнях — разгул зла. Ваўкі пачынаюць нападаць на свойскую жывёлу. Культ Чарнабога перайшоў да святога Юрыя (Георгія), якога хрысціяне пачалі лічыць апекуном ваўкоў і іншай лясной жывёлы. У Юр'еў дзень "Юрый дае ваўкам свабоду".

13/30 — Дзень святога Андрэя — дзявочае свята, звязанае зноў жа такі з варажбой.

14/1 — Дзень святога Навума. Раней менавіта ў гэты дзень, вызваліўшыся ад работы па гаспадарцы, сяляне пачыналі вучыць сваіх дзяцей грамаце. "Навум розуму вучыць".

17/4 — Дзень святой Варвары. У дзень гэты жанчыны не пралі, бо Варвара, паводле падання, верацёнамі закатавана.

18/5 — Дзень святога Савы. Зноў забаранялася прасці і круціць, каб добра было скаціне.

19/6 — Дзень святога Міколы ў праваслаўных.

21-22 — Дзень астранамічнага зімовага сонцастаяння.

22/9 — Дзень святой Ганны. Каталіся на санках.

24/11 — Посная куцця.

25/12 — Каляды каталіцкія.

31/18 — Багатая (шчодрая) куцця ў каталікаў.

БЕЛАРУСК

Багі падземнага царства

З глыбінь архіваў

Г.Р.ДЗЯРЖАВІН СЯРОД СЯЛЯН БЕЛАРУСКАЙ ГУБЕРНІ

Ніводзін даследчык і краязнаўца айчыннай гісторыі рубяжа XVIII-XIX ст. не абыдзецца без вядомых мемуарных запісак славутага рускага паэта. Аблашчаны Паўлам I за сваю адкрытую непрыхільнасць царадворскім інтрыганам Г.Дзяржавін летам 1800 г. быў накіраваны ў якасці сенатара рэвізаваць стан арэндных маёнткаў Беларускай губерні і адначасова высветліць прычыны масавага голаду сялянства. Сваё даручэнне сенатар збіраўся выканаць без асаблівай агалоскі. Па-першае, высокі пасланец меў паўнамоцтвы неадкладна арыштоўваць маёнткі тых дваран, якія не дбалі аб пракармленні сялян. А сярод такіх меліся і ўладанні саноўных асоб. Па-другое, секвестр па аднаму распараджэнню царскай асобы мог узрушыць сялян да надзеі, што цар вырашыў адабраць іх з-пад прыгоннай залежнасці пад дзяржаву. А гэта магло спраўакаваць да сапраўды масавага непаслушэнства панам. Свае чыненні на Беларусі паэт-сенатар таму не мог адлюстраваць цалкам ва ўспамінах. У гістарычным архіве Рэспублікі Беларусь захаваліся некаторыя справы, якія дазваляюць удакладніць абставіны сакрэтнай дзяржавінскай рэвізіі. Звесткі тычацца сустрэч паэта з мясцовымі сялянамі. Прывядзём архіўныя даведкі як мага шырэй і паўней.

26 ліпеня 1800 г. Г.Дзяржавін нечакана адхіліўся ад вызначанага маршруту і прыбыў у Задняпроўскую слабаду фальварка Тэолін, якая належала князю Станіславу Любамірскаму. Дзякуючы занепакоенасці апошняга мы зараз і маем згаданыя ніжэй сведчанні сялян.

Г.Дзяржавін адразу сустрэў натоўп вяскоўцаў, відаць, неікім чынам зведаўшых аб знаходжанні пецярбургскага госця ў губерні. Адразу ад карэты ён звярнуўся да сялянскага натоўпу (як сведчылі потым самі сяляне) з запытаннем: "Есть ли у вас хлеб?". Яму адказалі, што хто не мае, той бярэ ў доўг у князя. А затым спытаў сенатар: "Нет ли каких вам тяжестей или крийд нашего князя?". На што селянін Іван Дзянісаў адказаў, што ніякіх крыўд няма, апроч возкі дроў, пяску і цэглы. Дзяржавін, відаць, не задаволіўся і звярнуўся да Сяргея Самусёва і іншых з удакладненнем: "Что едите?". А стаяўшы тут жыхар гэтай жа слабады Іван Данілін адазваўся, што травой ды кулешам. З тым жа запытаннем сенатар звярнуўся да ўдавы Наталлі Карабіхі. Можа яна вылучалася гаротным выглядам, а можа яе проста рэкамендавалі. Жанчына адказала, што мае крыху купленага, зарабіўшы купляй. Тады ён спытаў: "Где твой дом, идем, покажи мне свой дом".

Наступныя падзеі сялянскія сведкі пераказваюць па-рознаму і таму ёсць тлумачэнне. Паводле сказу селяніна Н.Караля, сенатар "адкрыўшы на стале абрус, убачыў хлеб і спытаў: "Можно ли его есть?". На што Карабіха адказала, што можна. С.Васілоў жа казаў: "Як убачыў сенатар у ўдавы Наталлі ў хаце на стале хлеб добры, чысты — пахваліў, на што яна сказала, што хвала богу, з тым хлебам пражыць можна". Аднак Дзяржавін усё ж такі не паспытаў хлеба, а па расказу самой Карабіхі, спытаў у яе: дзе яна бярэ грошы на хлеб? Тая адказала: "Сын на чаўне зарабляе летам, а зямлі маем чвэрць валокі (каля 5 дзес. — Я.А.). Але яшчэ нядаўна гэту зямлю сабе выстараліся, толькі ўпершыню засеяла, таму яшчэ і не мелі з зямлі прыбытку". Сціплы дыялог у гэтым месцы дазваляе сцвярджаць, што Дзяржавін убачыў такі каравай, што вымушаны быў спытаць у жанчыны — як жа ты ясі такое? Верагоднасць менавіта такой версіі нагадвае далейшая размова.

Калі сенатар выйшаў з хаты, то селянін Восіп Філіпаў "стаў перад сенатарам і дабавіў, што каторыя гультаі не хочуць працаваць, то ніколі хлеба мець не могуць, хоць пан і дае ім з вясны, а потым зноў патрабуе". Селянін С.Самусеў удакладніў, што пан на харчаванне "некаторым дае, а некаторым не дае". І.Данкоў гаварыў, што хлеб "хто зарабляе і купляе, а іншыя з сваёй пахаты маюць, а каторы не мае —той у сваііго пана бярэ". Тут вельмі выразна праступае маёмасная няроўнасць сярод сялянства, пагарда заможных мужыкоў да грамадскіх утрымальнікаў і простая боязь беднаты страціць панскую ласку за скаргі.

Пасля гэтага Г.Дзяржавін аддаў удаве "паклон" (!) і накіраваўся ў мястэчка Дуброўна. Вельмі паказальная тая сцэна. Вясковы люд бачыў у сенатары свайго абаронцу, каторы паклонам выказаў сваё спачуванне беларускай галечы.

Яўген АНІШЧАНКА.

Гісторыя кожнага народа пачынаецца з легенды, якія з'яўляецца водгаласам сапраўдных гістарычных падзей. Галоўны герой такіх легендаў (бог, герой альбо правадыр) часцей за ўсё прыводзіць сваіх людзей на новыя мясціны, дзе яны селяцца, каб даць пачатак новаму народу, альбо ўліць сваю свежую кроў у жылы таго, які насяляў гэтыя мясціны раней.

Такая легенда пра героя Трої Энея, які прывёў сваіх воінаў на Апенінскі паўвостраў. Нашчадкі траянцаў, перамяшаўшыся з мясцовым насельніцтвам, стварылі народ, які пазней стаў называцца — рымлянамі. Скандынаваў прывёў на халодныя прасторы з далёкага Паўночнага Прычарнамор'я правадыр Одзін. Пасля яго абагатварылі іх нашчадкі. Нашы паўночныя суседзі, літоўцы, у якасці аднаго са сваіх пращчураў прыгадваюць нейкага замежнага воіна Нямона. Яны сцвярджаюць, што гэта быў ці то вараг, ці то рымлянін (па розных версіях). Ён хадзіў са сваімі воямі па рацэ, якая пасля атрымала яго імя — Нямунас (Нёман), і будаваў на сваім шляху крэпасці.

Гісторыя ўсходніх славян пачынаецца з прыгожага падання пра Кія, якое, дарэчы, шмат у чым падмацоўваецца гістарычнымі фактамі. Ён гэтаксама прывёў свой народ на землі, якія сталі потым іх новай радзімай.

Змешчаная ў "Аповесці мінулых гадоў", гэтая легенда прыгадвае таксама імёны братоў і сястры Кія, якія былі бліжэйшымі паплечнікамі гэтага правадыра, — Шчэка, Харыва і Лыбедзі.

Нестар-летапісец лічыў, што менавіта з іх прыходу і пачалася, "пайшла зямля Руская..." Пад словамі "зямля Руская" ён меў на ўвазе тэрыторыі, на якіх жылі ў яго час усходнія славяне. Але пазней шмат хто пачаў выкарыстоўваць гэтыя словы ў сваіх вузкакарысліўных мэтах. Расійскія гісторыкі апошніх стагоддзяў сцвярджалі і сцвярджаюць, што Кій — роданачальнік рускага народа. Сучасныя ўкраінскія даследчыкі "б'юць сябе кулакамі ў грудзі", даказваючы, што ён быў украінцам. Але ці так гэта?

ЯНЫ ПРЫ

...КІ КАЛЯНДАР

Міфалогія

Багі падземнага царства

Калісьці Пекла быў адным з самых папулярных багоў у старажытных славян. Ён першапачаткова ўвасабляў таямнічыя сілы, якія глыбока пад зямлёй давалі жыццё ўсяму, што расце на яе паверхні. Нашы старажытныя продкі добра ведалі, што жыватворны пачатак дае сваімі промнямі сонца. Яны пранікаюць у зямлю і награюць яе. Але што адбываецца потым? Адкуль бяруцца і травы, і кветкі, і дрэвы?

Каб растлумачыць усё гэта, людзі прыдумалі бога. Імя яму далі аднакарэннае са словам "спёка" — Пекла.

Пры сваім узнікненні Пекла яшчэ не быў богам нябожчыкаў. І толькі тады, калі звычай хаваць людзей у зямлі стаў больш распаўсюджаным, чым пахавальныя вогнішчы, да яго перайшоў яшчэ адзін журботны абавязак — быць кіраўніком нябожчыкаў. Трэба заўважыць, што погляды язычнікаў-славян наконт таго, куды дзяюцца людзі пасля смерці, у розныя часы і ў розных рэгіёнах былі розныя. Але трэба аддаць належнае вешчунам. Тыя ніколі не палохалі людзей "геенай вогненнай" і страшэннымі пакутамі пасля смерці. Паводле іх меркавання, і ў царстве мёртвых людзі працягваюць весці такое ж жыццё, як на зямлі. Хіба што толькі мёртвыя вочы не бачаць сонечнага свету.

Разам з хрысціянствам да нашых продкаў прыйшлі паняцці пра "рай" і "ад". "Ад" — царства векавечных пакут, яно знаходзіцца гэтак жа глыбока пад зямлёй, як і царства мёртвых. Паняцці аб адным і другім царствах наклаліся адно на адно. Атрымалася нешта несусветнае — хрысціянскі "ад" перайменавалі ў "пекла". А мерцвякі, якія апынаціся там, з лёгкай рукі хрысціян, перасталі сябе адчуваць так вальготна, як раней. Што ж зробіш — пекла ёсць пекла.

Яшчэ да таго, як памяць пра гэтага язычніцкага бога стала мала-памалу знікаць, славяне перанялі, верагодна ў візантыйцаў, міф аб царыцы падземнага царства Персефоне (Празерпіне). Ёй далі славянскае імя Рось і вывелі яе дачкой мясцовага князя. Пекла, гэтаксама, як і старажытнагрэчаскі Аід, умыкнуў прыгажуню Рось і зрабіў сваёй жонкай. Гора яе бацькоў было бязмежным. Князь з княгіняю ў адчаі звярнуліся да Даждзьбога з просьбай аб дапамозе. Яны жадалі, каб дачка вярнулася дадому. Бог святла сустрэўся з богам падземнага царства. Яны дамовіліся, што раз у год Рось будзе з'яўляцца на зямлі, каб усцешыць сваіх родных. У дзень яе гасцявання на зямлі славяне святкуюць Радаўніцу. Нават назва гэтага свята мае агульны корань са словам "радасць". Рось прыходзіць у гэты дзень да людзей і перадае ім весткі ад іх памершых блізкіх і сяброў. Яна расказвае, як ім там жывецца. Заспакойвае жывых, што нябожчыкам нядрэнна пад уладай яе мужа.

Паміnанню мёртвых славяне прысвячаюць і яшчэ адзін дзень. Называецца ён "Дзяды", і яго абрады значна больш змрочныя, чым радаўнічныя. "Дзяды" справляюцца ў лістападзе.

Святы гэтыя захаваліся і да нашых дзён. А вось бог Пекла знік з нашай памяці. Але адно павер'е бытуе яшчэ і зараз на Беларусі. Яно прыгадвае аб тым, што калісьці падземнае царства мёртвых не было месцам пакарання грэшнікаў. Калі вясной з зямлі сыходзіць снег, яна пачынае парыць. Складваецца ўражанне, быццам бы зямля дыхае. Старыя людзі кажуць: "Гэта бацькі нашы, нябожчыкі, дыхнулі цёплым подыхам сваім з-пад зямлі і растапілі снег".

Мал.А.ЗАРХА.

У цэнтры Кіева стаіць цудоўны помнік – адзін з сапраўдных шэдэўраў скульптурнага мастацтва XX стагоддзя – "Ладдзя заснавальнікаў горада". Тым самым аўтары гэтага помніка, як і жыхары горада і рэспублікі, прыгадваюць аб тым, што Кій "со товарищи" прыплыў аднекуль у гэтую зямлю. Адкуль жа яны прыплылі?

Зразумела, што для таго, каб адказаць на гэтае пытанне, не трэба "лезці ў нетры" і шукаць прарадзіму славян. Аб месцы, дзе яны сфарміраваліся, існуе процьма гіпотэз. Нас жа цікавіць час, калі славяне пачалі засяляць тэрыторыі, на якіх жывуць і ў наш час. Звязаны гэты працэс з падзеямі, якія адбыліся ў час так званага другога вялікага перасялення народаў. Пачаткам гэтай з'явы паслужыла перамяшчэнне да паўночна-ўсходніх межаў Рымскай імперыі германскіх плямёнаў. Адбывалася гэта ў II–III стагоддзях нашай эры. У наступным стагоддзі з глыбінь Азіі вырваліся гуны. З шумам і гамам, спусташаючы ўсё на сваім шляху, праносіліся яны на сваіх конях па паўночначарнаморскіх стэпах, Балканах, і "ўваліліся" на тэрыторыю ўсё той жа імперыі. У V – пачатку VI стагоддзя на поўначы Балканскага паўвострава з'явілася процьма славян. Не паспеўшы як след "асвоіць" гэтую тэрыторыю, яны пачалі распаўзацца" адтуль. Прычым шляхі іх былі накіраваны не толькі на поўдзень, да багатых правінцый Рымскай імперыі, а і на ўсход.

Археолагі як адзін сцвярджаюць, што менавіта з гэтым паслябалканскім перыядам, які датаваны VI–VII стагоддзямі, звязана шырокае распаўсюджанне славянскіх помнікаў (г.зв. культуры пражскага тыпу) на тэрыторыі Сярэдняй і Усходняй Еўропы. Помнікі гэтыя сустракаюцца амаль ва ўсіх існуючых у наш час славянскіх дзяржавах, у тым ліку і на Украіне, і ў Паўднёвай Беларусі. Пацвярджэнне таго, што менавіта пад час гэтага рассялення славяне прыйшлі "на рускую зямлю", знаходзім мы і ў Нестара. У сваім творы летапісец так і адзначае: "Сидяху славянЪ на Дунае" і распавядае далей, што менавіта адтуль пачалі яны рассяляцца.

Але ж шлях іх не быў прамалінейным, бо ў славянскіх плямёнаў не было мэты дабрацца да нейкага канкрэтнага пункта. Іх правадыры вялі людзей наўздагад, туды, дзе, на іх думку, лепей было б пасяліцца. Славяне шукалі ўрадлівыя землі. Шляхі іх былі рознымі, адным шанцавала больш, другім – менш.

Украінскі гісторык І.Крып'якевіч піша: "Са сваёй прабацькаўшчыны яны рушылі бурлівай плынню на поўдзень, прадзіраліся праз векавечныя пушчы, пераходзілі праз багны і дрыгву, масцілі шлях цераз шырокія рэкі, цягнуліся па бездарожных стэпах, займалі ўсё далейшыя прасторы, руйнавалі ўсе перашкоды, ішлі ўсё далей, усё наперад. Гэта быў здаровы, малады народ, поўны пярвічнай сілы і невычэрпнай энергіі".

Ці ж можна ў гэтым моры славян-перасяленцаў вызначыць той шлях, якім ішоў Кій і яго суплямення? Гэта задача здаецца немагчымай. Археалогія тут не дапаможа. Але варта звярнуцца да народнай памяці, а дакладней, да фальклору.

Шмат легендаў і паданняў, звязаных з канкрэтнай мясцовасцю, існуе на Беларусі. І ў некаторых з іх мы сустракаем водгаласы тых падзей, імёны Кія, яго братоў і сястры. Легенды гэтыя дапамаглі аўтарам гэтых радкоў аднавіць частку шляху племені Кія. Як ні дзіўна гэта можа падацца на першы погляд, ён прайшоў цераз землі сучаснай Беларусі. Па Прыпяці, называемай у старажытнасці Трыпяццю з-за таго, што ўпадала ў раку тройчы па пяць рэк, плылі ладдзі Кіевых суплямеnнікаў.

У Малярыцкім раёне, недалёка ад вытоку славутай ракі, ёсць возера, называемае Лукаўскім. Ля возера знаходзіцца велізарны камень-валун, які захоўвае адбітак жаночага ступка. Паводле падання, гэта слядок жанчыны-чараўніцы, па імені Лебедзь. Аднаго разу ў бурную ноч яна быццам бы выратавала людзей з паселішча на востраве сярод возера, якія ледзь не загінулі ў яго хвалях. Дзяўчына прайшла па вадзе, як па сушы, і ўсе, хто крочыў за ёю, уцалелі. Сцвярджаць, што гэтае паданне мае нейкія адносіны да сястры Кія, Шчэка і Харыва, мякка кажучы, занадта смела. Тым больш, што ў другім, хрысціянізаваным, варыянце падання, людзей ратуе не Лебедзь, а Матка Боска. Але цікаўнаму чалавеку нельга грэбаваць нават гэткімі звесткамі. Супадзенне імені можа азначаць і памяць пра канкрэтную асобу. Тым больш, што імя Лыбедзь у беларускай фальклорыстыцы можна сустрэць выключна ў басейне Прыпяці.

У Пінскім раёне мы запісалі паданне пра трох братоў, якія задумалі спаборніцтва на ладдзях па Прыпяці. Пераможцу павінна была дастацца ў жонкі прыўкрасная нявеста. Цікава не столькі супадзенне колькасці: тры браты – адна дзяўчына, колькі тое, як легенда апісвае ладдзі кожнага з братоў. У старэйшага на носе ладдзі была выява змяінай галавы, у сярэдняга – рыбы, у малодшага – аленя. А імёны ў нашых герояў: Кій (угра-фіны, якія жылі ў гэтых мясцінах да прыходу славян і працягвалі потым суіснаваць з імі, маглі б перакласці гэтае славянскае імя, як "змей". Бо па-іхняму "Кій" – "змей") Шчэк – ужо і па-стараславянску значыць "шчупак". Харыў – па-стараславянску альбо "бык", альбо "алень". Можа, сапраўды, менавіта ў гэтых мясцінах Кій і К шмат стагоддзяў назад наладзілі своеасаблівыя волатаўскія гульні? Цікава, хто з братоў выйшаў пераможцам? Яшчэ ніжэй па цячэнні Прыпяць прымае ў сябе прыток Пціч, пра які таксама ёсць паданне. Дзяўчыну клікалі Пціч, бо надта ж прасілася яна штогод восенню ў птушыны вырай, каб паглядзець новыя, невядомыя землі. Яе мара збылася, бо каханы ў ладдзі звёз яе з "наседжанага месца" ў чужыя краі. А раку, ля якой яна спаткалася з ім, назвалі імем дзяўчыны. Тут у наяўнасці – зноў ладдзя і дзяўчына з птушыным імем. І нават мэта вандроўкі – адпаведная.

Цікавую легенду запісаў у свой час на Гомельшчыне навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР В.Скідан. У вёсцы Звіняцкае Хойніцкага раёна расказалі яму арыгінальную версію ўзнікнення Кіева. Быццам бы браты паставілі кіёк (палку), размяжоўваючы ёю свае ўладанні. Ад таго кія і назва пабудаванага імі пасля горада. Што за справа палескай правінцыі да ўкраінскай сталіцы? Як інакш можна растлумачыць гэта, калі не прыняць пад увагу амаль генетычную памяць пра тыя далёкія падзеі, калі праз усю Паўднёвую Беларусь ірваліся да сваёй мэты ладдзі Кія і яго суплямеnнікаў?

Акадэмічнае беларускае паданне пра палешукоў і палевікоў яшчэ больш прасвятляе вытокі такой стойкай памяці. Паданне гэтае ўвайшло амаль ва ўсе выдаваемыя ў нашай рэспубліцы фальклорныя зборнікі і нават у апрацаваным выглядзе ў зборнікі казак для дзяцей. Яно апавядае пра тое, як адна вялікая сям'я рушыла з наседжаных месцаў некуды ў пошуках шчасця. Яны шмат дзён ішлі праз густыя лясы, і многія не вытрымалі цяжкасцей шляху. Яны адмовіліся працягваць яго далей, расчысцілі сабе месца сярод лесу і засталіся там жыць. Але самыя ўпартыя члены сям'і не згадзіліся жыць сярод лесу. Яны пайшлі далей і хутка выбраліся на прастору стэпаў. Першых назвалі палешукамі, другіх – палевікамі.

Можна меркаваць, што ў гэтым выпадку паданне адлюстроўвае сапраўдныя падзеі, што адбыліся шмат стагоддзяў назад. І племя Кія пад час вандроўкі раздзялілася. Тыя, што палічылі за лепшае пасяліцца ў лясах, пачалі называцца дрыгавічамі і драўлянамі, а тыя, хто разам з Кіем дабраўся да Дняпра, – палянамі.

Тады зразумела, у якім асяроддзі маглі захавацца гэтыя вельмі старажытныя паданні пра Кія, яго братоў і сястру.

Легенда з вёскі Звіняцкае мае і яшчэ адну цікавую дэталь. У ёй падкрэсліваецца, што браты не адразу пабудавалі Кіеў. Спачатку яны заснавалі самастойныя паселішчы. Гэты самы падзел: "Да Кія мая зямля, а пасля – твая". У летапісе ж гаворыцца: "И сидяше Кый на горе, идеже ныне увоз Боричев, а Щек седяше на горе, идеже ныне зоветься Щековица, а Хорив на третьей горе, от него же прозьвася Хоревица".

Значна пазней яны "...сътвориша градък вь имя брата своего старэйшага и нарекоша имя ему – Кыев".

Д.Ліхачоў у прадмове да Лаўрэнцьеўскага спіса "Аповесці мінулых гадоў" сцвярджае на падставе гэтага ўрыўка, што паляне прыйшлі ў гэтыя месцы яшчэ да Кія, а Кій быў іх чарговым князем. І што праславіўся ён толькі тым, што пабудаваў новы горад.

Прызнацца, гэтае сцвярджэнне не новае. У свой час выказвалася нават гіпотэза, што сучасную сталіцу Украіны заснавалі скіфы. Прычым, прыхільнікі яе спасылаліся на тое, што на тэрыторыі сучаснага Кіева былі знойдзены рымскія манеты і рэчы, якія датуюцца пачаткам тысячагоддзя нашай эры. Але гэты факт толькі даказвае, што ў тыя часы на тэрыторыі горада існавалі адно або нават некалькі паселішчаў. Але прыхільнікі гэтай тэорыі забываюць, што жыццё ў іх скончылася ў тым жа стагоддзі. І што аднавілася яно толькі пасля прыходу на гэтыя тэрыторыі славян. Цалкам магчыма, што браты са сваімі родамі абжылі спачатку свае бугры, і толькі пазней стварылі адзін племянны цэнтр. Новы горад закрываў вялізны басейн рэк, якія ўпадалі ў Днепр вышэй па цячэнні. Той, хто валодаў ім, нажываўся за кошт своеасаблівага мытнага збору. Дарэчы, памеры гэтага горада былі смехатворнымі па сучасных маштабах. Яго плошча складала ўсяго два гектары. У той час ён толькі пачаў набываць значэнне палітычнага, культурнага і міжпляменнага цэнтра. Аб значэнні гэтага горада і аб уплыве князя, які кіраваў ім, сведчаць летапісныя звесткі пра тое, з якім шанаваннем сустрэў Кія візантыйскі імператар. Невядома, ці сам князь паехаў у Канстанцінопаль, ці па запрашэнню тагачаснага імператара. Не назваў летапісец і імя гэтага імператара. Адны даследчыкі лічаць, што гэта быў Анастасій, другія – што Юсцініян. Вядома, што і той, і другі імператары імкнуліся наймаць да сябе на службу варварскіх правадыроў з дружынамі. І той, і другі выдатна ведалі аб ваенных здольнасцях "скіфаў", або "антаў", як называў славян візантыйскі гісторык Пракопій Кесарыйскі. Імператар звярнуўся за такой жа прапановай і да Кія. Прычым, размова ішла аб канкрэтнай справе – абароне прыдунайскай мяжы Візантыйскай імперыі. Князь згадзіўся. Ён накіраваўся на Дунай. На яго беразе была пабудавана крэпасць, якая атрымала назву Кіевец. Дарэчы, гэтую назву яна носіць і ў наш час.

Але мясцовае насельніцтва было настроена варожа. Пачаліся канфлікты, узброеныя напады. У рэшце рэшт гэта надакучыла кіеўскаму князю і ён з дружынаю вырашыў вярнуцца дадому. Дарэчы, усё гэта сведчыць аб тым, што Кій сапраўды быў князем, а не перавозчыкам цераз Днепр (у "Аповесці мінулых гадоў" прыгадваецца і такі варыянт падання пра заснавальніка горада). Нестар таксама спасылаецца менавіта на гэтыя факты з мэтай абвергнуць паданне пра Кія-перавозчыка. Ён разважае: "А ще бы Кый перевозьник был, то не ходил Цесарю-граду. Но се Кый кьняжаше в роде своемь и приходившю ему к цесарю..."

Цпра лёс Шчэка, Харыва і Лыбедзі. Пра братоў Кія мы можам з дакладнасцю сказаць толькі, што яны ўдзельнічалі ў паходзе на Дунай. Гэта падказваюць радкі з "Аповесці мінулых гадоў": "Идущю же ему вспять (вяртаючыся з Канстанцінопаля. – Аўт.), приде к Дунаеві і възлюби место и сруби градьк мал и хотяше сести с родьм своім..." (вылучана намі. – Аўт.). Магчыма, разам з братамі хадзіла на Дунай і Лыбедзь, бо імёны ўсіх чатырох летапісец заўсёды ставіць побач. Дарэчы, што датычыць лёсу Лыбедзі, дык існуе ажно тры паданні наконт яго. Адно прыводзіць у сваёй кнізе "Повесть о славных богатырях" Т.Ліхаталь. "У сястры Кія Лыбедзі не было шчасця, – піша яна, – якое дзявочае шчасце? Любоў таго, хто мілы душы. Памылілася Лыбедзь у сваім каханым. І абрыдлым стаў ёй горад брата, родныя мясціны. Адляцела б, ды крылаў няма. Пайшла б на край свету, ды ногі дзявочыя не звыклі далёка ісці. Кінулася Лыбедзь у раку... З тых часін і назвалі рэчку Лыбеддзю."

Украінскі гісторык-пісьменнік Ал.Латоцкі знаёміць нас з іншым варыянтам лёсу Лыбедзі. Піша ён, што ў прыгажуню-князёўну закахаліся адначасова славянскі юнак Руслан і сын хазарскага кагана. І хаця больш выгадна было б для Кія аддаць сястру хазарыну, ён не захацеў рабіць Лыбедзь няшчаснай, бо яна кахала Руслана. У рэшце рэшт ледзь не ўспыхнуўшы ўзброены канфлікт вырашана было скончыць двубоем прэтэндэнтаў, з якога каханы Лыбедзі выйшаў пераможцам.

Кіеўскія экскурсаводы расказваюць яшчэ, што ў адзін і той жа год сканалі ў Кіеве ўсе браты Лыбедзі. Яна не змагла перанесці такой страты і плакала, пакуль не выйшла разам са слязьмі і яе жыццё.

Якое паданне больш блізкае да ісціны? Пэўна, мы ніколі ўжо не даведаемся пра гэта.

Дакладна з летапісаў вядома толькі, што і браты, і сястра скончылі сваё жыццё ў заснаваным імі горадзе і што яны далі пачатак роду кіеўскіх князёў, які абарваўся потым з забітымі князямі–суправіцелямі Аскольдам і Дзірам.

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА,
Мікола БАГАДЗЯЖ.

...РЫПЛЫЛІ З ПОЎНАЧЫ

1 снежня — Сусветны дзень барацьбы са СНІД

Сексу ў нас, як кажуць, няма. А СНІД ёсць. І ёсць канкрэтныя людзі, жыць якім засталося лічаныя гады, месяцы, дні... Ім не пазайздросціш, таму што жыццё іх праходзіць

У ЧАКАННІ СМЕРЦІ.

Як ставіцца да такіх людзей, да іх праблем? Не толькі медыцынскім работнікам, але ўсім нам? На гэтыя пытанні адказвае ўрач-эпідэміёлаг Беларускага рэспубліканскага цэнтра па прафілактыцы СНІДу Наталля ФІРСАВА.

– Наталля Пятроўна! А з чаго, уласна кажучы, усё пачынаецца? Як адбываецца "выяўленне" ВІЧ-інфіцыраваных?

— Вельмі проста. Чалавек ідзе ў паліклініку здаваць аналіз крыві на СНІД. І першапачатковыя даследаванні даюць "станоўчую" рэакцыю. Дарэчы, гэта яшчэ нічога не азначае. Вышэйназваная рэакцыя можа быць выклікана якімі-небудзь часовымі спецыфічнымі працэсамі ў арганізме — напрыклад, цяжарнасцю, рэспіраторнай інфекцыяй, перанесеным стрэсам... У гэтым выпадку неабходна правесці паўторнае даследаванне крыві, але ўжо ў нас у цэнтры. Дапусцім, самае горшае пацвердзілася. Цяпер трэба паведаміць пра вынік інфіцыраванаму. Напэўна, гэта самы непрыемны і цяжкі момант у нашай працы — сказаць чалавеку, што ён асуджаны.

– Вы робіце гэта адразу?

— Не-не. Наадварот. Спачатку паступова рыхтуем яго. Прапануем легчы на тыдзень да нас у стацыянар, абследавацца, пачакаць канчатковага дыягназу... Ведаеце, яны не вераць. Нават калі ўсё да канца зразумела і ўжо не падлягае сумненню. Не вераць, што могуць памерці. Бо праяўленне сімптомаў яшчэ не пачалося. Кожны спадзяецца на цуда — а раптам са мной нічога страшнага не здарыцца?.. Бываюць, безумоўна, і адмаўленні ад шпіталізацыі, асабліва сярод наркаманаў. (Некаторым з іх абсалютна ўсё роўна, ад чаго і калі паміраць.) Мы не маем права забіраць іх і лячыць прымусова. Чалавек вольны сам вырашаць свой лёс. Але з гэтага моманту ён ужо папярэджаны аб крымінальнай адказнасці за злаўмыснае распаўсюджанне віруса, і ў нас захоўваецца яго распіска.

– Але рана ці позна сімптомы даюць аб сабе знаць?

— Безумоўна. На дадзены момант з 87 вірусаносьбітаў у стадыі клінічных праяўленняў знаходзіцца 13 чалавек. Яшчэ трое, як вы, напэўна, ведаеце, памерла. Але самы першы, выяўлены ў 1987 годзе у Беларусі, яшчэ жыве.

У арганізме, пашкоджаным вірусам, рана ці позна адбываецца "імунны збой". Да чалавека пачынае "чапляцца" літаральна ўсё. Асабліва небяспечныя лёгкія. Адсюль — ВРЗ, пнеўманія, агульнае недамаганне, і ў выніку — маруднае згасанне.

Але нават у такім стане людзі з усіх сіл чапляюцца за жыццё. Вы думаеце, яны прыходзяць да нас толькі з медыцынскімі праблемамі? І з сацыяльнымі, і з бытавымі. І... наогул з незвычайнымі. Нядаўна адна жанчына, заражаная вірусам СНІДу, звярнулася ў цэнтр з просьбай знайсці ёй такога ж палавога партнёра. Нічога дрэннага, вядома, у гэтай просьбе няма, хутчэй наадварот. Чалавек хоча прадаўжаць нармальнае жыццё, не прычыняючы нікому зла. Адна падобная пара ў нас ужо ўступіла ў шлюб. Прасілі за іх, уладжвалі на працу, насуперак дыскрымінацыйным рашэнням дабіліся захавання нармальных жыллёвых умоў. Хваробы сваёй яны, па-мойму, не ўтойваюць, нават карыстаюцца ёю, выбіваючы сабе некаторыя матэрыяльныя выгады.

– Але, напэўна, далёка не ўсе схільны бравіраваць такім становішчам. Наадварот. У пераважнай большасці грамадства адназначна схільна асуджаць такіх хворых, адносіць іх выключна да групы "павышанай рызыкі" – прастытутак, гомасексуалістаў, наркаманаў...

— І грамадства, як заўсёды, памыляецца. Быць гуманным, міласэрным зусім няцяжка. Трэба толькі паспрабаваць зразумець, што на месцы гэтага хворага сёння можа апынуцца кожны, нават самы добрапрыстойны сем'янін. І такія выпадкі, дарэчы, ужо ёсць. Давайце глядзець праўдзе ў вочы. Ці збіраюцца маладыя ў наш час жыць усё жыццё з адным палавым партнёрам? Пакажыце мне сям'ю, у якой хоць бы адзін з дваіх ніколі не падумваў пазабавіцца збоку. Гэта рэальнасць, вынікаў якой мы яшчэ не ўсведамляем. Ці можна незамужнюю дзяўчыну, якая мела на працягу года, скажам, трох палавых партнёраў, адносіць да "жанчын лёгкіх паводзін"? З якой нагоды? Гэта — асабістае жыццё, у якім кожны мае права весці сябе так, як лічыць неабходным, шукаць, выбіраць, імкнуцца да ідэалу. "Чаму менавіта я?!" — рытарычнае пытанне хворага СНІДам. Сапраўды, чаму? Адны гадамі і дзесяцігоддзямі здраджваюць сваім жонкам ці мужам з дзесяткамі сяброў або сябровак — і нічога — сыходзіць з рук. Іншыя раз у жыцці не ўтрымаюцца ад спакусы — і падаюць у бездань. Мне вельмі шкада такіх людзей. Якой бы ні была вялікай іх віна перад блізкімі — пакаранне непараўнальна страшнейшае... Пакаранне не толькі смерцю, а яшчэ задоўга да таго — яе чаканнем, пагардай, нянавісцю, адзінотай...

– Але медыцынская тайна не падлягае агалосцы...

— Мы робім усё магчымае для гэтага. "Кадзіруем" сваіх пацыентаў. Імя і прозвішча ведае вельмі абмежаваная колькасць супрацоўнікаў. Дыягназ нідзе не фігуруе. Але, папершае, так было не заўсёды. Да таго, як усю каардынацыйную працу па прафілактыцы СНІДу ўзяў на сябе наш цэнтр, яна вялася на розных тэрыторыях рознымі медыцынскімі ўстановамі. "Усплывалі" факты, "засвечваліся" людзі... Пазней, ужо ў 90-м годзе, быў прыняты закон "Аб прафілактыцы захворвання СНІДам", дзе гаварылася пра неабходнасць захоўваць у строгай тайне ўсе звесткі аб правядзенні медыцынскага агляду на заражэнне ВІЧ. Так што лёс хворага ў многім залежыць ад сумленнасці медыцынскага работніка. Калі ж нейкім чынам звесткі ўсё ж прасачыліся — у тым жа Законе запісана: не дапускаюцца звальненні з працы, адмаўленне ў прыёме на працу, прыёме ў лячэбныя і вучэбныя завядзенні, прыёме дзяцей у дзіцячыя дашкольныя ўстановы і г.д.

– Законы добрыя толькі на паперы...

— На жаль. У жыцці ўсё больш складана і трагічна. У Беларусь з Расіі пераехала на пастаяннае месца жыхарства сям'я з сямігадовым хлопчыкам, інфіцыраваным ВІЧ. Ён захварэў у выніку пералівання крыві (яшчэ да таго, як яе сталі правяраць). Нейкім чынам пра гэта даведалася ўся вёска. Хлопчыка не прынялі ў дзіцячы сад, затым у школу. Дзякуй настаўніцы, якая прыходзіла да іх дамоў і займалася з малым. Дзеці на вуліцы яго дражняць — вядома, з "лёгкай рукі" сваіх бацькоў. Ён інстынктыўна, па-дзіцячаму цягнецца да іх, але яго пазбягаюць, уцякаюць ад яго, як ад пракажонага. Вось яна, наша рэчаіснасць упярэмешку з жорсткасцю. Хлопчык асуджаны, але за што ён пакутуе ўжо зараз, выслухоўвае здзекі і зняваcу? Чаму людзі такія жорсткія нават у адносінах да дзяцей?

– А якой павінна быць рэакцыя родных, блізкіх, сяброў на чыё-небудзь шчырае прызнанне?

— Рэакцыі не павінна быць наогул. Самае страшнае пакаранне чалавек ужо атрымаў — ён жыве ў чаканні смерці. Чаго ж мучыць яго яшчэ больш? Толькі беражлівыя, цярплівыя адносіны здольны прадоўжыць жыццё хворага, пазбавіць яго магчымых думак пра самагубства. Трэба вучыцца быць гуманнымі, нават перадольваючы сябе...

– Ці дажывём мы да гэтага? Ці дачакаемся? Нешта не верыцца. Старому ў аўтобусе месца не ўступім, а тут – хворага СНІДам шкадаваць...

— Для ўсяго неабходны час. Бяда ў тым, што асноўная маса людзей у нас лічыць, быццам бы іх гэта не датычыць. Неабходна адладжаная, сістэматычная прафілактычная і прапагандыцкая праца. У ідэале я павінна ўсюды — у метро, у аўтобусе, на вуліцы — натыкацца на плакат, які "крычыць" аб праблемах, звязаных са СНІДам. Але пакуль нашы імкненні да гэтага ідэалу няма каму фінансаваць.

— У такім выпадку, калі не дапаможа родны ўрад, нам, грэшным, застанецца спадзявацца на Бога і спонсараў... Вялікае дзякуй, Наталля Пятроўна, за інтэрв'ю.

Гутарку вяла
Наталля СТРАЛКОВА.
Фота Віктара ДРАЧОВА

* * *

Колькасць хворых на СНІД на пачатак 1992 г. перавысіла 0,5 мільёна чалавек у 169 краінах свету. Мяркуюць, што колькасць заражаных вірусам СНІД складае 10–12 мільёнаў, з іх 3 мільёны жанчын і 1 мільён дзяцей.

На працягу 90-х гадоў заразяцца вірусам СНІД яшчэ ад 10 да 20 мільёнаў дарослых і народзяцца з гэтым вірусам больш як 10 мільёнаў дзяцей. Такім чынам, да 2000 года агульная колькасць заражаных вірусам СНІД з пачатку эпідэміі дасягне 40 мільёнаў чалавек, з іх каля 10 мільёнаў чалавек ужо будуць хварэць СНІДам.

* * *

У Рэспубліцы Беларусь зарэгістравана 87 вірусаносьбітаў СНІДу, з якіх 3-е памерла, 13 чалавек маюць клінічныя праяўленні. 68 працэнтаў усіх ВІЧ-інфіцыраваных пражывае ў г.Мінску. Ёсць вірусаносьбіты і сярод дзяцей – 6 чалавек. Паводле прагнозаў нашых вучоных, колькасць вірусаносьбітаў у Беларусі значна вышэйшая – ад 900 да 1,5 тысячы чалавек.

У гэтым годзе ў Беларусі ўжо вызначана 18 вірусаносьбітаў, у той час, як за ўвесь 1991 год іх было выяўлена толькі 12.

* * *

СНІД перадаецца:

– пры сексуальных кантактах паміж людзьмі, калі адзін з палавых партнёраў заражаны або ўжо хворы СНІДам;

– пры пераліванні крыві або яе прэпаратаў, перасадцы органаў або тканак, а таксама пры выкарыстанні донарскай спермы, атрыманай ад інфіцыраваных асоб;

– пры магчымасці пападання чужой крыві (або іншай біялагічнай вадкасці чалавека) у парэзы і раны пры татуіроўках, пры розных траўмах, а таксама ў "традыцыйнай медыцыне";

– пры выношванні плода, у час нараджэння дзіцяці або ў перыяд яго кармлення грудзямі інфіцыраванай СНІДам маці;

– магчыма перадача віруса праз нестэрыльныя медыцынскія інструменты, якія парушаюць скурнае покрыва (у тым ліку ў цырульнях, манікюрна-педыкюрных і касметычных кабінетах).

* * *

СНІД не перадаецца:

Для здаровых людзей у бытавых умовах заражаны вірусам імунадэфіцыту або хворы СНІДам чалавек практычна не з'яўляецца небяспечным. Гэта тлумачыцца шматлікімі прычынамі, галоўная з якіх – малая верагоднасць прамога кантакту здаровага чалавека з выдзяленнямі хворага або носьбіта ў звычайным жыцці.

Вынікам доўгачасовых назіранняў за дзесяткамі тысяч хворых СНІДам вызначана, што вірус не перадаецца пры поціску рук, праз посуд або бытавыя прадметы, сінітарна-тэхнічнае абсталяванне (ванна, унітаз, умывальнік), пасцельную бялізну, манеты ці папяровыя знакі. Выключана таксама верагоднасць заражэння СНІДам праз прадукты харчавання, пітную ваду або паветра. Не зарэгістравана ніводнага выпадку СНІДу, калі заражэнне адбылося б праз цацкі або школьна-пісьмовыя прылады, хаця ў дзяцей бытавыя кантакты аднаго з адным больш частыя і непасрэдныя, чым у дарослых.

Не трэба баяцца перадачы віруса СНІД камарамі і іншымі насякомымі – дакладна даказана, што яны тут ні пры чым.

Так што вывад адназначны: бытавым шляхам, праз паветра, пры наведванні камунальных, культурна-асветніцкіх установ, на транспарце заразіцца вірусам СНІДу нельга.

Музычны выпуск "Нотны аркуш" вядзе журналіст Вітаўт Мартыненка, тэл. 39-87-94.

№18 (208)

Спяваем па-беларуску

ГІМН

Словы Сяргея ПАНІЗЬНІКА
Музыка Леаніда ШУРМАНА

Мы ўсім людзям сябры,
аднадумцы адвагі:
непадкупная праўда
ў кожным кроку чуваць.
Беларусь! Беларусь!
Слухай голас павагі:
непрыяцеля раць
ты магла супыняць.

Захлыналіся дні
безназоўнага шэсця,
і чужыя кароны
вынішчалі папас...
Беларусь! Беларусь!
Слухай добрыя весці:
наступіў і твой час, —
абнадзеіла нас.

Мы дзяржаўнай хадой
Пад "Пагоняю" крочым.
Колькі моцы вячыстай,
колькі сілы ў крыві...
Беларусь! Беларусь!
Спраўдзі голас прарочы:
зорны след апаві,
несмяротна жыві!

Зоркі на небасхіле

"НОВЫ ПАРАДАК" З МАНЧЭСТЭРА

"Смерць Іаана Кэрціса — найгоршае, што толькі магло адбыцца з усімі намі. Зараз мы б валодалі мільёнамі, а "Joy Division" падняліся б неверагодна высока."
Энтані Уілсан, заснавальнік FACTORY RECORDS.

Як бы жудасна гэта ні гучала, але нараджэнне групы "New Order" і ейны далейшы поспех апіраюцца на плечы самагубцы. Папярэдняе "New Order" увасабленне – "Joy Division" уяўляла сабой легендарны статус, чый стыль музыкі знаходлівыя крытыкі ахарактарызавалі як "рок без будучыні".

Кіраваў групай і натхняў яе генератар усіх ідэй "Joy Division" Іаан Кэрціс. Вось ягоны вобраз, эмацыянальнасць і ўнутраны боль захапіў душы ўсіх тых, хто здольны быў адчуваць і разумець бурны прастор псіхічнага абсалюту. Непазбежны канец манаполіі суму "Joy Division" быў таксама немінучы, як і смерць Кэрціса. Але каманда ўсё ж паспела выпусціць на фірме грамзапісу "Factory" у Манчэстэры дзве доўгайграючыя пласцінкі "Unknoun Pleasurs" ("Невядомыя ўцехі") і "Closer" ("Бліжэй"). Гэта былі два першыя і апошнія дыскі "Joy Division". Напярэдадні першай паездкі каманды ў Штаты Кэрціс павесіўся. Сярод прычын, якія прымусілі яго зрабіць гэта, часцей за ўсё называюць эпілептычныя прыпадкі, якія не супыняліся (па гэтай прычыне ён ужо двойчы спрабаваў пакончыць з сабою), і шлюб, які не склаўся і ўвесь час прыгнятаў яго. Такі жыццёвы і творчы фінал прынёс Кэрцісу і "Joy Division" зусім іншую славу, на якую ніхто з іх ніколі не разлічваў. Пасля трагедыі, якая здарылася, перад тымі, хто застаўся, паўстала пытанне: пачаць зноў ці скончыць. Яны выбралі першае. Вось так пад трагічнай зоркай нарадзілася адна з найярчэйшых музычных фармацый 80-х гадоў – "New Order" (у перакладзе з англійскай "новы парадак"). Назва групы тут жа выклікала спрэчкі ў журналістаў і крытыкаў, якія ўбачылі ў ёй намёк на фашысцкі падтэкст, але для музыкантаў з "New Order" яна азначала толькі свежы старт. Найбольшым каменем спатыкнення для Пітэра Хука (бас-гітара), Бернарда Самнера/Альбрэхта (гітара) і Стэфана Морыса (ударныя) усё яшчэ заставалася спадчына "Joy Division". Падтрыманыя сваёй студыяй гуказапісу "Factory", яны адразу ўзяліся за працу і ў жніўні 1980 года выпусцілі некалькі дэманстрацыйных запісаў. У канцы года каманда папрасіла сваю былую сяброўку Джыліян Гілберт далучыцца да іх у якасці клавішніцы. Першы сінгл "New Order" "Ceremony / On A Lonely Place" ("Абрад / У адасобленым месцы") быў задуманы яшчэ ў часы "Joy Division", таму доўгі цень Кэрціса прадаўжаў лунаць над калектывам. Відаць, таму першы альбом "New Order" "Movement" ("Рух") быў зроблены па прынцыпе папярэдніх работ. Каманда шмат вандруе і выпускае сінгл "Processsion / Everything's Gone Green" ("Працэсія / Усё расцвітае"), фарбы музыкі ў якім усё яшчэ пераплятаюцца з балючым (хваравітым) культам смерці. З выпускам "Temptation" ("Спакуса") "New Order" паклалі сапраўдны пачатак групы, а ў красавіку 1982 года прарваліся на шырокі рынак, час ад часу аддаючы ва ўладанне танцавальным падмосткам флегматычныя рытмы Хука і Морыса. З рухам наперад музыка групы станавілася ўсё больш даступнай і жыццяздольнай, але не да месца камерцыйнай.

У большасці выпадкаў рэпутацыя "Joy Division" была створана на меркаваннях і прымхах, паколькі група ніякім чынам не кантактавала з прэсай. Хлопцы з "New Order" прадоўжылі джойдывіжэнскія гульні "ў хованкі", але пры гэтым як ні дзіўна, узнік другі культ: поўная цішыня, якая тлумачылася, як разважлівасць, а абсалютная адасобленасць – як таямнічасць. Але сакрэтнасць жыцця групы зусім не стрымлівала музыкантаў, і яны калі-нікалі выраблялі вясёлыя штучкі з неасцярожнымі журналістамі. У сваю чаргу тыя прычапілі на музыкантаў ярлык "хлопцаў з поўначы". Не турбуючыся ні аб чым, каманда зачынілася ў шэрых сценах будынка, які меў назву "Factory Records" і, відаць, засталася знарок блізарукай як да прэсы, так і да паклоннікаў. Такое становішча працягвалася да таго часу, пакуль кампазіцыя "Blue Monday" ("Пахмурны панядзелак") не ўзяла штурмам усе нацыянальныя дыскатэкі, і "New Order" нарэшце выйшлі з халоднага адчужэння. "Пахмурны панядзелак" у сваіх дванаццацідзюймовых міксах-версіях паставіў групу на новую прыступку сталасці. Група з Манчэстэра з гэтай песняй аказалася на дванаццатай пазіцыі ў красавіку 1983 года, а ў верасні, зноў з'явіўшыся там жа і на той час прадаўшы амаль мільён копій па ўсім свеце, трапіла ў "TOP TEN", пацясніўшы ўсіх астатніх. Без усялякага сумнення поспех "Blue Monday" грунтаваўся, з аднаго боку, на ўсё яшчэ старым даверы публікі да "New Order", а з другога – на зацікаўленасці да слухачоў, якая з'явілася ў саміх музыкантаў. Заслужыўшы павагу ў натоўпу элітнага клуба і звычайных поп-фанатаў, група зрабіла вельмі ўдалы ход.

Яшчэ не паспелі абцасы адстукаць "Blue Monday", як выходзіць другі доўгайграючы дыск пад назвай "Power, Corruption And Jies" ("Сіла, карупцыя і хлусня"), які ўзняўся ў нацыянальным гіт-парадзе на чацвёртую прыступку. Гэта праграма ў поўнай меры адлюстравала новы дух, незразумелыя імкненні "New Order". Нягледзячы на тое, што некаторыя кампазіцыі аддалена нагадвалі лірыку Кэрціса, музыка, напоўненая жыццём і святлом, несла ў сабе поўную ўпэўненасць і рашучасць. Выпушчаныя ў 1981 годзе песні "Thieves Like Us" ("Злодзеі як мы") і "Murder" ("Забойства") дапоўнілі нанава знойдзеную славу "New Order". Група і па сённяшні дзень працягвае пісацца на "Factory", але музыканты, мяркуючы па ўсім, адносяць сябе да даволі аўтарытэтных каманд, большасць з якіх выпускае пласцінкі на буйных і грунтоўных студыях гуказапісу.

"New Order" знайшлі сваё асабістае "я" ў музыцы, свабоднае ад абмежаванняў мінулага. Яны змаглі выжыць пасля ўсіх сваіх эксперыментаў. Але самае галоўнае, і ў першую чаргу для іх саміх – яны выстаялі на сваіх уласных нагах, на сваёй уласнай зямлі.

Тады, у далёкім восемдзесят чацвёртым, усё, што адбывалася з "New Order", было толькі пачаткам.

Матэрыял падрыхтавалі сёстры Хмялеўскія, агенцтва "РІД".

Розгалас

РУКІ РОКА ПРАЗ РАКУ БУГ

Пашыраецца кола сродкаў масавай інфармацыі, дзе з большай ці меншай рэгулярнасцю можна даведацца пра беларускі рок. Сёння мы хочам прапанаваць нашым чытачам матэрыял пра беларуска-польскія рок-сувязі, падрыхтаваны Польскім радыё.

●

Рок — музыка маладых. Бадай, з гэтым тэзісам мала хто будзе спрачацца. Але вось яшчэ адзін ходкі тэзіс (рок — музыка англамоўная), які ўсё часцей выклікае шмат спрэчак.

Сапраўды. Калі, скажам, у 60—70-я гады шмат маладых беларусаў захапіліся новым музычным напрамкам, усе мы слухалі "Бітлз", "Ролінг стоунз", Джымі Хендрыкса... Карацей кажучы, усё гэта асацыіравалася з ангельскай мовай. Але ўжо тады праз межы даходзілі да нас плыты венгерскіх "Лакаматыва" ды "Амегі", польскіх "Чэрвоных гітараў" ды "Брэкаўта". Фанаты перакуплялі адзін у аднаго выразкі з самай рокавай газеты "Нью мюзыкал ікспрэс", дзе нечакана пачалі з'яўляцца рок-зоркі не толькі з Захаду, але і з Усходу.

Савецкая прэса тады маўчала. У 70-я патроху пачалі тут з'яўляцца артыкулы пра Чэслава Немэна, "Чэрвоных гітараў", але нават для нефармальных журналістаў рок быў пераважна заходняй з'явай. І хоць на Захадзе ўжо гаварылі пра так званую плынь "polish wave", у былым Саюзе яшчэ панавала ў прэсе польская эстрада.

Паваротным момантам тут можна лічыць час, калі ў маладзёжную прэсу прыйшло новае адраджэнскае пакаленне (пачатак 80-х). Гаворка ішла ўжо не пра агульную савецкую прэсу, а пра нацыянальную.

У Беларусі лідэрам гэтага напрамку стала маладзёжная газета "Чырвоная змена". І калі ў Маскве рок-архіў яшчэ складаўся толькі з заходніх выканаўцаў, тут гутарка пра рок побач з "Бітлз", "Дып пэрпл", "Блонды" ішла ўжо з удзелам рок-зорак з Усходу.

Вялікі рэзананс выклікаў яшчэ ў 1982 годзе "чырвонкаўскі" артыкул пра польскі гурт "Маанам". Моладзь адчула, што афіцыйны погляд быў нейкі аднабокі, што рок — шматаблічная з'ява і ў нацыянальным сэнсе.

У 1985 годзе польскія гурты маладой генерацыі пачалі выязджаць на гастролі ў Савецкі Саюз. У Маскву, на Міжнародны фестываль моладзі і студэнтаў, завітаў праездам з Амерыкі вельмі папулярны польскі гурт "Лэйды Панк". Маскоўская прэса так і не заўважыла гэтых гастроляў. Затое тады ж у Маскве апынуўся карэспандэнт "Чырвонай змены" і... беларуская маладзёжка працягвае знаёмства з польскім рокам.

З 1988 года "Чырвоная змена" ў сваім музычным выпуску "Нотны аркуш" распачынае друкаваць постары сусветных рок-зорак. Разам з рэцэнзіямі на канцэрты і інтэрв'ю выходзіць за № 5 плакат гурта "Лёмбард", а за № 15 — выдатнай польскай рок-вакалісткі Малгажаты Астроўскай, якая дала газеце вялікае інтэрв'ю пад час сваіх гастроляў у Менску.

Прыкладна з таго ж часу ў "Нотным аркушы" з'яўляецца рубрыка "Фанатэка", дзе за непрацяглы час выйшлі рэцэнзіі амаль на ўсе лепшыя альбомы польскага рока: гуртоў"Маанам", "Лёмбард", "Рэпубліка", "Лэйды Панк", "Байм", "ТСА", "Кат"...

Цікава, што, рэцэнзуючы выданні польскіх фірмаў грамзапісу, "Чырвоная змена" час ад часу знаходзіла там і беларускія кружэлкі: Міхася Забэйды-Суміцкага, гуртоў "Уліс", "Грамада". Так, і беларускую музыку ў Варшаве заўважылі раней, чым у Маскве.

Зрэшты, і першая замежная публікацыя пра беларускі рок адбылася ў папулярным варшаўскім маладзёжным часопісе "Na przelaj". У № 27 за 1986 год ён апублікаваў нататку пра "Бонду", згадваючы і творчасць "Мроі", "Магістрата", гурты 60-х гадоў ("Дойліды", "Шпакі", "Пані-браты").

У 1989 годзе музычныя агляддальнікі "Чырвонай змены" В.Мартыненка і А.Мяльгуй выдаюць у ЗША першую беларускую рок-энцыклапедыю "Праз рок-прызму", рэцэнзію на якую друкуе і ўплывовы польскі музычны часопіс "Non stop". З гэтай аб'ёмнай публікацыі ў № 7/8 за 1990 год польскія меламаны яшчэ бліжэй пазнаёміліся з творчасцю "Уліса", "Мясцовага часу", "Рэя", Вальжыны Цярэшчанка, Алеся Камоцкага, як і беларускія чытачы ва ўсім свеце прачыталі ў кнізе пра "Лэйды Панк", "Маанам", "Ванду і Банду", "Брыгаду Крызіс".

Беларуска-польскія рок-сувязі ўмацоўваюцца і далей. У Варшаве нават узнік фан-клуб менскага рок-гурта "Уліс" (ягоны адрас — вуліца Моцарта, 3-614). Польшча дала дах для самага прадстаўнічага беларускага рок-фэсту "Басовішча", рэгулярна прымае ў сваіх канцэртных залах "Уліса", "Краму", "Мрою", а ў Беларусі на розных мясцовых фэстах выступалі польскія "Фатум", "Вінсэнт" ды іншыя калектывы.

Бадай, гэтыя кантакты — да ўзаемаўзбагачэння.

Яраслаў ІВАНЮК,
Польскае радыё.
Варшава.

9 лістапада 1992г.

Нататнік

"Містэр Соні", ці спадар Акіа Марыта, які паціху, але паслядоўна "выкупляе" Злучаныя Штаты, ажыццявіў чарговую выгадную трансакцыю. Ён "закупіў" Майкла Джэксана, самую высокааплатную зорку шоў-бізнесу. 32-гадовы Майкл Джэксан падпісаў з прадстаўніком Акіа Марыты фантастычны кантракт на мільярд долараў: ён "прадаў фірме "Соні" і сябе, і ўсё, што спявае і запісвае ў студыі.

Спадар Акіа Марыта лічыць, што гэтая дарагая інвестыцыя шчодра акупіцца.

Паведамляючы аб сенсацыйным пагадненні, "Пары-матч" нагадвае, што 70-гадовы "Містэр Соні", які пачаў сваю кар'еру з маленькай майстэрні па рамонту радыёапаратуры ў пасляваеннай разбуранай і разбуранай Японіі, акупіраванай Злучанымі Штатамі, цяпер атрымлівае бліскучыя перамогі над эканомікай Амерыкі. І дадае, што Акіа Марыта, закупіўшы кінафірму "Калумбія", атрымаў таксама ўсе правы на "самы антыяпонскі фільм" – "Мост цераз раку Квай".

* * *

Стэфанія, прынцэса Манака, дала вельмі цікавае інтэрв'ю штотыднёвіку "Пары-матч". Журналіст Крыстаф Дэшаван задаваў ёй самыя нечаканыя, але элегантныя пытанні, на якія Стэфанія адказвала таксама нечакана і жартаўліва.

Калі яна гаварыла, што марыць мець траіх дзяцей і лічыць сябе гатовай да ролі маці, вынаходлівы Крыстаф не прамінуў запытаць, ці не магла б яна пацвердзіць сваё жаданне прама вось цяпер, не марудзячы...

– Ну навошта так, імгненна, – адказала гарэзлівая Стэфанія.

Жартаўнік Крыстаф крыху змяніў тэму і пацікавіўся, ці магла б Стэфанія мець дзіця, не выходзячы замуж, і што б пра гэта сказаў яе бацька.

Прынцэса не выключыла такога варыянта і сказала, што князь (Манака-княства) хутчэй за ўсё згадзіўся б з яе рашэннем.

Стэфанія лічыць, што пералік яе палюбоўнікаў (нагадаем, што ён занадта доўгі і налічвае каля 100 прозвішчаў), надрукаваны ў англійскай "Дэйлі Экспрэс", на 90 працэнтаў фальшывы. Яе, аднак, не кранае, што гавораць пра яе і што пішуць. У тым ліку і яе бацька, князь Райнер, заўважыў неяк, што каб яна была тоўстая і агідлівая, ёй бы не прыпісвалі такую колькасць раманаў. Так што Стэфанія не звяртае ўвагі на тое, што пра яе пішуць і кажуць, яна ўжо прывыкла да самых неверагодных "сенсацый".

* * *

Пасля разводу з Шонам Пенам і непрацяглага рамана з самым вядомым галівудскім "бабнікам" Уоранам Біці, Мадонна знайшла нарэшце "сапраўднага мужчыну" – так славутая італьянка ахарактарызавала свайго новага сябра. Але ненадоўга...

"Сапраўднаму мужчыну" Тоні Уорду 22 гады, родам ён з Каліфорніі. Яго зграбную фігуру аздабляе не толькі выдатная мускулатура, але і мудрагелістая татуіроўка. Тоні Уорд уецца ў свеце "вялікай моды", дэманструе мадэлі вядомых куцюр'е – Цаера Муглена і Жан-П'ера Гальц'ера.

З Мадоннай яны пазнаёміліся на прыёме з выпадку яе дня нараджэння. Тоні прывёз на свята брат Мадонны Крыстофер Чыконе і, прадстаўляючы госця, дадаў: "Вось табе падарунак да дня нараджэння". "Падарунак" адразу спадабаўся "зорцы", якая правяла з ім "чатыры страшэнныя дні". Пасля гэтага фотамадэль адправілася ў Лас-Вегас, каб пакаяцца ў сваіх грахах перад сваёй 23-гадовай сяброўкай Амаліяй Пападзімас.

Тут і здарылася непрадбачанае. "Амалія была так прыгнечана, што я адразу ж з ёй ажаніўся", – распавядаў Уорд. Затым для Тоні пачалося двайное жыццё. Увесь тыдзень ён праводзіў побач з Мадоннай на яе віле ў Галівудзе, а ў канцы тыдня імчаўся за 4300 кіламетраў да сваёй законнай жонкі. Мадонне ён растлумачваў свае ад'езды "службовымі камандзіроўкамі".

Спявачка дазволіла пераехаць Тоні ў сваю кватэру ў Лос-Анжэлесе. Яшчэ нядаўна яму было дазволена распранаць Мадонну ў яе порнавідэакліпах. Гэта афера стала здабыткам галоснасці, калі адзін амерыканскі часопіс адшукаў пасведчанне аб шлюбе Тоні. "Яна ўзарвалася, калі даведалася аб гэтым", – сказаў былы сябра Мадонны.

* * *

Наш чытач з Санкт-Пецярбурга, які збірае газетныя выразкі пра поп-, рок-, джаз-музыку, звяртаецца да іншых сваіх братоў па захапленні: "У "Чырвонай змене", якую я выпісваю 2 гады, мяне цікавіць "Нотны аркуш". Хацеў бы адшукаць ягоныя выпускі ад самага пачатку выдання да 1991 года. У абмен магу прапанаваць выразкі музычных рубрык "Московского комсомольца" і піцерскай "Смены" або проста куплю. Быў бы ўдзячны і тым, хто змог бы аформіць для мяне падпіску на "Чырвоную змену-93" і высылаць. Аплату гарантую. Мой адрас: 195267, Расія, Санкт-Пецярбург, вул.Ушынскага, 39, к.3, кв.121. Аляксандру Мамедаву. Тэл. (8-812) 532-81-41".

* * *

Яшчэ нядаўна стартавыя ўмовы ўкраінскай фанаграфіі былі нароўні з беларускімі – каля нуля. Цяперака ж Беларусь можа толькі даганяць, бо наш паўднёвы сусед мае ўжо сваю ўласную фірму грамзапісу "Аўдіо Украіні", адным з першых дыскаў якой стаў альбом "Хлопцы з Брудэршафту" папулярнага ўкраінскага гурта "Браты Гадзюкіны". Канцэпцыя мастацкай аздобы і музыка – на еўрапейскім узроўні. Віншуем!

Фанатэка

"ЛІЦВІНЫ" "ГОЛУБ НА ЧАРЭШНІ, ГАЛУБКА НА ВІШНІ" ВМС "HALS", 1992

Адзін з чытачоў "Нотнага аркуша" (Аляксей Бука з Масквы) гэтак выказаўся наконт нашай рубрыкі "Фанатэка":

"Амаль у кожным выпуску чытаю агляд кружэлак, і ствараецца ўражанне, што ўжо ўсе музычныя крамы Беларусі павінны зіхацець творамі беларускіх музыкаў, быццам неба зорамі. Але, наведваючы радзіму, ні ў Гародні, ні ў Бярэсці акрамя "Чужаніцы" "Уліса", "28-й зоркі" "Мроі" ды двух напалову беларускіх выпускаў "БМ" нічога няма. Вы хаця б далі інфармацыю, дзе магчыма набыць тыя кружэлкі".

Справа ў тым, што мы – журналісты, і наша справа – інфармацыя. Валодаючы інфармацыяй аб беларускім музычным жыцці, мы не можам ставіць сябе ў залежнасць ад недаразвітасці нацыянальнага вытворчага і гандлёвага патэнцыялу. Сусветная фанаграфія папаўняецца ўсё новымі і новымі беларускімі альбомамі, і таму мы рэгулярна інфармуем чытача пра выданні кружэлак "Уліса", "Грамады", Барткевіча, Данчыка і г.д., хоць купіць іх можна не на радзіме, а ў Польшчы, Нямеччыне, Францыі, ЗША. Веданне гэтай інфармацыі, магчыма, здольна паўплываць на вырашэнне праблемы.

Акрамя беларускіх кружэлак замежных фірм мы рэцэнзуем і альбомы, выпушчаныя мясцовымі прыватнымі гуказапіснымі студыямі, многія з якіх ужо можна сустрэць і ў розлічным продажы. Праўда, не ў фірмовых крамах, а ў кіёсках ТБМ і г.д. Вось і запісы беларускага фальклорнага ансамбля "Ліцвіны" падрыхтавала і распаўсюджвае Выбранецкая музычная служба "Hals". Як пазначана на вокладцы касеты, замовіць іх можна па тэлефонах у Менску (36-52-78) і Стоўбцах (5-52-02).

Альбом "Голуб на чарэшні, галубка на вішні" ўключае 19 беларускіх народных песень і найгрышаў. Некаторыя даволі шырока вядомыя (напрыклад, "Туман ярам"), а шэраг твораў адкрываюць малавядомыя – рэгіянальныя і часавыя – пласты беларускага фальклору (гомельская песня "Восень мая доўгая", балгарскі марш "Як маладую выводзяць").

Спецыфіку выканаўчай манеры "Ліцвіноў" зручна прасачыць па песні "Забалела ты, мая галованька". Папулярызацыю гэтага твора ў свой час зрабіў ансамбль "Песняры". Відаць, многія памятаюць тую эстрадную апрацоўку ў сучасных рытмах. І хоць "Ліцвіны" цягнуцца да неапрацаванага фальклору, іхняе выкананне таксама нельга назваць аўтэнтычным. Гэта як крынічная вада, закаркаваная ўжо ў фірмовыя бутэлькі. Таксама няблага? Прынамсі лепей за водаправодную газіроўку (стылізацыя пад фальклор).

"НІРВАНА" "НІЧОГА ВАЖНАГА" Гефен, 1991

"Нірвана" – лепшая новая група 1991 года па выніках апытанняў ледзь не ўсіх спецыялізаваных музычных выданняў Захаду – ад незалежніцкай брытанскай "Мелады Мэйкер" або амерыканскага мэйнстрым-часопіса "Ролінг Стоўнз" да нямецкага металічнага "Метал Гамэра". Журналісты прагна ловяць кожнае слова ўдзельнікаў групы, канал "MTV" круціць і круціць кліпы. Гурт у 1992 годзе стаў гэдлайнерам Рэдынгскага фестывалю – самага прэстыжнага ў Еўропе. Nirvanamania, панове!

"Never Mind" – вось назва цуду, які ўзнёс трох хлопцаў з Далёкага Захаду ЗША літаральна з гразі ў князі. "Нешта знаёмае", – скажа любы дасведчаны рокер. Ну зразумела! "Never Mind the Bodlocks Here's The Sex Pistols". Сапраўды не толькі назваў, але і сама плынь "Нірваны" ўзыходзіць да "брудных панкаў".

Але, хоць і прысутнічае на плыце дух "No future" ("Будучага няма"), гэта не трохакордны рок-н-рол брудных лонданскіх закавулкаў, а ўсё ж у некаторай ступені эстэтызаваны панк. "Never Mind" – гэта не анархія, а бунт зацкаванага творцы з богам забытага амерыканскага мястэчка Абердын. "Never Mind" – гэта эстэтызаваны панк, замешаны на "сіэтлаўскім гуку" з невялікімі дабаўкамі фанку і псіхадэлі.

На кружэлцы няма яўна слабых рэчаў, затое і ўдарны гіт толькі адзін – "Ад нас смярдзіць маладосцю". Ягоны кліп ужо неаднаразова паказвалі ў нас па тэлебачанні. Памятаеце дзяўчат з пер'ем страуса ў руках на баскетбольнай пляцоўцы? Гэта і ёсць "Nirvana" – безвыходнасць і боль, жорсткасць і бескампраміснасць, але ў той жа час прагнае жаданне жыцця. "Нірваны" Вам! Never mind (не бярыце да галавы).

У складзе гурта: Курт Кобэйн (гітара, вакал), Крыс Наваселік (бас-гітара), Дэн Грогль (ударныя).

Альбом "Never Mind" акрамя названага супер-гіта ўключае яшчэ дзевяць кампазіцый: "У росквіце", "Вы прыйдзеце да нас?", "Парода", "Літыум", "Polly", "Штосьці ў дарозе", "Бяздзейнае дзеянне", "Тэрытарыяльныя кавалкі", "На самалёце".

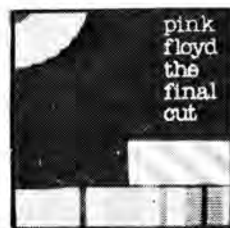

"ПІНК ФЛОЙД" "АПОШНІ ФРАГМЕНТ" EMI, 1983

У той час, калі гэты альбом з'явіўся на паліцах музычных крамаў Захаду, ягоная назва нібыта нагадвала пра нестабільнае становішча ўнутры калектыву. Ужо тады пагаворвалі аб распадзе "Пінк Флойд". І хоць праз чатыры гады (у 1987-м) выйшла яшчэ кружэлка "Часовыя страты розуму" (або "Правалы ў памяці"), гэтае прароцтва збылося.

Калі за "Апошні фрагмент" Роджэра Уотэрса абвінавацілі ў прымазванні да славы "Пінк Флойд", бо ўсе ўдзельнікі калектыву адмовіліся давесці працу над ім да канца, дык і "Правалы ў памяці" выклікалі ледзь не судовы працэс за неправамоцнае выкарыстанне назвы гурта, але ўжо там не было заснавальніка і духоўнага лідэра калектыву Роджэра Уотэрса. Сам ён назваў "адраджэнцкі" альбом фікцыяй.

Ну, а яму давесці працу над "Апошнім фрагментам" дапамаглі музыкі Лонданскага філарманічнага аркестра пад кіраўніцтвам Міхаэля Камэна. Гэты сімфа-рокавы сімбіёз зусім нядзіўны для "Пінк Флойд", і Роджэр Уотэрс заўсёды ганарыўся поўнай некамерцыйнасцю сваіх творчых праектаў.

У "нашай" краіне, той, якая раней займала 1/6 частку сушы, альбом "Апошні фрагмент" мае сваю гісторыю. Усё ўсхваляны ды ўсхваляны "Пінк Флойд" у 1983-м раптам узялі ды забаранілі. Адкуль такая метамарфоза? "Чырвонка" хацела даследаваць гэта яшчэ тады, але наш артыкул "Пінк Флойд": шлях славы і памылак" здолеў выйсці толькі ў чэрвені 1985-га, дый тое – са значнымі скарачэннямі, якія потым часткова аднавіліся ў нью-ёркскай кнізе "Праз рок-прызму" (1989).

Справа ў тым, што, хоць так званая "эпоха Брэжнева" ўжо адышла, – тагачаснае кіраўніцтва дзяржавы пільна ахоўвала ўяўную святасць свайго папярэдніка, бо, як вядома яшчэ са школы, "партыя і лідэр – блізняты-браты". А пра справы таго лідэра "Пінк Флойд" гаварыў проста, без усялякіх намёкаў, ацэньваючы тагачаснае становішча ў свеце:

Брэжнеў захапіў Афганістан,
Бегін захапіў Бейрут,
як Галціеры захапіў Юніён-Джэк.

Увогуле, "Брэжнеў і ўся ягоная партыя" не без падстаў параўноўваліся ў тым альбоме з рознымі піначэтамі і "процьмай іншых лацінаамерыканскіх мяснікоў".

Натуральна, калі на разумнага скажуць "дурань", ён хіба толькі ўсміхнецца. А вось калі дурня зачапіць той жа мянушкай, ён хутчэй кінецца біцца. Вось і тагачасная "руководящая и направляющая сила" нашага грамадства дзеля абароны свайго раздзьмутага аўтарытэту кінулася біць на мытнях "пінкфлойдаўскія" кружэлкі, канфіскоўваць у меламанаў магнітазапісы, забараняць артыкулы. Аўтарытэт раздзьмухваўся, пакуль не лопнуў, і тады да нас вярнуўся "Пінк Флойд", хоць, праўда, да "Апошняга фрагмента" яшчэ не дайшло.

ПРАЦЯГ БУДЗЕ

(Пачатак у № 34-36, 38-47)

Сяржант Друзьдзь вярнуўся дадому толькі ў канцы другой паловы дня. Пануючая ў доме цішыня падказала яму, што нешта не ў парадку. Жонка сядзела на кухні над шклянкай гарбаты, а сын у сваім пакоі і — што рэдка здаралася — не разносілася адтуль ніякае музыкі.

— Вітаю сям'ю. Што так маркотна сядзіце кожны ў сябе? — смачна пацалаваў ён жонку, яшчэ спадзеючыся на спакойны вечар перад тэлевізарам.

— Мацеку загадалі прывесці ў школу кагосьці з бацькоў. Дырэктар хацеў бы пагаварыць пра наша дзіця, — адказала тая, спрабуючы схаваць горыч.

— Што ён там зноў вытварыў?

— Пісаў разам з хлопцамі нейкія газеткі і развешваў іх на калідоры. Сёння іх накрыў сам дырэктар. Мацек нічога не хоча гаварыць, зачыніўся ў сябе і сядзіць бяздумна за сталом.

— Мацек, хадзі да мяне! — рыкнуў Друзьдзь у бок зачыненых дзвярэй.

Мацек з'явіўся ў дзвярах кухні трохі напалоханы, але выразна гатовы да барацьбы, што канчаткова раз'юшыла бацьку.

— Я з-за працы свету не бачу, а ты, гаўнюк, замест таго, каб вучыцца, такія нумары выробляеш? Што табе зноў у галаву ўбілася? Улёткі? Можа яшчэ ў канспірацыю пачнеш гуляцца? Кажы, калі бацька пытае!

— Гэта мая справа, — ашчэрыўся Мацек. — Можаш са мной рабіць што хочаш. Я добра ведаю, што вы з такімі, як я, робіце там, у сваёй камендатуры.

— Ах ты, сабачы сын! — гэта дарэшты разззлавала Друзьдзя.

— Але ж, Пятруню... — залямантавала жонка.

— Не з табой гавару! Ты заўсёды б яго бараніла!

— А як жа! Цэлымі днямі няма цябе дома, вось і маеш, — не вытрымала Друзьдзева. — Сынок твой распусціўся, як дзедава пуга...

Мацек, убачыўшы, што становішча складаецца на ягоную карысць, бо бацькі перайшлі да ўзаемных парахункаў, ціхенька адступіў у свой пакой. Меў рацыю. Калатнеча працягвалася яшчэ не менш за гадзіну, а калі бацькі ўспомнілі яе прычыну, ён, з галавою накрыўшыся коўдрай, удаваў, што даўно ўжо спіць.

Чацвер, 24 сакавіка.
Варшава.

— Пане Друзьдзь, — пачаў занепакоены дырэктар ліцэя, у якім ягоны сын вучыўся ўжо тры гады. — Вы, як функцыянер міліцыі, добра разумееце, што сітуацыя, якая склалася, з'яўляецца непрыемнай для нас абодвух. Уласна, мушу далажыць пра гэты... — хвіліну ён падбіраў адпаведнае слова — пра гэты інцыдэнт у месца вашай службы. Вы разумееце, чым бы гэта скончылася. Тлумачэннямі, можа, нават выключэннем Мацька са школы. Але ён разумны хлопец. Навошта яму псаваць сабе жыццё?

— Але што, уласна кажучы, адбылося, пан дырэктар? Ведаю толькі, што справа ідзе пра нейкія ўлёткі, якія некалькі вучняў, і сярод іх мой сын, спрабавалі павесіць учора на калідоры. — Друзьдзь, які ўжо супакоіўся і перадумаў усю справу, вырашыў за ўсялякую цану яе зладзіць.

— Бачу, што не надта дакладна растлумачыў падрабязнасці, бо вы не надаяце праблеме патрэбнае ўвагі. Увогуле, зірніце...

Дырэктар выцягнуў са стала шуфляду і дастаў з яе два запоўненыя друкаваным на машынцы тэкстам аркушы фармату А-4. На першым з іх быў каліграфічна выпісаны загаловак: "Змагарная моладзь — выданне маладзёжных групаў супраціву "Салідарныя". Пасля чытання першых радкоў ужо ён пачуў дрыжыкі неспакою. Справа выглядала больш сур'ёзна, чым ён уяўляў:

"Нашым правам і незнішчальным памкненнем маладых ёсць імкненне да жыцця ў праўдзе і вольнасці. Яго можна перамагчы, яго можна душыць, але яго немагчыма знішчыць у нашых думках. Як і нашы бацькі, мы змагаемся за знішчэнне ярма камуністычнае ўлады, змагаемся за годнае жыццё ў вольнай, незалежнай Польшчы..."

Тое самае пішуць у тых нелегальных выданнях, якія ліквідуе служба, — мільганула ў думках Друзьдзя. Іх аўтары ішлі ў турмы за "распаўсюджванне звестак, што могуць выклікаць грамадскі неспакой". Мацек меў ужо 17 гадоў і яго магло чакаць тое ж.

— Так, вы маеце рацыю, пан дырэктар, — казаў Друзьдзь, адарваўшы зрок ад "самвыдату". — Гэта смярдзіць крыміналам. Я ўжо з Мацекам пагавару.

— Менавіта пра гэта размова. Думаю, што ўсё застанецца паміж намі. Дамовімся, што цяпер я гэтай газеткі не бачыў. Але ў наступны..., — націснуў ён, — вы самі разумееце...

— Вялікае дзякуй, ніколі гэтага не забуду.

Зразумелі адзін аднаго без збытных словаў.

Мінула ўжо другая гадзіна працы, а Друзьдзь яшчэ ні разу не пажартаваў. Калі на працягу наступнай гадзіны не прагучала ніводнай показкі, ужо палова Крымінальнага аддзела ведала: нешта здарылася.

— Захварэў, Петрусь? — занепакоіўся паручнік Яхоўскі. — Што здарылася?

— Здарылася, але не са мной — з маім целам і крывёю. Мацек лезе ў палітыку, а я збіраюся на заўчасную пенсію, — пахмурна растлумачыў Друзьдзь.

— Калі гэта тваё насенне ўсунула ўчора бульбіну ў выхлапную трубу маёй службовай машыны, дык я ўжо пішу рапарт, бо ведаю выканаўца, — усцешыўся капрал Галонзка.

— Цешся, што ён не ўсадзіў тую бульбіну табе ў дупу, — разнерваваўся Друзьдзь, якога крыўдзіла агульнае непаразуменне. — А тую палітыку я яму сам з галавы выб'ю.

— Маеш рацыю, — паляпаў яго па плячы Яхоўскі. — Пагавары з гэтым смаркачом, навошта табе такія клопаты. А, дарэчы... Маю сябрука, які працуе ў "тройцы", ён ведае, хто займаецца школамі ў Варшаве. Калі хочаш, я высветлю, чым пахне ўся гэтая справа.

— Але гэта хоць прыстойны тып? Можна яму давяраць? — спалохаўся Друзьдзь.

— Добры хлопец. Паўгода мы былі разам на курсах у Кекжу і разам хадзілі да дзевак. Нічога нікому не скажа. Дык што, званіць? — спытаў Яхоўскі.

— Можа і маеш рацыю. Паспрабуй даведацца.

Паручнік падцягнуў да сябе тэлефон.

— Анджэй? Славэк з гэтага боку. Слухай, стары, маю да цябе справу. Можам мы сустрэцца сёння?

— ...

— Добра, а пятай. Можна ў "Метраполі", частую. Ну, пакуль.

Панядзелак, 28 сакавіка.
Варшава.

Да таго, як паручнік Яхоўскі зноў сустрэўся са сваім сябрам з III Аддзела Службы Бяспекі, мінулі тры дні. Анджэй Высокіньскі ўвайшоў у пакой і старанна зачыніў дзверы.

— Ёсць там хто далей? — спытаў ён, падазрона заглянуўшы ў другі пакой.

— Няма нікога! Валі! — запатрабаваў Яхоўскі.

— Славэк, кінь ты гэтую справу, бо хлопцы і табой зацікавяцца. Смаркач замешаны ў нейкай аферы.

— Што ведаеш дакладна?

— Толькі тое, што справа ідзе пра нейкія ўлёткі ці друкарні... Чалавек, які ведае падрабязнасці, нічога не хоча казаць, нават пад мухай. Адзінае, што атрымалася з яго выцягнуць, гэта сведчанне, што яны зрабілі аперацыйную распрацоўку гэтай групы ў школе.

— Халера, — занепакоіўся Яхоўскі. — Нешта маюць?

— Бабка надвае варажыла. Альбо гэта першы этап, які не прывядзе да нічога, альбо...

— Альбо што? Кажы хутчэй, кінь гэтыя таямніцы, — нецярпліва спытаў Яхоўскі.

— Спакойна, сам перапыняеш на паўслове, а потым нервуешся... Падобна, гэтая распрацоўка была часткаю вялікай аперацыі, якая хутка пачнецца. Што табе тлумачыць — сам усё разумееш. Калі раскручваецца справа, патрэбны эфекты. З гаўна робяць аферу, каб занесці ў справаздачу.

— Ну, ты мяне супакоіў!

— Дык навошта ты ў гэта мяшаешся? Мала маеш клопатаў? Хочаш мець новыя? Прызнайся, даражэнькі, можа гэта вынік грахоў маладосці? — Высокіньскі прыжмурыў вока.

— Ідыёт, — абразіўся Яхоўскі. — Не казаў табе, хто гэта? — Сын майго лепшага сябра з Аддзела, Пётрака Друзьдзя, ведаеш яго?

— А, ведаю, гэты тоўсты, — кіўком галавы пацвердзіў Высокіньскі.

— Ну, так. І цяпер Пётрак мае клопат і не ведае, як з яго выблытацца, бо ягоны гаўнюк уявіў сябе дарослым: ведае што робіць і нікога гэта не павінна датычыць.

— А колькі мае год?

— Хто, бацька?

— Не, сын.

— Семнаццаць.

— Не можа ўзяць дзягу і добра яму ўлупіць?

— Бадай, можа, але баіцца, што хлопец яму на злосць яшчэ больш улезе ў гэтую справу. І што, не дапаможаш сябру? Дык хто яму дапаможа? — звярнуўся Яхоўскі да ягонага пачуцця прафесійнай салідарнасці.

— Ці я кажу не? Не ведаў, што гэта наш, — бараніўся Высокіньскі. — Трэба нешта зрабіць, канешне. А калі б так: гэтага маладога, ну як там яго...

— Друзьдзя, — падказаў Яхоўскі.

— Так. Друзьдзя, выклікаць у міліцыю, але не ў палац, а ў пастарунак, каб ведаў, што бацька далёка, і добра яго пастрашыць — што ведаеце шмат пра яго і аб ягонай дзейнасці, каб своечасова адышоў...

— Можа гэта і нядрэнная задума? — згадзіўся Яхоўскі. — Пагавару пра гэта з ягоным бацькам. А табе, Анджэй, сардэчная падзяка.

— Не, дзякуй. У выпадку чаго разлічваю на цябе. Урэшце, мая Агнешка ўжо мае трынаццаць гадоў, а дзяўчыны ў такім узросце могуць мець свае праблемы.

— Аб чым ты кажаш? Абяцаю прафесійную дапамогу як узорны прыхільнік педагагічных метадаў, — засмяяўся Яхоўскі.

РАЗДЗЕЛ 6

Нядзеля, 27 сакавіка 1983 г.
Варшава.

Гэтым разам сустрэліся ў Атвоцкіх лясах. Сакратар Краеўскі з прыемнасцю ўдыхнуў свежае паветра. Усё ж нешта ёсць у гэтых плётках аб забруджанні паветра ў Варшаве, падумаў ён. Нават гаварылі пра гэта на апошнім пасяджэнні Палітбюро. Сродкаў, на жаль, не мелі.

— Я абдумаў ваш план, палкоўнік, і палічыў яго амаль дасканалым, — сказаў ён. — Выкарыстанне "Пеўня" нам нічым не пагражае. Атрымаць усё патрэбнае для рэалізацыі плана таксама не вельмі складана. Нашыя сябры ў стане зрабіць рэчы значна больш складаныя. Маюць папросту залатыя рукі. Трэба толькі вызначыць месца і час, а копія трапіць куды трэба. Бачу толькі адну праблему — гэтага вашага "Крата".

— Але ж, таварыш сакратар, гэта мой найлепшы агент! Працую з ім пяць гадоў ужо, за гэты час ён не адмовіў ані разу, а ягонае становішча дапаможа пазбегнуць усялякіх цяжкасцей з набліжэннем да аб'екта ў патрэбны час, — аспрэчыў яго падпалкоўнік Гураль.

— Не спяшайцеся, палкоўнік. Тут трэба дзейнічаць беспамылкова. У вашага "Крата" я бачу дзве слабасці. Па-першае, іншая рэч — шантажыраваць біскупа за ягонае "сяброўства" з міністрантамі, але нашае заданне... Чалавек, які за гэта возьмецца, нават толькі здагадваючыся, аб чым ідзе размова, павінен мець магчымасць усё выйграць, нічога не страціўшы. Гэта мусіць быць чалавек давераны і правераны. Цалкам наш! Па-другое, — працягваў ён тонам настаўніка, які тлумачыць вучню цяжкае заданне, — ёсць верагоднасць (хай нават мізэрная, але ад таго не менш небяспечная) адкрыцця сувязі гэтага "Крата" з вамі.

— Таварыш сакратар, — Гураля зачапіў дыдактычны тон суразмоўцы. — Я разумею пэўную, якую я вызначаю як мінімальную, слабасць гэтага пункта. Але лепшага чалавека я папросту не маю. Таму калі вы згаджаецеся з канцэпцыяй...

— Вам нецікава, ці магу нешта прапанаваць я сам? Напрыклад, чалавека, лепшага за "Крата"?

— Вы маеце ў міністэрстве сваіх людзей, — не здзівіўся Гураль.

— І некалькі тэчак з паперамі, якія, заходзячы, я забраў з архіва і пра якія ніхто не ўзгадае. Іх сабраў маёр Загурскі, які чатыры гады таму загінуў у дарожнай катастрофе. Гэта мае, так бы мовіць, страхавыя полісы, — пахмурна пажартаваў ён. — Пазнаёмцеся са зместам гэтай, — падаў ён Гуралю пластыкавую тэчку, якую дагэтуль трымаў пад пахаю. — Яе змест у адпаведным часе будзе пераказаны журналістам, замежным, зразумела. Гэта — дакументы пра сувязь МУС і Кішчака з маючым быць схопленым выканаўцам замаху. Схопленага, як кажуць амерыканцы, з дымячым пісталетам у руцэ, што не выкліча ніякіх падазрэнняў. Цяпер я лічу ваш план дасканалым, — скончыў ён.

Вярнуўшыся дадому, падпалкоўнік Гураль зачыніўся ў сваім кабінеце і з атрыманай ім пластыкавай тэчкі выцягнуў іншую — папяровую, зялёнага колеру тэчку агента. На вокладцы было старанна выпісана імя: "Давід".

Студэнцкая маніфестацыя 8 сакавіка 1968 года на пляцоўцы Варшаўскага універсітэта, прычынай якой было адлічэнне з універсітэта як "не дастойных звання варшаўскага студэнта" Адама Міхніка і Гэнрыка Шляйфэра, хутка ператварылася ў акцыю збівання. Паліцыя шалела, хапаючы ўсіх без разбору. Менавіта тады некалькі чалавек, што выйшлі з аўтобуса, які спыніўся на прыпынку насупраць брамы універсітэта, не паспеўшы зрабіць нават некалькі крокаў, былі затрыманыя паліцыяй і пасаджаныя ў патрульныя машыны.

Сярод затрыманых у той дзень быў Леон Кваткоўскі, студэнт першага курса Варшаўскага універсітэта. На маніфестацыю ён пайшоў толькі з намовы калег. Пра справу Міхніка і Шляйфэра даведаўся ўпершыню. Ён і сапраўды не ведаў, у чым была справа, але калі тых двух выкінулі без падставы, ён з пачуцця салідарнасці пачаў абараняць іх.

Так як і іншыя, ён выгукваў лозунг "Прэса маніць". Гэтак як і іншыя, не слухаў загадаў паліцыі пасля таго, як сход пачаў рабіцца ўсё больш спалітызаваным... Потым на іх націснуў "рабочы актыў" варшаўскіх заводаў, узброены паліцэйскімі дручкамі. Білі направа і налева — як патрапіць. Ён крычаў ад болю, калі яго білі 70-сантыметровымі гумавымі палкамі з металічным тросам усярэдзіне — па карку, па плячах, па галаве... Потым умяшалася паліцыя, паспяхова працягнуўшы акцыю суцішэння.

Яны бараніліся, гэта было нармальнай чалавечай рэакцыяй перад небяспекай. Але бараніліся вельмі нядоўга. Ужо праз некалькі хвіль пасля ўмяшання рабочага актыву кожны з іх як мог шукаў паратунку. Кваткоўскі не памятаў дакладна, што рабіў тады. Можа, як нехта з ягоных сяброў, у бяссільным адчаі ўдарыў кагосьці з нападаючых, можа, схапіў камень і кінуў ім у "работнікаў". Затое добра запомніў момант, калі невядома скуль ля яго ўзніклі тры рослыя мужчыны, якія ўмомант скруцілі яго і скавалі рукі кайданамі. Усё адбылося так хутка і нечакана, што нават не спрабаваў аказаць супраціўлення. Гэта ўратавала яго ад дадатковага біцця па дарозе да патрульнай машыны.

Цэлы шэраг блакітных "варанкоў" ужо стаяў у адной з вулічак паблізу універсітэта. Першы раз атрымаў тады, калі нязграбна ўлазіў у міліцэйскі "Стар". Тры моцныя ўдары ў плечы і яшчэ адзін, з усяе сілы, у азадак. Ён завыў, са скрыўленых ад болю вуснаў вырваўся крык "Ратунку!"

— Прымі морду, паскуда! — рыкнуў нехта ў цывільным і на паўхвіліны прычыніў заднія дзверцы машыны.

На працягу некалькіх наступных хвілін у машыне прыбывала наступных удзельнікаў акцыі. Асобныя былі ўжо добра збітыя. Калі кузаў запоўніўся, іх адвезлі, але недалёка — у Палац Мастоўскіх.

Там усіх перапісалі і размеркавалі па арыштанцкіх каморах.

— Усе вы затрыманыя на 48 гадзін да высвятлення, — растлумачыў ім нехта ў цывільным, пасля чаго стражнік хуценька зачыніў металёвыя дзверы і з грукатам засунуў завалу.

У дзесяцімясцовай каморы знаходзілася амаль сорак чалавек. Пераважную большасць складалі студэнты, але там яшчэ знаходзілася некалькі цалкам выпадкова затрыманых асобаў: самай цяжкай была першая ноч, праведзеная за кратамі. Замест падушкі ў каморы была драўляная калодка, коўдру замянялі плашч альбо куртка. Яны ляжалі сціснуўшыся, не маючы магчымасці нават варухнуцца.

Пераклад з польскай
У. ПАНАДЫ.

(Працяг будзе).

Лік на табло

У Брусэлі закончыўся чэмпіянат свету па мастацкай гімнастыцы. Удала выступіла выхаванка трэнераў Галіны Крыленка і Ірыны Лепарскай мінчанка Ларыса Лук'яненка. Яна заваявала два залатыя медалі ў асобных практыкаваннях і бронзавы ў мнагабор'і, прапусціўшы на першыя дзве прыступкі п'едэстала Аксану Косціну (Расія) і Марыну Петраву (Балгарыя).

* * *

Пасля перамогі над рыжанамі ў чарговым этапе Кубка Міжнацыянальнай хакейнай лігі мінскія дынамаўцы двойчы прайгралі. Але на гэты раз з мінімальнай розніцай, з даволі высокай выніковасцю і ва ўпартай барацьбе. Спачатку на сваёй пляцоўцы санкт-пецярбургскаму СКА – 3:4, потым у Маскве "Спартаку" – 4:5. У Андрэя Сідарэнкі выдатны шанц павысіць свой трэнерскі рэйтынг у сённяшняй гульні ў Мінскім Палацы спорту супраць ЦСКА. Маскоўскі армейскі клуб зараз на апошнім радку табліцы ў канферэнцыі "Захад" і, дарэчы, у апошняй сустрэчы прайграў у Санкт-Пецярбургу таму ж СКА – 2:3.

* * *

Як вы ведаеце, удала гуляюць у першай зоне адкрытага хакейнага першынства Расіі гродзенскі "Нёман" і наваполацкі "Хімік". Апошнія чатыры сустрэчы нашы каманды гулялі паміж сабой. Абодва матчы ў Наваполацку закончыліся ўнічыю – 1:1 і 3:3. Двойчы на сваёй пляцоўцы перамог землякоў "Нёман" – 4:1 і 7:1. Гродзенцы – патэнцыяльныя лідэры турніру.

* * *

У чэмпіянаце Аўстрыі падыходзіць да заканчэння першы этап. У чарговай дамашняй сустрэчы венскі "Рапід" згуляў унічыю з зальцбургскай "Аўстрыяй" – 2:2. Славуты венскі клуб адстае пакуль ад лідэра – цірольскага "Вакера" на чатыры ачкі, але пасля першага этапа набраныя камандамі ачкі падзеляцца папалам і адрыў стане зусім невялікі – толькі два. Аляксандр Мятліцкі ў апошніх матчах этапа не гуляе з-за дыскваліфікацыі. Дарэчы, ён ўжо збіраецца ў адпачынак дадому.

* * *

У нядзелю адбудзецца сустрэча жаночай валейбольнай зборнай Беларусі з нацыянальнай камандай Эстоніі ў межах адборачнага турніру чэмпіянату Еўропы. Аматараў гэтага віду чакаюць а 16 гадзіне ў Мінскім Палацы спорту.

Баскетбол

АДЗІН МАТЧ — НА ДВА ТУРНІРЫ

"РТІ" (Мінск) – "Атлетас" (Каўнас) – 111:76

У гульні вышэй за ўсіх – Валерый ДАЙНЕКА.

Тыдзень таму мінскі "РТІ" правёў першую дамашнюю сустрэчу чэмпіянату Міжнароднай прафесійнай баскетбольнай лігі. І паказаўся перад сваімі балельшчыкамі ў найлепшым выглядзе. Да поўнасцю баявога складу мінчанам не хапала толькі траўміраванага Георгія Бачкова. Лепшым на пляцоўцы быў у гэты дзень яго партнёр па былой зборнай Саюза Валерый Дайнека. Перад матчам, дарэчы, карэспандэнт штотыднёвіка "Прессбол" Аляксандр Дабрыян уручыў Валерыю прыз як лепшаму баскетбалісту Беларусі мінулага сезона. А той у адказ так моцна пачаў сустрэчу, зарабіўшы ў першай дзесяцімінутцы трынаццаць ачкоў, што трэнер "РТІ" Аляксандр Барысаў быў вымушаны... усё часцей прысаджваць яго на лаўку запасных. Ужо пасля гэтага міні-тайма лік стаў 33:19 на карысць мінчан. Яны значна пераўзыходзілі класам літоўскую каманду. Але гэта не значыць, што "Атлетас" — слабая каманда. Літоўскі баскетбол наогул вельмі моцны, а тое, што ў Каўнасе разам з "Жальгірысам" існуе яшчэ адзін моцны клуб, — вельмі значны доказ гэтага. Проста "РТІ" сапраўды зараз гуляе вельмі моцна. Нашым у гульні ўдавалася ўсё — і падборы, і перахопы, і трохачковыя кідкі. Чатыры дальнія кідкі на рахунку Руслана Байдакова, тры закінуў Андрэй Клемезь. Таксама моцна, як Дайнека ў першай, стартаваў у трэцяй дзесяцімінутцы Байдакоў. Ён за гэты адрэзак унёс у клубную скарбонку пятнаццаць ачкоў. За ўвесь матч яго паказчык — 22 ачкі, толькі на ачко менш у Дайнекі. Заканчваў гульню ў асноўным маладзёжны склад "РТІ".

Адначасова вынік гэтай сустрэчы пайшоў у залік міжнароднага турніру, які, скарыстаўшы прыезд літоўскай каманды ў Мінск, арганізавала яшчэ адна мінская каманда "ЭНКА—РШВСМ". Чацвёртым удзельнікам была запрошана эстонская каманда "АСТО" (Талін). У той жа дзень у той жа зале "ЭНКА" перайграла "АСТО" — 82:70.

У наступныя выхадныя турнір пераехаў у Барысаў. "Атлетас" выйграў у "АСТО" — 100:88 і... пакінуў беларускую зямлю, так і не правёўшы гульню з "ЭНКАй". А вось сустрэча дзвюх мінскіх каманд (дарэчы, першая ў іх гісторыі) стала сапраўдным упрыгажэннем. Нават першая палова сустрэчы закончылася зусім нязначнай перавагай "РТІ" — 42:41. Хаця і прайграла "ЭНКА" ў рэшце рэшт (67:97), але аказала дастойнае супраціўленне фаварыту, і перш за ўсё дзякуючы намаганням амерыканскага баскетбаліста Крыса Элзі (на яго рахунку — 33 ачкі). Для прыкладу, Дайнека, самы выніковы ў складзе "РТІ", зарабіў толькі 29.

Гуляе "ЭНКА". Злева – Крыс ЭЛЗІ.

Закончыўся турнір у нядзелю сустрэчай "РТІ" і "АСТО". Перамаглі мінчане і ў матчы (89:70) і ў турніры. Вельмі цікава вось так паглядзець прыгожы баскетбол. Дзякуй, "ЭНКА"!

Фота Аляксея МАЦЮША і Генадзя СЯМЁНАВА.

Старонку падрыхтаваў спартыўны агляддальнік Яўген ПУЧКОЎ.

Шахматы

ЧАЛАВЕК ГОДА

Безумоўна, галоўнай шахматнай падзеяй года стаў "матч-рэванш стагоддзя" паміж Робертам Фішэрам і Барысам Спаскім. Хаця і быў ён вельмі цікавым і запамінальным, нагадаў усё ж спаборніцтвы ветэранаў. Чэмпіёнам свету сярод іх быў, дарэчы, у мінулым годзе Васіль Смыслоў, а ў гэтым стаў Яфім Гелер. Такі вось удалы поступ ветэранаў расійскай школы.

А сённяшні дзень і, зразумела, будучае ў шахматах належыць маладым. Яны прымаюць удзел у шматлікіх турнірах, якія нават з нахлёстам змяняюць адзін аднаго. Маладыя ўсё часцей гуляюць у "хуткія" шахматы, раз-пораз перамагаючы былых чэмпіёнаў свету.

Ва ўсіх буйных міжнародных турнірах на першых ролях наш гросмайстар Барыс Гельфанд. Вельмі моцны склад удзельнікаў сабраў мемарыял Аляксандра Алехіна, прысвечаны стагоддзю з дня нараджэння першага рускага чэмпіёна свету. Лідэр — зноў жа наш зямляк. Ён у бліскучым стылі перамог індыйца Вішванатана Ананда і экс-чэмпіёна Анатоля Карпава, згуляў унічыю з Артурам Юсупавым. Калі мы рыхтавалі нумар, партыя Гельфанда з Аляксеем Шыравым з Латвіі была адкладзена. Сёння турнір павінен завяршыцца. Нас, зразумела, цікавіць пытанне, ці здолее захаваць лідэрства Барыс.

На яго рахунку ў гэтым годзе ўжо некалькі важкіх грашовых прызоў. Здаецца, ён замахнуўся яшчэ на адзін, бо пераможца мемарыялу Алехіна атрымае дваццаць тысяч даляраў. Як кажуць у адной вядомай радыёрэкламе, "Калі вы дзелавы чалавек — ваш часопіс "Деловые люди"!".

ХАТНІ ЭКРАН

30, панядзелак

Беларускае тэлебачанне

16.30. Тэлебачанне – школе. Беларуская літаратура. 5-ы клас.
• 16.55. Мультфільмы з серыі "Прыгоды Мюнхгаўзена".
17.35. Фільм-канцэрт.
18.00. Каралеўскае паляванне. Шоу-казіно.
19.00. Абласныя навіны (Брэст).
19.10. Гаспадар. Што можа спажывецкая кааперацыя?
19.55. Творчае аб'яднанне МЭТА.
20.25. Нашы інтэрв'ю. На пытанні адказвае старшыня Дзяржаўнага камітэта па прамысловасці і міжгаліновых вытворчасцях Беларусі У.І.Куранкоў.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Творчае аб'яднанне МЭТА. Прэзентацыя тэл.дак.фільма.
22.15. Спартыўны тэлекур'ер.
22.35. НіКа.
22.50. Тэлевізійны Дом кіно. Кінафестываль "Сузор'е-92".

Канал "Астанкіна"

• 9.30. "Рабінзон Кузя".
9.45. Мелодыі і рытмы Узбекістана.
10.10. Новае пакаленне выбірае.
11.20. Брэйн рынг.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Тэлемікст.
15.10. Блакнот.
• 15.15. "Пчала Мая".
16.05. "Кідзі-відзі".
16.20. Прэм'ера тэл.дак.фільма.
16.30. Студыя "Палітыка" паказвае.
17.00. Навіны.
17.25. Тэхнадром.
17.35. Зорная гадзіна.
18.15. Футбольны агляд.
18.45. Грамадская думка.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. "Дробязі жыцця". 9-я серыя.
21.10. "Новая студыя" прадстаўляе.
21.20. Жыццяпіс.
21.35. Сітуацыя.
22.00. Крывы эфір.
22.15. Глядзіце хто пайшоў.
22.35. Яўгенік.
22.50. Будка галоснасці.
23.00. Навіны.
23.20. Мегамікст.
23.40. Оба-на.

Канал "Расія"

◆ 10.50. "Гадзіна забойства" (ЗША).
12.35. Гандлёвы дом Т.Ін.Ка.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Казырная дама.
15.30. "Я люблю РТБ".
15.50. Там-там навіны.
16.05. Каўказ-рэвю.
16.50. Панове-таварышы.
17.05. "Давайце разбяромся".
◆ 17.20. "Кукарача".
19.00. Весткі.
19.25. Свята кожны дзень.
19.35. Тэлеканал "Фартуна".
21.00. Без рэтушы.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Экран крымінальных паведамленняў.
22.40. Тэлеканал "Фартуна". Працяг.

1, аўторак

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Кінанарыс "Арэшак".
9.00. Тэлебачанне – школе. Беларуская літаратура. 5 клас.
◆ 9.25. "Рыцары неба". 1-я і 2-я серыі.
16.30. Тэлебачанне – школе. Музыка і спевы. 7 клас.
◆ 17.00. Экран дзіцячага фільма.
• 17.40. "Звычайнае небяспечнае здарэнне", "Запіскі Пірата".
18.00. Лёс ахвяр сталінскага рэжыму.
18.40. Тэл.дак.фільм.
19.00. Абласныя навіны (Віцебск).
19.10. Эканамічная хваля. Недзяржаўныя навучальныя ўстановы.
20.10. Мост. Мастацка-публіцыстычная праграма.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Тэлебіржа.
◆ 21.40. "Рыцары неба". 6-я серыя.
22.10. На сесіі Вярхоўнага Савета РБ.
◆ Пасля заканчэння – "Жульета". НіКа.

Канал "Астанкіна"

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
7.45. Фірма гарантуе.
8.00. Навіны.
◆ 8.20. "Жазэф Бальзамо". 1-я серыя.
9.20. Футбольны агляд.
• 9.50. "Пунсовая кветачка".
◆ 10.30. "Дробязі жыцця". Тэлесерыял. 9-я серыя.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
◆ 11.20. "Прыгоды Шэрлака Холмса і доктара Ватсана". 1-я серыя.
◆ 12.25. "Тэлеграма".
◆ 12.55. "Беражыце жанчын". 1-я серыя.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Дзелавы веснік.
14.40. Блакнот.
14.45. Старонкі рускай музыкі.
• 15.15. "Пчала Мая".
16.05. Наш музычны клуб.
16.50. Прэс-экспрэс.
17.00. Навіны.
17.25. Студыя "Палітыка" паказвае.
◆ 18.00. "Жазэф Бальзамо". 1-я серыя.
19.00. Тэма.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
◆ 20.40. "Група рызыкі". 1-я серыя.
21.45. Ваеннае рэвю.
22.30. Прэм'ера тэл.дак.фільма "Прашу Вас, пан Юдзін...".
23.00. Навіны.
23.25. А.Скрабін. Трэцяя сімфонія. "Боская паэма".

Канал "Расія"

◆ 11.00. "Вулачка".
• 12.20. "Мая мама чараўніца".
12.35. Гандлёвы дом Т.Ін.Ка.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Тэлебіржа.
15.30. "Ля чароўнай лямпы".
16.00. Там-там навіны.
16.15. Выбіраем згоду.
17.00. Расколу не будзе.
17.15. Тэлемост Санкт-Пецярбург – Вашынгтон.
17.30. Дзённік з'езда.
17.45. "Альбуцыд".
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
19.20. Экспацэнтр прадстаўляе.
◆ 19.25. "Санта-Барбара".
20.15. Магікане. Леў Додзін.
20.55. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі (працяг).
23.35. "Будзем ветлівымі". Рэжысёр Мікалай Акімаў.

2, серада

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Кінанарыс "Другая вяршыня".
9.00. Тэлебачанне – школе. Музыка і спевы. 7 клас.
◆ 9.30. "Рыцары неба". 3-я і 4-я серыі.
10.30. Тэлевізійны Дом кіно.
16.20. Для дзяцей. С.Баневіч. "Гісторыя Кая і Герды". Спектакль.
18.00. Тэл.дак.фільмы "Хутар", "Дзень на зыходзе цяпла".
19.00. Абласныя навіны (Гомель).
19.10. "Крок". "Пяць зорак". Тэлегульня.
19.55. Якія мы гаспадары? Баранавіцкі завод станкапрылад.
20.25. "Беллегпрам працуе". Рэпартаж з кірмашу.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
◆ 21.30. "Рыцары неба" (Францыя). 7-я серыя.
22.00. На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.
◆ Пасля заканчэння – "Цыганка Аза"; НіКа.

Канал "Астанкіна"

◆ 8.20. "Жазэф Бальзамо". 2-я серыя.
9.20. Наш музычны клуб.
• 10.00. "Разумны сабачка Соня", "Казка пра Камара Камаровіча", "Як вожык футра мяняў".
10.30. Прэм'ера тэл.дак.фільма "Пісьмы з Расіі".
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
◆ 11.20. "Прыгоды Шэрлака Холмса і доктара Ватсана". 2-я серыя "Смяротная схватка".
12.25. Прэм'ера тэл.кароткаметражнага фільма "Заплюшчы вочы" (Кітай).
◆ 12.55. "Беражыце жанчын". 2-я серыя.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Тэлемікст.
15.10. Блакнот. Фірма "Выбар".
• 15.15. "Пчала Мая".
16.05. Паміж намі, дзяўчынкамі.
16.50. Прэс-экспрэс.
17.00. Навіны.
17.25. Міждзяржаўны тэлеканал "Астанкіна" прадстаўляе.
◆ 18.00. "Жазэф Бальзамо". 2-я серыя.
19.05. Тэатральныя сустрэчы.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
◆ 20.40. "Група рызыкі". 2-я серыя.
21.45. Чорная скрыня.
22.15. У гасцях у М.Магамаева.
23.00. Навіны.
23.25. Кіно да запатрабавання.

Канал "Расія"

◆ 11.00. "Завяшчанне прафесара Доўэля".
12.35. Гандлёвы дом Т.Ін.Ка.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Бізнес: новыя імёны.
15.15. "Бадабокі". Праграма для дашкольнікаў (Францыя).
15.35. Першы тайм.
15.50. Там-там навіны.
16.05. Далёкі Усход.
16.50. Хрысціянская праграма. "Званы пекла". Перадача 1-я.
17.20. Дзённік з'езда.
17.35. "Снег – лёс мой". Прэм'ера тэл.дак.фільма. 1-я серыя.
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
◆ 19.25. "Санта-Барбара".
• 20.15. "Конь".
20.25. Студыя "Сатырыкон". Ляпсус.
20.50. Экран крымінальных паведамленняў.
21.00. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі (працяг).

3, чацвер

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
◆ 8.45. "Рыцары неба". 5-я і 6-я серыі.
16.30. Тэлебачанне – школе. Гісторыя Беларусі. 5 клас.
16.55. Для школьнікаў. Арыенцір. Перадача з Брэста.
17.30. Кінанарыс "Дзівак".
17.40. Першынство Балтыйскай лігі па гандболу. Мужчыны. СКА-2 (Мінск) – "Кааператар" (Талін). 2-гі тайм.
18.15. Кінанарыс "У імя ўваскрэсення".
18.25. Сёння – Міжнародны дзень інвалідаў.
19.00. Абласныя навіны (Гродна).
19.10. Зачытайце маё пісьмо...
19.15. Першынство Балтыйскай лігі па гандболу. Мужчыны. СКА-1 (Мінск) – АТХК (Рыга). 2-гі тайм.
19.45. Як пачаць уласную справу. Дыялог амерыканскіх бізнесменаў.
◆ 20.15. "Музыка падводнага свету".
20.25. Тыдзень беларускага ўрада.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
◆ 21.30. "Рыцары неба". 8-я серыя.
22.00. На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. Пасля заканчэння – Фестываль "Беларуская музычная восень". Канцэрт Зураба Саткілавы і Дзяржаўнага акадэмічнага народнага аркестра імя І.Жыновіча; НіКа.

Канал "Астанкіна"

◆ 8.20. "Жазэф Бальзамо". 3-я серыя.
9.25. Спявае Г.Бясєдзіна.
• 9.40. "Тайна цацак", "Каляровае малако".
10.00. Таленты і паклоннікі.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
◆ 11.20. "Прыгоды Шэрлака Холмса і доктара Ватсана". 3-я серыя "Паляванне на тыгра".
◆ 12.25. "Ганчарны круг".
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Тэлемікст.
15.10. Блакнот.
• 15.15. "Пчала Мая".
16.05. А.Шнітке. Сюіта ў старадаўнім стылі.
16.20. Права на міласэрнасць. Да Міжнароднага дня інвалідаў.
16.50. Прэс-экспрэс.
17.00. Навіны.
17.20. ...Да 16 і старэйшым.
◆ 18.00. "Жазэф Бальзамо". 3-я серыя.
19.05. Літаратурная прэмія Букера ў Расіі.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. Лото "Мільён".
◆ 21.10. "Група рызыкі". 3-я серыя.
22.15. Старадаўнія рускія рамансы спявае А.Эйзен.
22.35. Максіма.
23.00. Навіны.
23.25. Радыё "Труба".

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.25. Час дзелавых людзей.
7.55. "Монстр". Фільм 7-ы "Асабістае жыццё Іосіфа Сталіна".
8.50. Вольны час. "Дамашні клуб".
9.05. "К-2" прадстаўляе: "Абзац".
9.35. Джэнтльмен-шоу.
10.05. Студыя "Нотабене". "Зала чакання".
◆ 11.00. "Санта-Барбара".
12.35. Гандлёвы дом Т.Ін.Ка.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Ноу-хау.
15.30. "Айбаліт-92". Частка 1-я.
16.00. Там-там навіны.
16.15. Еўропа – Азія.
17.00. Кіпрас Мажэйка. Рэпартажы з НАТО.
17.30. Дзённік з'езда.
17.45. Тэатральны раз'езд. На спектаклі "Sorry" ў Ленкоме.
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
◆ 19.25. "Санта-Барбара".
20.15. У свеце аўта- і матаспорту.
20.45. Спецыяльны камерцыйны веснік.
20.55. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі (працяг).
23.35. Балет Санкт-Пецярбурга. А.Дворжак. "Звялае лісце".

4, пятніца

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Кінанарыс "Птушкі на гнёздах".
9.00. Тэлебачанне – школе. Гісторыя Беларусі. 5 клас.
◆ 9.25. Кінанастальгія. "Паветраны рамізнік".
16.30. Педагагічны экран.
16.50. Для школьнікаў. Тэатр Тадэвуша Бекіша.
• 17.20. "Шкоднік", "Чэмпіён у лесе".
17.40. Першынство Балтыйскай лігі па гандболу. Мужчыны. СКА-2 (Мінск) – "Гранітас" (Каўнас). 2-гі тайм.
18.15. Якой быць вёсцы? Перадача з Віцебска.
18.45. Тэл.дак.фільм "Не з неба ўпалі тры яблыкі.
19.00. Абласныя навіны (Магілёў).
19.10. "Спявае Ларыса Доліна". Фільм-канцэрт.
19.40. Чарнобыль: праблемы і вырашэнні. Аб перасяленні з забруджаных раёнаў.
20.10. Хакей. Кубак МХЛ. "Дынама" (Мінск) – "Крылы Саветаў" (Масква). 3-ці перыяд.
20.50. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Тэлебіржа.
21.40. На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. Пасля заканчэння – Студыя "Тэлесябрына". Падарожжа па Амерыцы. Перадача 5-я;
◆ Кінанастальгія. Мастацкі фільм "Паветраны рамізнік"; НіКа.

Канал "Астанкіна"

• 9.20. "Рэпетыцыя", "Цудоўныя лекі".
9.40. Клуб падарожнікаў (з сурдаперакладам).
10.30. Амерыка з М.Таратутам.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
◆ 11.20. "Сяброўка мая".
◆ 12.35. "У знак пратэсту".
14.00. Навіны.
14.25. Брыдж.
14.50. Бізнес-клас.
15.05. Блакнот.
• 15.10. "Пчала Мая".
16.00. Ф.Ваксман. Фантазія для скрыпкі і фартэпіяна на тэмы Ж.Бізэ "Кармэн".
16.10. Цэнтр.
16.50. Прэс-экспрэс.
17.00. Навіны.
17.25. Міждзяржаўны тэлеканал "Астанкіна" прадстаўляе.
17.50. Чалавек і закон.
18.20. Амерыка з М.Таратутам.
18.50. Поле цудаў.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
◆ 20.40. У "Клубе дэтэктываў". "Трупы даліны Мансо".
22.10. "ВІД" прадстаўляе: "Палітбюро".
22.40. Музагляд. У перапынку (23.00) – Навіны.
23.45. Чалавек тыдня.
24.00. "Зорны дождж".

Канал "Расія"

◆ 11.00. "Санта-Барбара".
11.50. Вольны час.
12.05. Кіпрас Мажэйка. Рэпартажы з НАТО.
12.35. Гандлёвы дом Т.Ін.Ка.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Тэлебіржа.
15.30. "Айбаліт-92". Частка 2-я.
16.00. Там-там навіны.
16.15. "І ўсё ж я веру".
16.45. М-трэст.
17.00. Крыніцы.
17.30. Дзённік з'езда.
◆ 17.45. Уолт Дысней па пятніцах. "Чыпс – ваенны сабака". 1-я серыя.
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
◆ 19.25. Кіназала "К-2": "Толькі раз зманіўшы".
21.00. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі (працяг).

5, субота

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
◆ 8.45. "Гары, гары ясна...". 1-я серыя.
9.50. "Музыка шкла". Кінанарыс.
10.00. Паказвае Гомель. Абласны фестываль дзіцячай творчасці.
11.00. Тыдзень планеты. Міжнародны агляд.
11.15. "Ранак туманны...". Музычны фільм.
12.00. Гамбіт. Тэлевізійны шахматны клуб.
12.30. Канцэрт Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі. 1-е аддзяленне.
13.25. Шукаем ініцыятыўных. Навукова-інжынерны цэнтр "Белтэхналогія".
13.40. Канцэрт Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі. 2-е аддзяленне.
• 14.20. "Фунцік і старая з вусамі", "Каштоўная бандэроль", "Вось дык на!", "Чароўная рыдлёўка".
15.00. Першынство Балтыйскай лігі па гандболу. Мужчыны. СКА-1 (Мінск) – "Кааператар" (Талін).
16.15. Для школьнікаў. Скарбы беларускай гісторыі. Запаведнік у Заслаўі.
◆ 16.45. "Ніхто не заменіць цябе".
17.50. Палітычны калейдаскоп. Рух за дэмакратычныя рэформы ў Беларусі.
18.35. Запрашае канцэртная зала філармоніі. Іграе Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі.
19.30. Вечарына ў Доме літаратара, прысвечаная творчасці Ніла Гілевіча.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Тэлебіржа.
◆ 21.40. "Сінема" прадстаўляе: "Прафесіянал". (Францыя).
23.25. НіКа.
23.40. У стылі рэтра. Музычная праграма.

Канал "Астанкіна"

10.05. Тэхнадром.
10.15. Кніжны двор.
10.55. Справа.
◆ 11.25. "Зняцце з крыжа".
12.20. Чэмпіянат свету па міні-футболу. Фінал. Перадача з Ганконга.
13.30. Студыя "Палітыка" прадстаўляе.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Цэнтральны экспрэс.
• 15.00. "Дракуліта-вампіраня" (Францыя).
15.20. У свеце жывёл.
16.00. Тэлесерыял "АБВГД ЛТД". 7-я серыя "На кругі свая".
16.30. Чырвоны квадрат.
17.10. Шчаслівы выпадак.
◆ 18.10. Фільмы А.Міндадзе і В.Абдрашытава. "Плюмбум, ці Небяспечная гульня".
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. Што? Дзе? Калі?
21.45. "Субота ёсць субота". Творчы вечар кампазітара А.Квашы.
23.00. Навіны.
23.25. Парадыз-кактэйль. Трыо "Экспрэсія".
0.05. Праграма "А".
0.35. Ад лібітум.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.20. Баскетбольны агляд НБА.
• 7.50. "Хто?".
8.00. "Міхалыч". Да 70-годдзя У.М.Баброва.
8.30. Праграма "03".
9.00. Відэаканал "Плюс адзінаццаць".
10.15. "Як жыць будзем?".
11.00. "Крывая разлому. Хроніка трывожнага часу". 1-я і 2-я серыі.
• 12.25. "Даразман" (Японія). 13-я серыя.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
13.20. Пілігрым.
14.05. "Бурда модэн" прапануе...
14.35. "І адродзіцца з забыцця". У памяць аб храме Хрыста Збавіцеля.
15.50. Рэпарцёр.
16.05. Футбол без граніц.
17.00. Залатая шпора.
17.30. Дзённік з'езда.
17.45. Вуснамі дзіцяці.
18.15. Маскі-шоу.
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
◆ 19.20. "Жанчына ў капелюшы".
20.50. Антракт. Група "Любэ".
21.00. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Справаздача аб рабоце VII з'езда народных дэпутатаў Расійскай Федэрацыі (працяг).
23.25. Асарці.

6, нядзеля

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
◆ 8.45. "Гары, гары ясна...". 2-я серыя.
9.55. "Памяць аб Вялікай вайне". Дак.фільм "Паўстань, краіна родная".
10.55. Парады ўрача. Як захаваць зрок дзіцяці. Перадача 5-я.
11.10. Вас выклікае Спартландыя.
12.10. Першынство Балтыйскай лігі па гандболу. Мужчыны. СКА-2 (Мінск) – АТХК (Рыга). 2-гі тайм.
12.45. Урокі здароўя. Аздараўленчыя аспекты ўсходніх адзінаборстваў.
13.15. "Сівой даўніны покліч. Помнікі расказваюць". "Пецяргоф".
13.35. Рэзерв.
13.40. Першынство Балтыйскай лігі па гандболу. Мужчыны. СКА-1 (Мінск) – "Гранітас" (Каўнас). 2-гі тайм.
14.15. Час пісьма.
14.35. Тэлебом. Забаўляльная музычная конкурсная праграма з удзелам юных талентаў.
15.45. Кінаэкран-92. Снежань
17.00. Аўтарскі вечар кампазітара Эдуарда Казачкова. 1-е аддзяленне.
18.05. Брама. "Мукі навукі". Перадача 1-я.
18.50. Аўтарскі вечар кампазітара Эдуарда Казачкова. 2-е аддзяленне.
20.00. Панарама.
20.30. "Каскад". Кантакт. Інфармацыя. Рэклама.
20.40. Калыханка.
21.00. Студыя "Тэлесябрына". "Пепсі-топ-20".
21.40. Творчае маладзёжнае аб'яднанне "Крок". Студыя "Формула".
◆ 23.10. "Закон ёсць закон".
0.45. Каралеўскае паляванне. Шоу-казіно.

Канал "Астанкіна"

10.20. Гэта вы можаце.
◆ 11.00. "Прыгоды чорнага Прыгажуна".
11.25. Хіт-топ-шоу "50 х 50".
• 12.25. "Піф і Геркулес".
◆ 12.35. "Падводная адысея каманды Кусто".
◆ 13.25. "Дом на Валхонцы". Фільм 8-ы.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.20. Дыялог у прамым эфіры.
15.00. Клуб падарожнікаў.
15.50. Жывое дрэва рамёстваў.
16.00. Панарама.
16.40. Тэлелоцыя.
16.55. Уолт Дысней прадстаўляе...
17.45. Навіны.
18.00. Цудоўная сямёрка.
19.00. Нядзельная кінапраграма "Сярэбраны паўмесяц".
◆ 19.15. "Забойства Троцкага".
21.00. Вынікі.
21.45. Спартыўны уік-энд.
22.00. Матадор.
23.00. Навіны.
23.20. Хіт-топ-шоу "50 х 50".

Канал "Расія"

• 9.30. "Прыгода ў каралеўстве". 15-я серыя.
10.00. Аты-баты...
10.30. Хочаце, верце...
◆ 11.00. "Крывая разлому. Хроніка трывожнага часу". 3-я і 4-я серыі.
• 12.20. "Вяртайся, Капітошка", "І было добра".
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
13.20. "Не высечы...". Вядучы У.Цветаў.
13.35. "Упершыню...". Англійская прэмія рускаму раману.
14.05. "На зямлі жылі-пражылі мы недарма". Яўген Мартынаў.
15.05. Познер і Донах'ю.
15.35. Белая варона.
16.20. "Крокі". Вядучы – прафесар Д.Валкагонаў.
17.00. "І было свята. І ёсць тэатр...". 1 Міжнародны тэатральны фестываль імя А.П.Чэхава.
18.10. Цэнтр Стаса Наміна (Эс-Эн-Сі) прадстаўляе: клуб "Жоўтая падводная лодка".
18.45. Свята кожны дзень.
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
◆ 19.20. Фестываль класічных фільмаў Галівуда. "Сабатаж".
21.00. "Сузор'е стралкоў". Дак.фільм Ю.Поднiекса
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Начны клуб Эс-Эн-Сі.

Каб зэканоміць ваш час:
◆ *мастацкія*
• *мультыплікацыйныя фільмы*

ГАРЧЫЧНІК

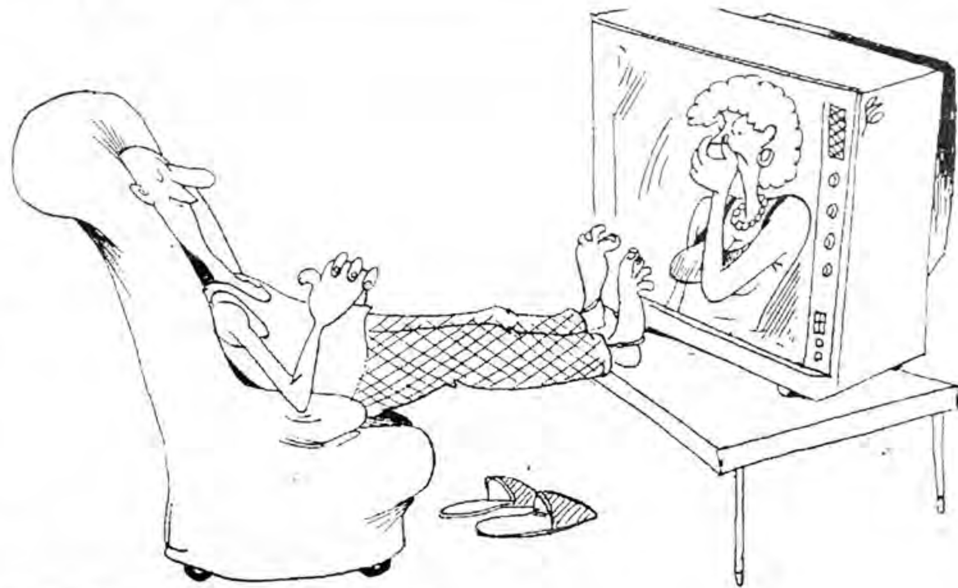

УВАГА: ПРЭМ'ЕРА РУБРЫКІ!

ВЕРНІСАЖ «ГАРЧЫЧНІКА»

Вернісажамі сёння нікога не здзівіш: і ў прапыленых акадэмічных выставах і ў абстракцыянісцкіх шоу цяпер аднолькава мала наведвальнікаў. Час, як кажуць, не той. Тым не менш "Гарчычнік" адважыўся займець свой вернісаж, не хвалюючыся за колькасць гледачоў-чытачоў. Бо "выстаўляцца" ў ім будуць беларускія мастакі-карыкатурысты і фотамайстры, якія працуюць у жанры фотагумару.

А адкрывае наш вернісаж мастак-карыкатурыст Віктар ДУБОВІК.

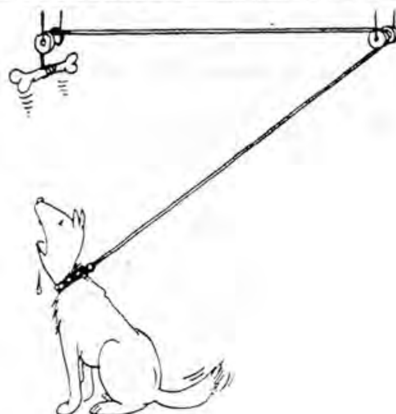

Дзяжурны рэдактар А. ПАЛЫНСКІ.

Мастацкае афармленне нумара В. ДУБОВІКА.

ЧЫРВОНАЯ Змена

Заснавальнік: ЦК СМБ
Выдавец: Газетна-выдавецкая фірма "БЕЛАЯ РУСЬ"

Газета ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.
АДРАС рэдакцыі: 220041, г.Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77.
ТЭЛЕФОНЫ: 32-13-54, 32-50-01.

Газета набрана і звярстана ў наборна-выдавецкім бюро "ЧЗ".
Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", г. Мінск.
Індэкс на 1992 г. — 63906, на 1993 — 63129. Тыраж 17 000.

Галоўны рэдактар
Уладзімір БЕЛЬСКІ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Алена АГІБАЛАВА, Сяргей БАЛЦЭВІЧ (адказны сакратар), Валерый ВАРАНЕЦКІ, Валерый ІВАНОЎ, Віктар ЛЮКОВІЧ, Мікалай ЛАРКОВІЧ, Алесь МАСАРЭНКА, Станіслаў НІЧЫПАРОВІЧ, Алесь ПАЛЫНСКІ, Павел СІМАНАЎ (нам. гал. рэдактара), Алег СЛУКА, Наталля СТРАЛКОВА, Кузьма ШАПЛЫКА.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзеных фактаў, цытат, эканамічных звестак, асабістых імён, геаграфічных назваў і іншай інфармацыі, а таксама за тое, каб у матэрыялах не ўтрымлівалася звестак, якія не падлягаюць адкрытай публікацыі. Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы ў парадку абмеркавання, не падзяляючы пункту гледжання аўтара.

Рэдакцыя рукапісы не рэцэнзуе і не вяртае.

Рэдакцыя газеты "Чырвоная змена" прымае заказы на змяшчэнне аб'яў, рэкламы. Даведкі па тэлефонах 32-12-82,32-50-01.

Зак. № 48.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12